

**РЕПУБЛИКА СРПСКА
ВЛАДА**

**СТРАТЕГИЈА
РАЗВОЈА ОБРАЗОВАЊА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ
ЗА ПЕРИОД 2016–2021. ГОДИНЕ**

Бања Лука, јануар 2016. године

САДРЖАЈ:

1. УВОД.....	3
2. НОРМАТИВНО-ПРАВНИ ОКВИР ИЗРАДЕ СТРАТЕГИЈЕ.....	6
2.1. Међународни правни оквир	6
2.2. Правни оквир Републике	7
3. ПРЕГЛЕД СТАЊА ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА У РЕПУБЛИЦИ.....	8
3.1. Предшколско васпитање и образовање.....	8
3.2. Основно васпитање и образовање	11
3.3. Средње образовање и васпитање	15
3.4. Високо образовање.....	20
3.5. SWOT анализа	28
4. ВИЗИЈА, МИСИЈА И СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА ОБРАЗОВАЊА РЕПУБЛИКЕ	30
4.1. Предшколско васпитање и образовање.....	31
4.2. Основно васпитање и образовање	41
4.3. Средње образовање и васпитање	52
4.4. Високо образовање.....	69
5. ПРОЖИМАЈУЋИ СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ У НИВОИМА ОБРАЗОВАЊА РЕПУБЛИКЕ	84
5.1. Цјеложивотно учење	84
5.2. Предузетничко учење	86
5.3. Стандарди квалитета уџбеника.....	87
5.4. Унапређивање квалитета рада Републичког педагошког Завода кроз реорганизацију	89
6. ФИНАНСИРАЊЕ.....	92
6.1. Предшколско васпитање и образовање.....	92
6.2. Основно васпитање и образовање	94
6.3. Средње образовање и васпитање	97
6.4. Високо образовање.....	98
7. ПРАЋЕЊЕ И ИЗВЈЕШТАВАЊЕ	102

1. УВОД

Стратегија развоја образовања у Републици Српској за период 2016–2021. године (у даљем тексту: Стратегија) доноси се у вријеме друштвених, економских, културних и демографских промјена, када је свако процјењивање о стварању бољег друштва императив, а промишљања о бољем образовном систему не само задатак, већ и обавеза. Тренутно стање у образовању налаже да се свестрано сагледају и реално пројектују сви кључни аспекти развоја образовања, водећи рачуна о будућим животним и развојним потребама друштва у Републици Српској (у даљем тексту: Република), поготово ако се има у виду да су образовање и наука покретачка снага развоја сваког друштва.

Нова Стратегија представља напор институција система да, реализацијом активности произашлих из стратешких циљева, координисано и системски раде на развоју и унапређивању квалитета васпитања и образовања, те тиме допринесу и сваком другом развоју Републике.

Република треба да буде друштво засновано на учењу и знању, које повезује све нивое и врсте образовања у хармоничну и транспарентну цјелину утемељену на позитивним начелима и циљевима и у најбољем интересу дјецe/ученика/студената. Тако ће се омогућити стварање услова за развој свих потенцијала личности и остварења њихових потреба кроз партнерство и заједничку одговорност породице и друштва, притом поштујући принцип холистичког приступа у развоју личности на свим образовним нивоима, без икаквог облика дискриминације.

Образовање се заснива на начелима:

- поштивања људских права и права дјетета,
- поштивања стратешких циљева развоја образовања у Европи,
- осигурања хоризонталне и вертикалне проходности система,
- укључења у систем образовања особа које су изложене маргинализацији,
- компетентности и поштивања професионалне етике запослених у систему образовања,
- доношења одлука на демократски начин уз учествовање свих у васпитно-образовном процесу,
- уважавања потреба друштва за образовним кадром, односно потреба тржишта рада у Републици и
- самосталног осмишљавања рада наставника и школе.

Циљ образовног система је преузети кључну улогу у развоју друштва преко квалитетног образовања, јер је квалитетно образовање ресурс за развој привреде и друштва у цјелини. То ће се постићи кроз отвореност према другим системима који могу довести до стваралачког размишљања на основу кога ће млад човјек знати како и гдје наћи одговарајуће информације, како и када их употријебити.

Задатак система образовања, у наведеном периоду, треба да буде подизање стваралачких и производних квалитета радно способног становништва, јер сваки аспект развоја друштва

остварују људи, тако да развој људских ресурса треба бити приоритет Републике, имајући у виду изражену негативну стопу природног прираштаја становништва, миграције и све већег удјела старије популације у Републици.

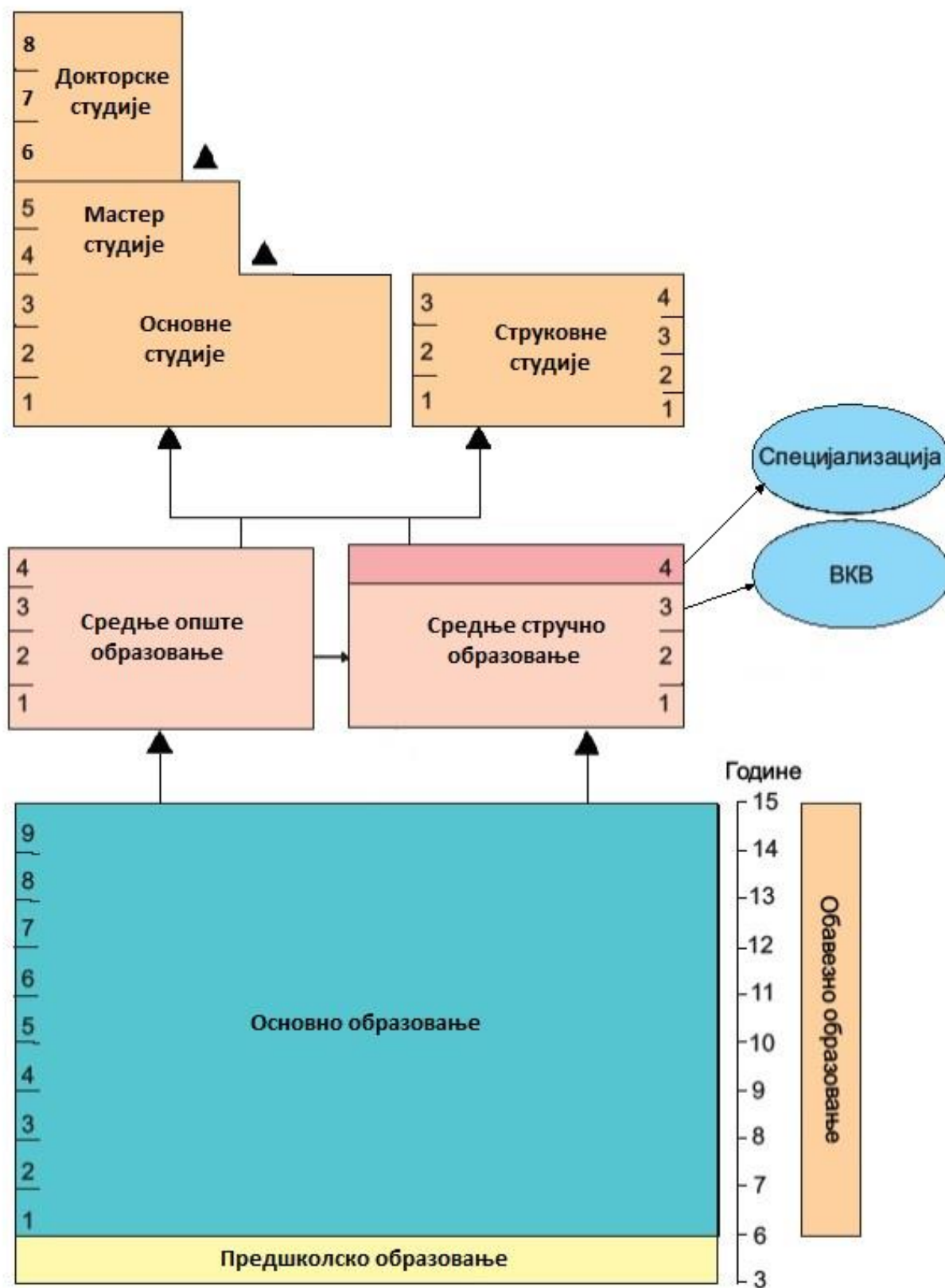
Да би било могуће спровести Стратегију, потребно је донијети одговарајуће законске и подзаконске прописе, те конкретне мјере и одлуке уз координацију свих других министарстава, институција и установа које кроз своје надлежности могу да утичу на васпитање и образовање. С друге стране, да би се одговорило на све захтјеве дефисане стратешким циљевима и на тај начин подигао квалитет образовног система Републике, неопходно је повећати проценат издвајања националног бруто друштвеног производа (БДП) за образовање, а у складу са очекиваном стопом раста БДП-а. Другачијим приступом није могуће постићи планиране промјене у васпитању и образовању и створити квалитетан ослонац за укупни друштвени развој. У периоду реализације претходне Стратегије издвајања од око 4% БДП-а за образовање су искориштена на ефикасан и ефективан начин. При томе се водило рачуна о ситуацијама и актуелним потребама у датом времену (као што су биле елементарне непогоде).

Претпоставком да се на бази расположивих ресурса с којима располаже Република реално може и мора очекивати да ће БДП у скорије вријеме остварити значајне стопе раста, то ће и износ од око 4% БДП-а за потребе образовања учинити значајно већим износом. Било би добро да се резултати образовног система у Републици посматрају као генератор за значајније повећање стопа раста и развоја и у том контексту би било далеко прихватљивије да се неопходна додатна средства за потребе образовања обезбјеђују из остварених повећаних прихода, односно повећања БДП-а Републике.

Као интегрисани дио политике Владе Републике Српске (у даљем тексту: Влада) Стратегија је усмјерена на планирање, креирање и спровођење активности које доприносе остваривању утврђених стратешких циљева, као и на праћење и извјештавање о реализацији Стратегије на темељу утврђеног акционог плана.

Нова Стратегија као развојни документ биће отворена за промјене и побољшања, као и за друга рјешења која се у предстојећем петогодишњем периоду буду могла понудити за унапређивање и развој образовног система. Промјене и побољшања ове стратегије треба да буду усмјерена ка вишем нивоу од нивоа који су били садржани у претходној стратегији, а у зависности од потреба и развојних тежњи у подручју васпитања и образовања, резултата истраживања и вредновања.

Шема 1: Приказ образовног система Републике Српске за период 2010–2014. година

2. НОРМАТИВНО-ПРАВНИ ОКВИР ЗА ИЗРАДУ СТРАТЕГИЈЕ

Уставни основ за доношење Стратегије садржан је у Амандману XXXII т. 6. и 12. на члан 68. Устава Републике, према коме Република уређује и обезбјеђује бригу о дјечи и омладини, образовању, култури и заштити културних добара и физичкој култури.

Устав Републике посвећује читаво једно поглавље (чл. 10–49) људским правима и основним слободама. Између осталог, члан 38. Устава гарантује да је сваком дато право на школовање под једнаким условима.

2.1. Међународни правни оквир

Процес доношења нових законских прописа и других докумената из области образовања у функцији је усаглашавања образовних модела и рјешења са европским образовним оквиром, представљеним у међународно подржаним пројектима реформе образовања и развоја образовних система у Републици и Босни и Херцеговини (у даљем тексту: БиХ).

Република јасно изражава одређење да у подручју изградње образовног система створи услове за прикључење БиХ Европској унији (у даљем тексту: ЕУ), те су, у том циљу, приликом израде ове стратегије узети у обзир сљедећи документи и стратегије ЕУ законодавства:

- Стратегија за паметан, одржив и инклузиван раст – Европа 2020, у којој је дефинисана визија за 2020. годину. Европска комисија дефинисала је седам кључних иницијатива, од којих образовање директно прожима три – *Млади у покрету*, *Нове вјештине за нова радна мјеста* и *Европска платформа против сиромаштва*.
- Стратегија развоја Југоисточне Европе до 2020 – Димензија образовања у овој стратегији има за циљ унапређивање регионалне основе знања и вјештина. Она поставља конкретне циљеве у два главна домена: смањење броја оних који рано напуштају школовање и обуку и повећање броја оних који стичу терцијарни степен образовања.
- Конвенција Уједињених нација (у даљем тексту: УН) о правима дјетета (1989) – Међународни уговор УН којим су утврђена грађанска, политичка, економска, социјална, образовна, здравствена и културна права дјете.
- Свјетска декларација о васпитању и образовању за све (1990) – Овом декларацијом су васпитање и образовање дефинисани као укупан животни процес који почиње рођењем, а усмјерен је ка унапређивању свеобухватног приступа раном развоју и образовању, посебно за најугроженију и дјецу са сметњама и тешкоћама у развоју.
- Декларација УН о правима припадника националних или етничких, вјерских и језичких мањина (1992) – Утврђује обавезу заштите права на равноправност, егзистенције и национални или етнички, културни, вјерски и језички идентитет мањина и подстицања услова за унапређење тог идентитета.
- Оквирна конвенција Савјета Европе за заштиту националних мањина (1995) – Најважнији регионални правни документ у којем је садржан највећи списак мањинских права.
- Конвенција о правима лица са инвалидитетом – Регулације на који начин особама са инвалидитетом обезбиједити да имају иста права као и сви остали. Овом конвенцијом

- се гарантује једнака могућност приступа и укључености у процес цијеложивотног учења.
- Европски квалификацијски оквир за цијеложивотно учење (енгл. European Qualifications Framework – EQF) – Заједнички европски референтни оквир који повезује националне квалификацијске системе – осигурава лакше разумијевање и читање квалификација кроз различите земље и системе у Европи.
 - Европска повеља о малим предузећима – Повеља позива на предузимање акције с циљем давања подршке малим и средњим предузећима, поред осталих, и у области образовања и обуке.
 - Лисабонска конвенција – Конвенција о признавању квалификација високошколског образовања у Европи.
 - Копенхагенска декларација (2002) – Документ који дефинише побољшање европске сарадње у погледу стручног образовања и усавршавања.
 - Препоруке за стручно образовање до 2020. године министара образовања земаља ЕУ (2010) – тзв. *Бриж коминике*.
 - *Болоњска декларација* – Заједничка декларација европских министара образовања потписана у Болоњи 1999. године, а односи се на реформу система високог образовања Европе.

2.2. Правни оквир Републике

Област васпитања и образовања у Републици уређена је законским и подзаконским актима, а приликом израде Стратегије узете су у обзир одредбе сљедећих закона:

- Закон о предшколском васпитању и образовању („Службени гласник Републике Српске“, бр. 119/08 и 1/12),
- Закон о основном образовању и васпитању („Службени гласник Републике Српске“, бр. 74/08, 71/09, 104/11 и 33/14),
- Закон о средњем образовању и васпитању („Службени гласник Републике Српске“, бр. 74/08, 106/09, 104/11 и 33/14),
- Закон о високом образовању („Службени гласник Републике Српске“, бр. 73/10, 104/11, 84/12, 108/13 и 44/15),
- Закон о звањима која се стичу завршетком високог образовања („Службени гласник Републике Српске“, бр. 33/14 и 63/14),
- Закон о студентском стандарду („Службени гласник Републике Српске“, број 34/08),
- Закон о ученичком стандарду („Службени гласник Републике Српске“, број 72/12),
- Закон о унији студената Републике Српске („Службени гласник Републике Српске“, број 71/09),
- Закон о школовању и стипендирању младих талената („Службени гласник Републике Српске“, број 73/10),
- Закон о издавачкој дјелатности („Службени гласник Републике Српске“, број 46/04).

Поред законске регулативе Републике и докумената којима се преузимају међународне обавезе, приликом израде Стратегије било је потребно проучити документе и акте из области васпитања, образовања и дјечијих права у окружењу, као и акте којима се дефинише и

уређује рад Министарства просвјете и културе (у даљем тексту: Министарство), политика Владе и стратешка развојна документа.

3. ПРЕГЛЕД СТАЊА ВАСПИТАЊА И ОБРАЗОВАЊА У РЕПУБЛИЦИ

Како би се достигло квалитетно образовање, примјерено захтјевима привредног, културног и друштвеног развоја Републике, примарни развојни циљ треба да буде унапређивање васпитно-образовног система Републике. Будући да су наставни планови и програми једна од основних компоненти тог система, неопходно је постојеће програме образовања мијењати, јер су они сада предметно оријентисани и недовољно интегрисани у васпитно-образовни процес, као и да не постоји довољна вертикална и хоризонтална проходност, нарочито на нивоу средњег образовања.

Програм иницијалног оспособљавања и образовања учитеља, наставника и стручних сарадника, директора и оних који врше стручно-педагошки и управни надзор у области образовања не одговара савременим правцима развоја образовања. Посљедица тога је програмска неуједначеност на високошколским установама, неадекватан и неквалитетан професионални развој учитеља, наставника и свих актера васпитно-образовног процеса.

Вредновање и самовредновање васпитно-образовне установе је далеко од квалитетног приступа јер нема осмишљеног начина кориштења резултата вредновања за подизање и осигурање квалитета рада васпитно-образовне установе. Резултати вредновања и самовредновања треба да послуже свим актерима као повратна информација о степену ефикасности и унапређивању васпитно-образовног рада, а образовној политици треба да послужи за осмишљавање и интервенцију у погледу повећања квалитета формалног васпитања и образовања. Потребно је системско оспособљавање и усавршавање радника у васпитно-образовним установама и упознавање са значајем и важности вредновања и самовредновања.

Промјенљиви обрасци рада и живљења захтијевају од ученика, поред традиционалних, и нове компетенције, а то ће се постићи кроз квалитетне програме образовања и процесе наставе и учења, те кроз подизање квалитета рада наставника, образовних постигнућа ученика и квалитета школе као установе.

3.1. Предшколско васпитање и образовање

Доношењем *Закона о предшколском васпитању и образовању* ова област је позиционирана као прва степенница процеса васпитања и образовања на путу цјеложивотног учења. Ово је базични подсистем цјеловитог система васпитања и образовања, који је саставни дио јединственог система васпитања и образовања у Републици и као такав представља основу цјеловитог развоја дјетета. Законом је дефинисано да се предшколским васпитањем и образовањем обезбјеђују услови подршке породици у остваривању улоге у вези са заштитом, његом, васпитањем, образовањем и подстицањем општег психофизичког развоја дјете, као и за подизање педагошке културе одговорног родитељства.

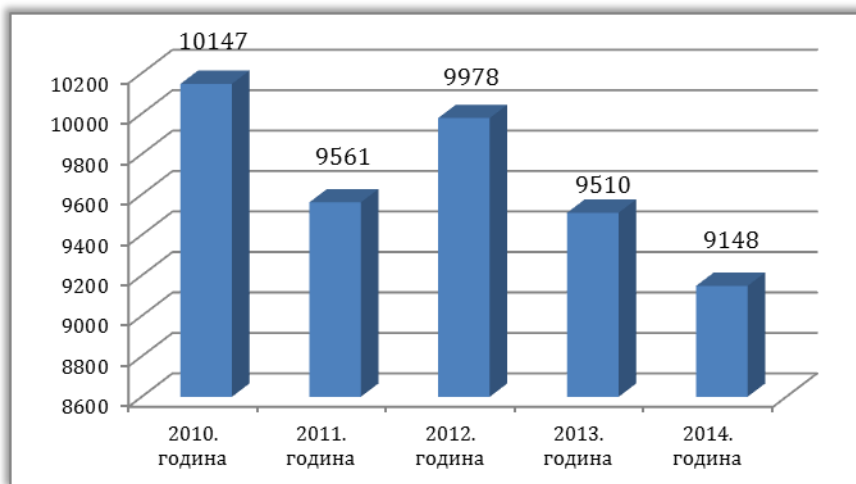
Доношењем закона, створени су услови за јачање институционалних капацитета у погледу отварања предшколских установа, јачања професије васпитача и примјене Програма

предшколског васпитања и образовања који је прилагођен узрасним карактеристикама ове популације, а ослања се на цјеловитост развоја и учења дјецe и представља савремени предшколски програм заснован на социоконструктивистичкој теорији.

Васпитно-образовни рад, његу, социјалну и превентивно-здравствену заштиту у предшколским установама остварују васпитачи, медицински радници и стручни сарадници. Тако је у предшколским установама, у 2014. години, било запослено 1378 радника, од чега је 680 васпитача, 99 медицинских радника и 67 стручних сарадника (педагог, психолог, социјални радник, логопед, нутрициониста).

Око 8.500 дјецe је укључено у организовано предшколско васпитање и образовање, што представља око 14,5% укупног броја дјецe предшколског узраста у Републици и сасвим је очигледно да је, у односу на окружење и Европу, веома скромна обухваћеност дјецe предшколским васпитањем и образовањем, те да је годинама овај подсистем озбиљно занемарен, потцијењен у погледу могућности доприноса квалитетнијој подршци васпитању и образовању у цјелини и општим друштвеним вриједностима.

Графикон 1. Графички приказ броја новорођенчади од 2010. до 2014. године

У 2014. години функционисала је 41 установа у јавном и 48 установа у приватном сектору, од којих су двије основане од стране вјерске заједнице. И поред тога, у 22 јединице локалних самоуправа не постоје предшколске установе, што је забрињавајуће и отежавајућа околност за систем предшколског васпитања и образовања Републике. У 43 јединице локалне самоуправе функционишу јавне или приватне предшколске установе. важно је споменути да је у неким срединама израженија приватна иницијатива за оснивање оваквих установа (Источно Ново Сарајево, Источна Илица), док јединице локалне самоуправе још нису обезбиједиле услове за оснивање предшколских установа у јавном сектору. С друге стране, у неким срединама постоји по неколико предшколских установа у приватном и јавном сектору (Бања Лука, Бијељина, Прњавор, Градишка). Евидентно је и да, у неким јединицама локалне самоуправе, судећи по броју предшколске дјецe, постоји изразита потреба за градњом објеката предшколских установа или адаптацијом празних школских простора, за потребе предшколског васпитања и образовања (Вукодавље, Осмаци, Оштра Лука, Петрово, Рибник, Рудо, Хан Пијесак, Калиновик, Језеро, Доњи Жабар и Пелагићево). Због значајног пада наталитета и броја дјецe у овим срединама добро рјешење би биле мјешовите предшколске групе, а у случајевима удаљених сеоских подручја повремено укључивање предшколске

дјецe у активности најближе предшколске установе или школе кроз друге видове друштвено организованог васпитања и образовања.

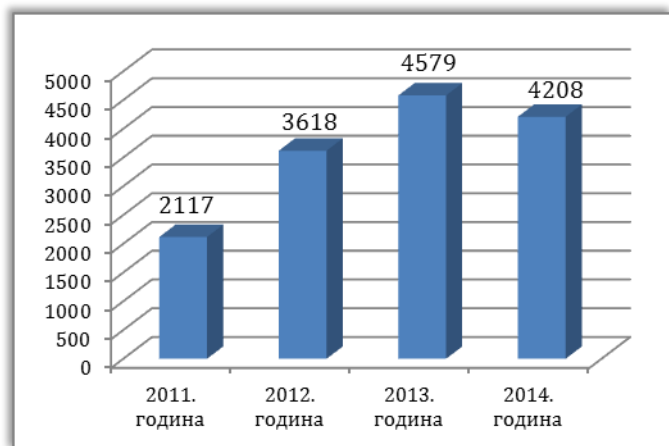
Табела 1. Процент обухвата дјецe предшколским васпитањем и образовањем (ПВО) по јединицама локалних самоуправа

Ред бр.	Јединица локалне самоуправе	% обухвата ПВО у 2013/2014.	Ред бр.	Јединица локалне самоуправе	% обухвата ПВО у 2013/2014.
1	Гацко	29	32	Добој	8
2	Требиње	28	33	И. Ново Сарајево	7
3	Бања Лука	22	34	Милићи	7
4	Сребреница	20	35	Прњавор	7
5	Берковићи	20	36	Братунац	7
6	Шамац	20	37	Угљевик	7
7	Љубиње	19	38	Нови Град	6
8	Мркоњић Град	19	39	Лопаре	6
9	Ист. Илица	17	40	Зворник	6
10	Чајниче	17	41	Теслић	6
11	Вишеград	16	42	Шипово	6
12	Лакташи	16	43	Кнежево	4
13	Градишка	15	44	Вукосавље	0
14	Брод	14	45	Доњи Жабар	0
15	Рогатица	14	46	Ист. Дрвар	0
16	Бијелина	14	47	Ист. Мостар	0
17	Модрича	13	48	Ист. Стари Град	0
18	Костајница	13	49	Језеро	0
19	Србац	13	50	Калиновик	0
20	Билећа	12	51	Крупа на Уни	0
21	Челинац	12	52	Купрес	0
22	Пале	12	53	Ново Горажде	0
23	Дервента	12	54	Осмаци	0
24	Приједор	11	55	Оштра Лука	0
25	Козарска Дубица	10	56	Пелагићево	0
26	Власеница	9	57	Петровац	0
27	Соколац	9	58	Петрово	0
28	Котор Варош	9	59	Рибник	0
29	Шековићи	8	60	Рудо	0
30	Невесиње	8	61	Трново	0
31	Фоча	8	62	Хан Пијесак	0

Од 2011. године Влада издваја средства и за спровођење предшколског програма за дјецу у години пред полазак у школу која нису похађала ниједан облик организованог предшколског васпитања и образовања.

Програм за дјецу пред полазак у школу остварује се у предшколским установама и неким основним школама, у срединама у којима није могуће оснивање и функционисање предшколских установа.

Графикон 2. Графички приказ броја укључене дјеце у предшколски програм пред полазак у школу у задње четири године

3.2. Основно васпитање и образовање

Основно васпитање и образовање је дио јединственог васпитно-образовног система Републике Српске. Дјелатност је од општег друштвеног интереса. Траје девет година, обавезно је и бесплатно за сву дјецу узраста од шест до 15 година. Паралелно са стицањем основног васпитања и образовања може се стицати и умјетничко васпитање и образовање (музичко и балетско), под условима и на начина прописаним Законом о основном образовању и васпитању. Основно васпитање и образовање обављају основне школе, специјалне основне школе, музичке и балетске школе.

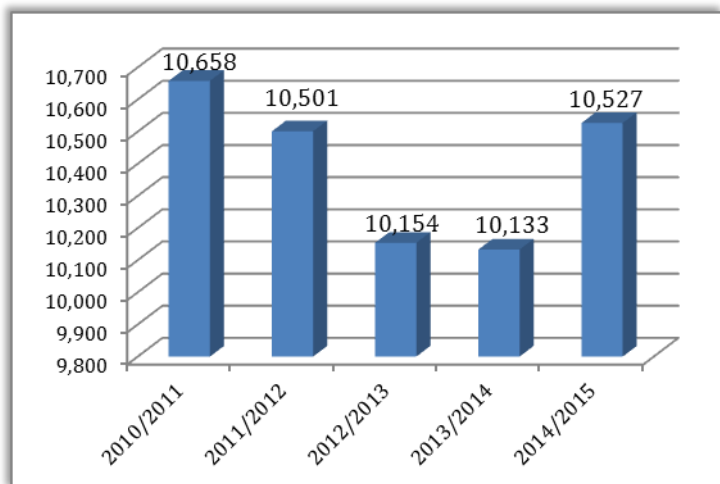
Одлуком Владе утврђен је број и просторни распоред централних школа у Републици, као и број подручних одјељења. У складу с том одлуком, у Републици дјелује: 187 централних основних школа, 512 подручних одјељења (85 деветоразредних и 427 петоразредних), 11 музичких школа и четири центра за васпитање и образовање дјеце са сметњама у развоју. Влада је утврдила и 16 школа са посебним статусом које се налазе у брдско-планинским предјелима, са лошим комуникацијским везама и у изразито неразвијеним општинама.

На основу података релевантних институција: Завода за статистику, Министарства здравља и социјалне заштите, локалних заједница, Републичког педагошког завода (у даљем тексту: Завод), те података из Годишњих програма рада школа и резултата Истраживања вишеструких показатеља (Multiple Indicator Cluster Survey – MICS: међународни програм истраживања домаћинства који обезбјеђује информације о стању становништва и мјери кључне показатеље који омогућују државама да прате напредак у односу на Миленијумске развојне циљеве УН и друге међународне обавезе), које је спроведено 2012. године,

процијењено је да је стопа обухвата дјеце основним васпитањем и образовањем у Републици висока, а стопа осипања ниска (0,04% до 0,05%) и у складу са европским препорукама, испод 10%. Осипање се углавном односи на ученике Роме, који су навршили 15 година и којима је престала законска обавеза похађања наставе.

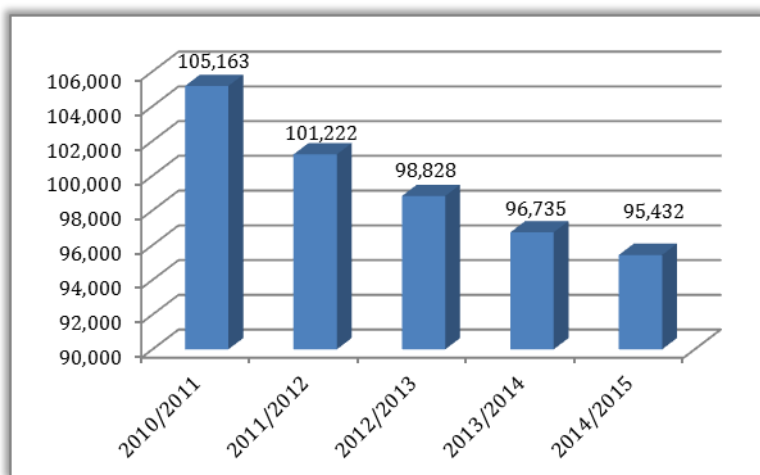
У сљедећим графиконима (графикони 3. и 4) приказан је преглед броја уписаних ученика у први разред основне школе и укупан број ученика по школским годинама, почев од 2010/2011. до 2014/2015. године.

Графикон 3. Број уписаних ученика у први разред основне школе

У посљедњих неколико година, због негативног природног прираштаја становништва, примјетно је смањење броја уписаних ученика, иако је у први разред школске 2014/2015. године уписано за 394 ученика више у односу на школску 2013/2014. годину. Укупан број ученика је 95.432, што је за 1.303 ученика мање у односу на претходну школску годину.

Графикон 4. Укупан број ученика по школским годинама

У основном образовању настава се организује по тријадама. Прву тријаду чини први, други и трећи разред; другу тријаду чини четврти, пети и шести разред, а трећу тријаду чини седми, осми и девети разред. У оквиру прве тријаде одвија се разредна настава, друге тријаде разредно-предметна настава, а треће тријаде предметна настава. Овај концепт има низ предности, тако да је ученику омогућен лакши прелаз са разредне на предметну наставу и

олакшано му је да се на том узрасту, у складу са својим интересовањима, усмјерава за свој будући позив и избор средње школе.

Иако су иновирани, наставни планови и програми, примјетна је општа тенденција оптерећивања ученика већим обимом наставних садржаја (чињеница и појмова) који више „обавезују наставника“ да расположиво вријеме посвећују више „предавању програмских садржаја“, а мање стицању знања и компетенција неопходних за примјену у свакодневном животу. Постојећи наставни планови и програми, који су базирани на исходима учења, као мултиваријантном оквиру знања и способности која говоре шта ученици могу знати, разумјети или бити оспособљени да чине на крају одређеног периода школовања, треба боље да се дефинишу и тиме омогуће квалитетну основу за рад наставника, што би створило и услове за оспособљавање ученика да развија способности, издвоји битно од небитног, што подразумијева индивидуалну ангажованост ученика и усмјереност ка „учењу учења“.

Први пут, донесен је и посебан Наставни план и програм за ученике са аутизмом.

Министарство, на приједлог Завода, доноси План уџбеника за наредну школску годину, који садржи потребе за новим или за адаптацијом постојећих школских уџбеника. Од 2008. године Влада обезбјеђује уџбенике за ученике првог и другог разреда основних школа. (За набавку бесплатних уџбеника у школској 2014/2015. години издвојено је 918.000 КМ).

У сврху унапређења наставног процеса кроз пројекат „Е-учење по моделу 1 : 1 – Доситеј“, промовисано је интерактивно учење помоћу информационо-комуникационих технологија, што представља улагање у вјештине 21. вијека. Опремање овом технологијом је извршено у 65 школа у Републици, које су добиле опрему и рачунаре за кориштење у настави. У току је друга фаза спровођења пројекта, којим је обухваћено 60 основних школа. Електронски дневник уведен је у 13 основних школа.

Такође, у основним школама се поред првог страног језика, од шестог разреда, изучава и други страни језик: њемачки, италијански, руски или француски. Одлуку о другом страном језику доноси школски одбор уз претходно прибављену сагласност министра. У школској 2014/2015. години, у шест основних школа, као други страни језик, изучава се италијански језик, француски језик изучава се у 14, руски у 53, а њемачки у 131 основној школи.

Табела 2. Други страни језик који се учи у основној школи 2014/2015. године и број ученика који га изучава

Други страни језик	Број школа	Број ученика
Италијански	6	6.80
Француски	14	2.584
Руски	53	8.975
Њемачки	131	30.011

У систем образовања и васпитања укључена су и дјеца са сметњама у развоју, те се, у циљу интеграције у друштво, укључују у редовна одјељења у основним школама, а наставници са овим ученицима раде по посебним, индивидуално прилагођеним, програмима кроз индивидуализовани приступ. Учено је повећање броја ученика са сметњама у развоју, тако

да је у школској 2012/2013. години било 1.162, а у школској 2014/2015. години 1.321 ученик са сметњама у развоју, са рјешењем о разврставању и 2.085 ученика са сметњама, без рјешења.

Да би се омогућило квалитетније и приступачније образовање и васпитање ученицима са сметњама у развоју, Министарство је претходних година финансирало асистенте за ученике са сметњама у развоју, тако да је у школској 2013/2014. години финансирано 37, а у школској 2014/2015. години 60 асистената. Такође, с циљем доприноса инклузији, Министарство и Завод проводе пројекат „Мобилни тимови за подршку инклузивном образовању ученика са сметњама у психофизичком развоју“, у који је укључено 49 основних школа.

Узимајући у обзир потребе родитеља и усклађеност рада и родитељства, поред редовног наставног процеса, у неким школама је организован продужени боравак или јутарње чување за дјецу првог и другог разреда. Тако је у школској 2014/2015. години у 47 основних школа организован продужени боравак, а у седам јутарње чување у које је укључено око 3.000 ученика.

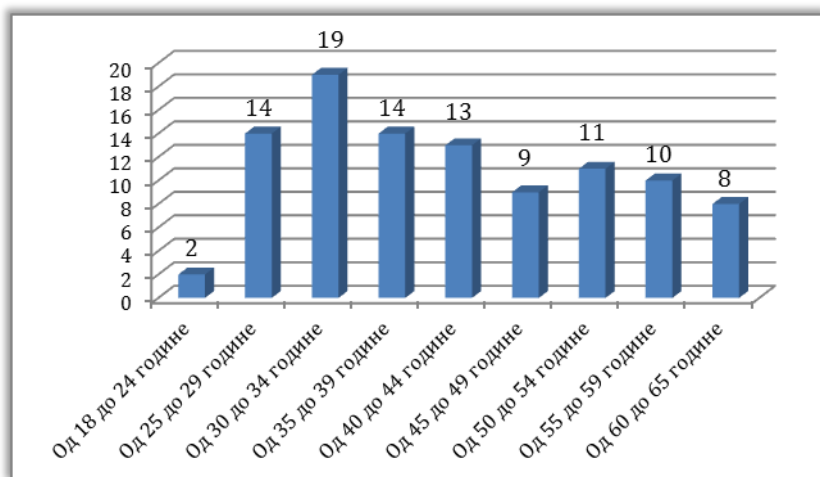
За превоз око 20.000 ученика, који станују на удаљености дужој од четири километра од школе, у школској 2014/2015. години обезбијеђено је 4.550.000 КМ, а за период од 2010. до 2014. године из Буџета Републике је обезбијеђено 25.285.200 КМ.

За стварање бољих просторних услова, у погледу изградње, реконструкције и санације школских објеката, из Развојног програма Републике од 2010. до 2014. године, издвојено је 27.586.937 КМ. У поплавама које су се десиле у мају и августу 2014. године оштећена су 33 објеката основних школа, а у санацију оштећених објеката, поред Владе, укључила се и Влада Републике Србије, међународне организације, као и други донатори.

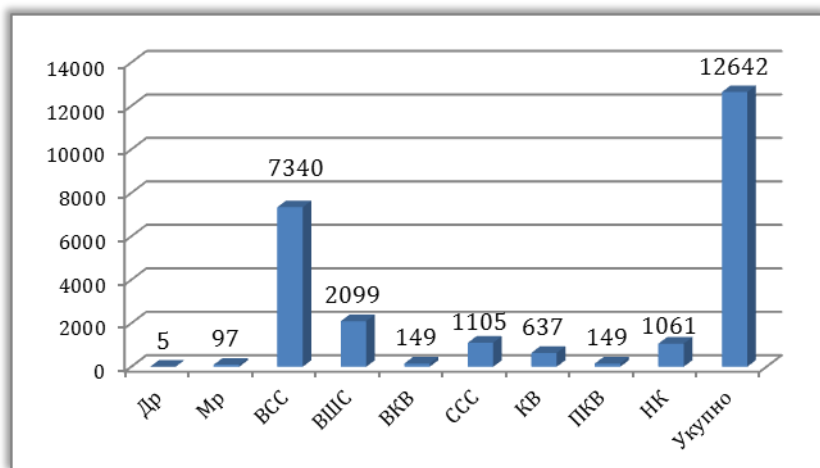
Почетком школске 2014/2015. године, због недовољног броја ученика, са радом је престало седам подручних одјељења. У 32 подручна одјељења у школској 2014/2015. години у први разред није уписан ниједан ученик. У 15 подручних одјељења у двије генерације, а у седам подручних одјељења већ трећу генерацију није уписан ниједан ученик.

Битно је истаћи и чињеницу да се у великом броју подручних деветоразредних одјељења одвија васпитно-образовни процес са малим бројем ученика од шестог до деветог разреда, што изискује значајна финансијска средства и нерационално функционисање подручних одјељења.

Када су у питању радници у образовању, укупан број запослених у основним школама Републике је 12.642 радника. Највише радника је између 30 и 34 године старости, што указује да је кадар у основним школама подмлађен. Најмањи број запослених има између 60 и 65 година старости (Графикон 5).

Графикон 5. Број наставника према годинама старости изражен у процентима (%)

Према врсти стручне спреме, највише запослених је са вишом и високом стручном спремом. Број запослених са високом стручном спремом је 7.340, док је број радника са вишом стручном спремом 2.099. Гледајући у процентима, са високом и вишом стручном спремом запослено је око 75% радника (Графикон 6).

Графикон 6. Запослени према степеном образовања

3.3. Средње образовање и васпитање

Средње образовање и васпитање је дио јединственог система образовања и дјелатност од општег друштвеног интереса, које обухвата различите врсте и облике образовања, којим се након завршене основне школе стичу знања и способности потребне за рад у струци и за даље образовање појединца. У зависности од врсте наставног плана и програма, школа може бити основана као гимназија, средња техничка школа, стручна школа, умјетничка и вјерска школа и школа за ученике с посебним потребама, а може бити организована и као центар средњих школа у чијем саставу се налази више школа са више смјерова, струка и занимања. У Републици дјелују 92 средње школе, од тога 88 јавних школа, и четири приватне школе које чине Мрежу средњих школа Републике. У односу на период од 2010. године до 2014. године, није било промјена у броју средњих школа, али је било организационих промјена.

У погледу опремљености школа у периоду од 2010. до 2014. године извршена је санација и реконструкција у 11 средњих школа у укупном износу од 1.140.688 КМ.

Програми средњег образовања остварују се на основу наставног плана и програма којим се утврђује сврха програма, циљ програма, наставни предмети, наставни садржаји, трајање, основни облици извођења програма, број часова за сваки предмет и дидактички услови за извођење програма. Наставни планови и програми базирани су на исходима учења под којима се подразумевају очекивана ученичка знања, способности, разумијевања које би ученик требало да има након завршетка процеса учења, те посебне интелектуалне и практичне вјештине којима ће ученик бити оспособљен да ради након завршетка образовног процеса. Основ за доношење наставног плана и програма за све врсте школа обухвата опште и стручне садржаје засноване на достигнућима науке, технологије, културе и умјетности, неопходне за обављање послова одређеног степена сложености у оквиру подручја рада, односно за даље школовање.

У гимназијама се стиче опште образовање у четворогодишњем трајању на четири смјера: општи, природно-математички, рачунарско-информатички и друштвено-језички и то по програму Међународне матуре IB у трајању од двије године (која је у саставу Гимназије у Бањој Луци). У периоду од 2010. до 2014. године је урађена модернизација наставних планова и програма, а у току је евалуација урађеног, која би требало да покаже резултате о ефикасности и ефективности овог процеса.

У средњим техничким школама и средњим стручним школама остварује се образовање у трајању од три, односно четири године, у којима се ученици школују у 13 струка и 102 занимања.

У овим школама наставни планови и програми подразумевају примјену модуларне методологије, засноване на исходима учења који се могу односити на период школовања или само на један предмет или модул, а која омогућава брзо реаговање на промјене у друштву. Дио наставних програма за стручно образовање у износу од 30% има могућност да утврди наставничко вијеће школе на приједлог стручних актива, при чему се води рачуна о потребама тржишта рада јединица локалне самоуправе.

Наведени наставни планови и програми садрже обавезне, изборне и факултативне облике васпитно-образовног рада.

Практична настава спада у обавезне облике васпитно-образовног рада. У складу са наставним планом и програмом, дио практичне наставе за занимања у трогодишњем трајању изводи се ван школе, у радионицима и предузећима. Услови за извођење практичне наставе ван школе утврђују се уговором који се склапа између школе и предузећа или радионица. У зависности од специфичних захтјева програма практичне наставе појединих занимања (струка Пољопривреда и прерада хране), дио практичне наставе се изводи на отвореним просторима, а у складу са наставним планом и програмом. За реализацију практичне наставе у школама постоје специјализоване учионице, зависно од занимања, у складу са педагошким стандардима и нормативима.

Кроз практичну наставу и модуларни приступ, ученик је укључен у интерактивно и кооперативно учење, истраживање, практични рад и самосталан рад, а пројект седмица им даје могућност да искажу стечена знања, вјештине и компетенције.

У циљу унапређења квалитета знања и способности у средњим стручним школама, Министарство је урадило евалуацију наставних планова и програма за сва занимања, у пет струка и то: *Машињство и обрада метала, Шумарство и обрада дрвета, Економија, право и трговина, Угоститељство и туризам и Геодезија и грађевинарство*. У поступку вредновања, Министарство је анкетирало наставнике, ученике, родитеље и привреднике. Наставници сматрају да је номенклатура усклађена са потребама тржишта рада, и да је примјена модуларних наставних планова и програма прилагођена методологији усмјереној на ученика.

Да би стечена квалификација одговарала захтијеваним компетенцијама радног мјеста, потребно је сагледати практичне аспекте, као на примјер како утврдити нову класификацију занимања, која су то нова модерна занимања која се траже на тржишту рада, како ће се укључити друштвени партнери у утврђивање стандарда занимања, на који начин ће се пратити, вредновати и осавременјивати модули у наставним плановима и програмима? Стандарди занимања су критеријуми које мора задовољити појединац да би могао обављати одређени посао, а развој технологија захтијева стално усклађивање и развијање нових стандарда у складу са развојем привреде.

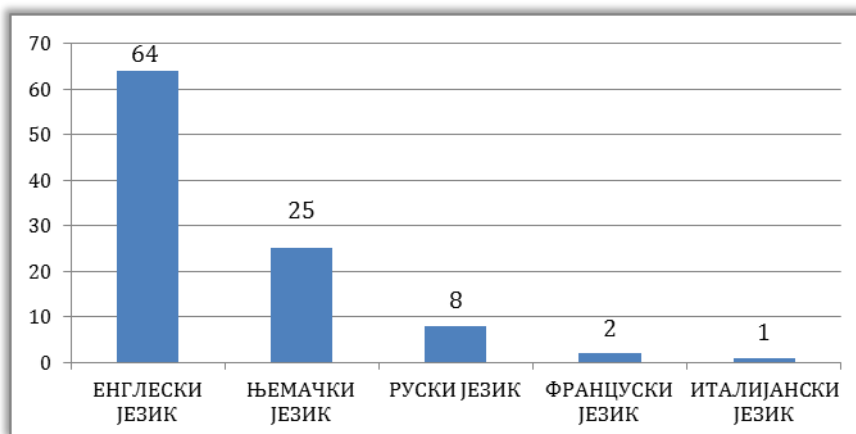
Ажурирање стандарда треба да се врши на иницијативу послодаваца, школа и друштвених партнера. С тим у вези, након евалуације наставних планова и програма у пет струка у школској 2011/2012. години, уведено је занимање банкарски техничар, а у школској 2012/2013. години уведено је занимање архитектонски техничар. Такође, модернизован је наставни план и програм за занимање грађевински техничар. Од школске 2013/14. године уведено је занимање техничар логистике и шпедиције, а од 2014/15. године занимања машински техничар за компјутерско конструисање, машински техничар за моторе и моторна возила, механичар гријне и расхладне технике. Такође, у струци Угоститељство и туризам, умјесто занимања угоститељско-кулинарски техничар уведена су два занимања: угоститељски техничар и кулинарски техничар.

У умјетничким школама стиче се образовање у четворогодишњем трајању из области музичке и ликовне умјетности. У музичким школама ученици се образују по модуларним наставним плановима и програмима.

У вјерским школама, такође, стиче се образовање у четворогодишњем трајању које се остварује кроз одговарајуће опште-образовне програме и посебан програм за образовање вјерских службеника.

У Републици су утврђени наставни планови и програми за ученике са сметњама у развоју, од чега за ученике оштећеног слуха пет струка и седам занимања, оштећеног вида, у четири струке и четири занимања и за ученике са лакшим интелектуалним потешкоћама у шест струка и седам занимања.

На основу анализе података, највећи број ученика у средњим школама Републике изучава енглески језик, затим њемачки језик, потом руски и француски, док најмањи број ученика изучава италијански језик.

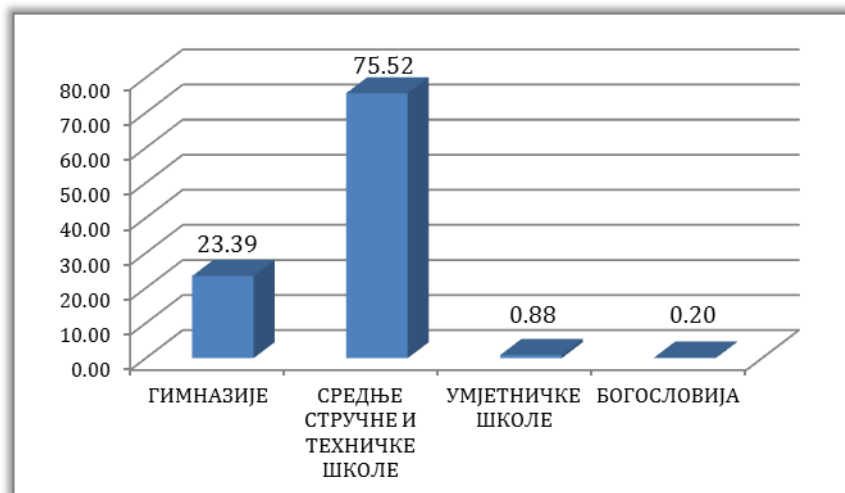
Графикон 7. Број ученика према страним језицима које изучавају, изражен у процентима (%)

Укупан број ученика који похађају средње школе у Републици је 43.929, што је и приказано у следећој табели:

Табела 3. Број ученика средњих школа по разредима и врсти школе

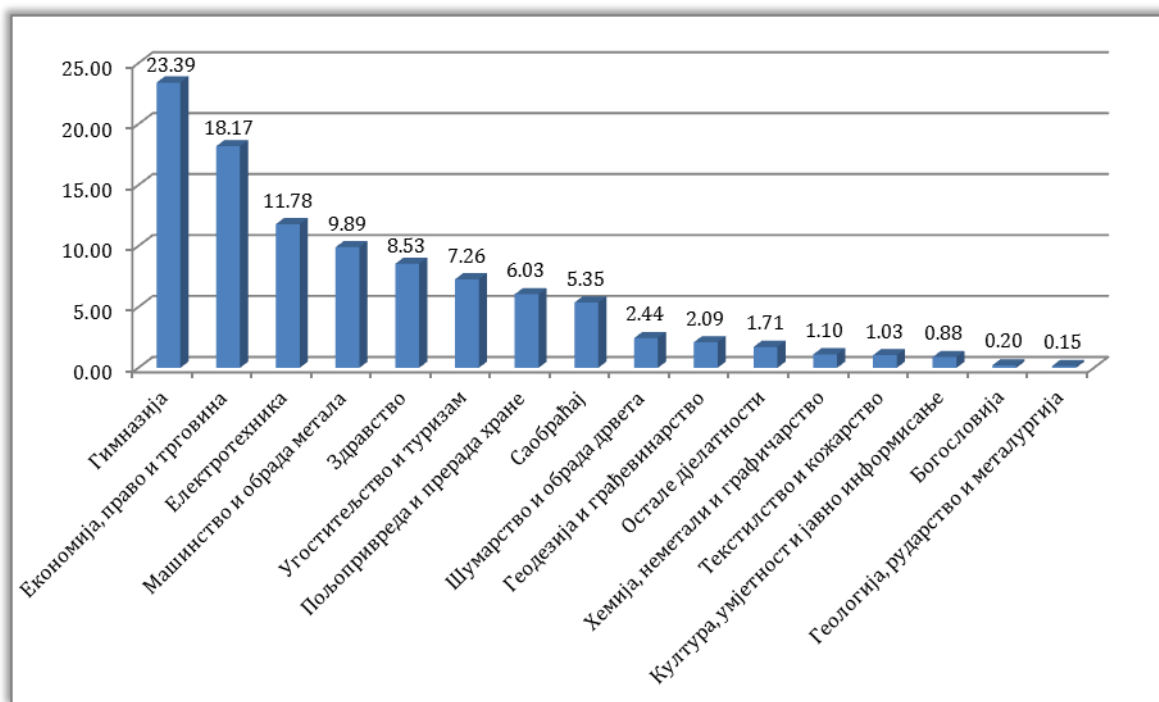
ВРСТА ШКОЛЕ	I разред	II разред	III разред	IV разред	УКУПНО
Гимназија	2.413	2.544	2.487	2.833	10.277
Умјетничка школа	104	98	82	102	386
Средња стручна техничка школа	6.682	6.448	6.560	7.226	26.916
Средња стручна школа	2.055	2.051	2.155	-	6.261
Вјерска школа	15	24	20	30	89
У К У П Н О	11.269	11.165	11.304	10.191	43.929

Као што је видљиво у Графикону 8, највећи број ученика се школује у средњим стручним и техничким школама 75,52%, затим у гимназијама 23,39%, док је у умјетничким школама 0,88% ученика, а у богословији 0,20 % ученика.

Графикон 8. Број ученика по врсти средње школе изражен у процентима (%)

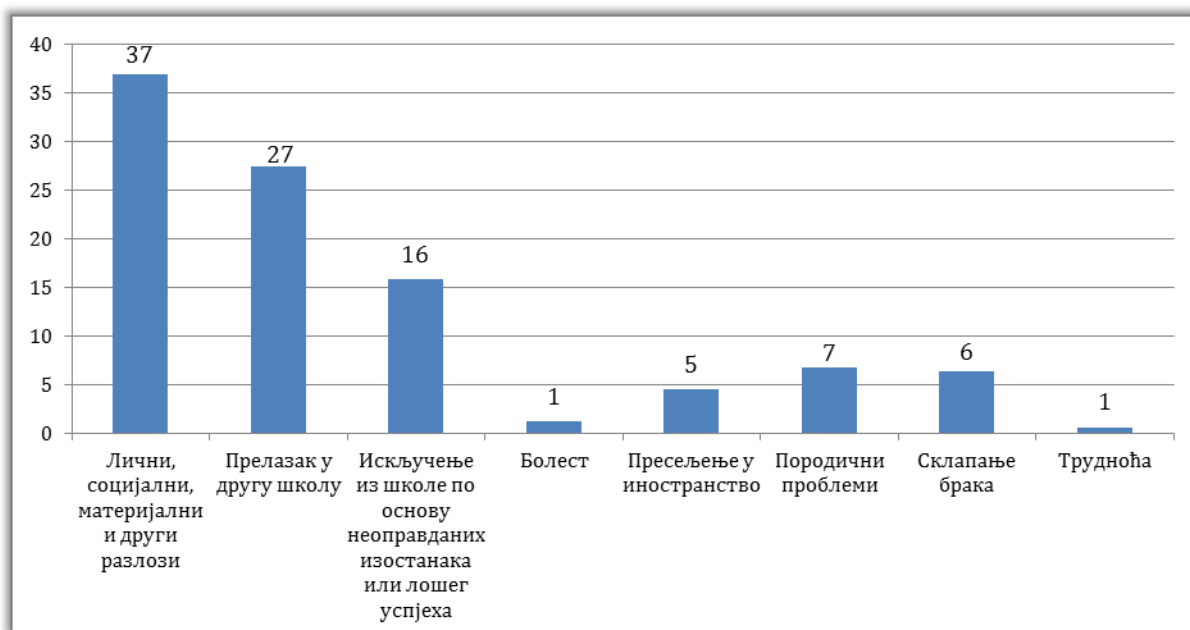
Ако посматрамо број ученика уписаних у гимназије и стручне школе, видљиво је да се највећи број ученика уписује у гимназије (Графикон 9), што указује на чињеницу да већи број ученика жели да настави своје даље школовање на високошколским установама.

Графикон 9. Број уписаних ученика у гимназије и струке, изражен у процентима (%)

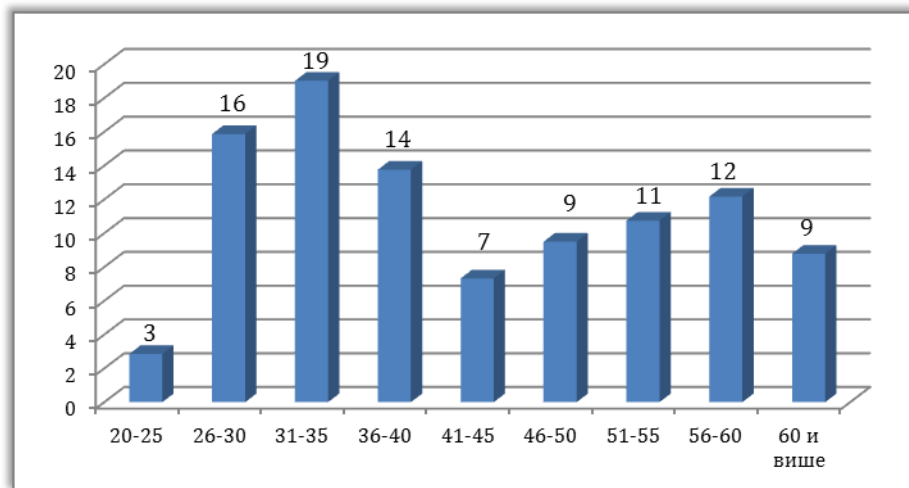
У средњем образовању појава напуштања редовог школовања постоји, али није изражена и према процјенама, слична ситуација је и у окружењу. У периоду од 2010. до 2014. године проценат напуштања редовог школовања у Републици се кретао од 1% до 2% у односу на укупан број ученика који похађају средње образовање. У Графикону 10, приказани су разлози напуштања средње школе.

Графикон 10. Број ученика који су напустили средњу школу у протеклој школској години, са разлозима напуштања, изражен у процентима (%)

Укупан број запослених радника у средњим школама је 4.927, од којих је 3.709 наставног, а 1.218 ваннаставног особља. На основу анализе података о броју наставника према годинама старости у школској 2014/2015. години, евидентно је да је највећи је број наставника старосне доби од 31 до 35 година, а најмањи број радника је од 22 до 25 година (Графикон 11).

Графикон 11. Број наставника према годинама старости изражен у процентима (%)

3.4. Високо образовање

Законом о високом образовању Републике су, у складу са Болоњском декларацијом, успостављени принципи пружања високог образовања у Републици у складу са европским стандардима, и то: начела недискриминације, права на образовање, аутономије универзитета, интегрисаног универзитета, мобилности студената и другог академског особља, оснивања и функционисања институција власти одговорних за спровођење закона и другим стандардима. Овим законом предвиђено је спровођење четири кључна принципа Болоњске декларације: увођење европског система преноса бодова – ECTS, увођење нове структуре студија који чине три циклуса, промовисање мобилности студената и наставника, те усвајање система упоредивих диплома. Организација система високог образовања заснована је на одредбама Закона. У Регистру високошколских установа, који води Министарство, уписана је 21 високошколска установа:

- девет универзитета, од тога два јавна и седам приватних,
- 12 високих школа, од тога двије јавне и 10 приватних.

Поступак оснивања високошколских установа и лиценцирање нових студијских програма прописан је Законом и Уредбом о условима за оснивање и почетак рада високошколских установа и о поступку утврђивања испуњености услова.

Табела 4. Број лиценцираних студијских програма на високошколским установама у Републици (период 2007/2008. до 2014/2015. године)

И циклус студија (високе школе и универзитети)	II циклус студија (универзитети)	III циклус студија (универзитети)	Укупно
249	155	7	411

Од укупног броја лиценцираних академских студијских програма, највећи удио (37%) имају студијски програми из области друштвене науке, пословање администрација и право. Са друге стране, најмање лиценцираних академских студијских програма је из области природних наука и математике (6%), те области пољопривреда, рибарство, шумарство и ветеринарска медицина (4%).

Графикон 12. Преглед броја лиценцираних студијских програма у академској 2014/2015. години по областима образовања на свим високошколским установама изражен у процентима (%)

Ради обезбјеђивања квалитета рада високошколских установа, Законом је прописано да се врши акредитација високошколских установа и студијских програма, због чега је 2011. године основана Агенција за акредитацију високошколских установа. Акредитација је процес утврђивања достигнутог нивоа квалитета у складу са европским стандардима у овој области. Током свог досадашњег рада Агенција је издала рјешења о акредитацији за девет високошколских установа.

Као савјетодавно и академско тијело Владе дјелује и Савјет за развој високог образовања и осигурање квалитета ради унапређивања квалитета високог образовања. Ректорска конференција Републике утврђује и заступа заједничке интересе универзитета у Републици и остварује сарадњу са установама у области образовања у Републици, БиХ, Европи и свијету. Чланови Конференције су ректори лиценцираних универзитета у Републици.

У погледу организације наставног процеса на већини универзитета у Републици настава је организована у циклусима у трајању од 4 + 1 + 3 године, док високе школе изводе први циклус студија у трајању од три и у трајању од четири године. На Универзитету у Источном Сарајеву сви студијски програми су организовани у циклусима у трајању од 4 + 1 + 3 године, док Универзитет у Бањој Луци, поред овог циклуса, има и циклус у трајању од 3 + 2 + 3 године. То значи да први циклус високог образовања може да траје најмање три, а највише четири, односно пет или шест година. Други циклус студија који се организује након првог циклуса траје једну или двије године, а трећи циклус организује се након другог циклуса и траје три године.

Током вршења управног надзора над радом високошколских установа уочена је знатна разлика у наставним плановима и програмима на истим студијским програмима на различитим високошколским установама, због које студенти имају потешкоће приликом преласка са једне високошколске установе на другу (велики број диференцијалних испита). Поједини студијски програми знатно су измијењени у односу на студијски програм који је лиценциран у поступку добијања дозволе за рад.

Када је у питању академско особље, Законом о високом образовању су прописани минимални услови и поступак за избор у наставна и сарадничка звања. Високошколске установе својим актима прецизније уређују услове за избор у звања, што доводи до различитих критеријума у овом поступку.

Табела 5. Упоредни преглед стално запосленог наставног особља и гостујућег наставног особља на Универзитету у Бањој Луци, Универзитету у Источном Сарајеву и приватним универзитетима у Републици у посљедње три године

2012/2013. година		Наставници	Сарадници	Укупно
Универзитет у Бањој Луци	стално	357	359	716
	запослени гостујући	248	18	266
Универзитет у Источном Сарајеву	стално	301	316	617
	запослени гостујући	285	61	346
Приватни универзитети у Републици	стално	311	129	440
	запослени гостујући	265	96	361
2013/2014. година		Наставници	Сарадници	Укупно
Универзитет у Бањој Луци	стално	470	358	828
	запослени гостујући	207	10	217
Универзитет у Источном Сарајеву	стално	301	291	592
	запослени гостујући	316	61	377
Приватни универзитети у Републици	стално	294	129	423
	запослени гостујући	264	96	360
2014/2015. година		Наставници	Сарадници	Укупно
Универзитет у Бањој Луци	стално	463	449	912
	запослени гостујући	218	29	247
Универзитет у Источном Сарајеву	стално	345	322	667
	запослени гостујући	272	15	287
Приватни универзитети у Републици	стално	301	272	573
	запослени			

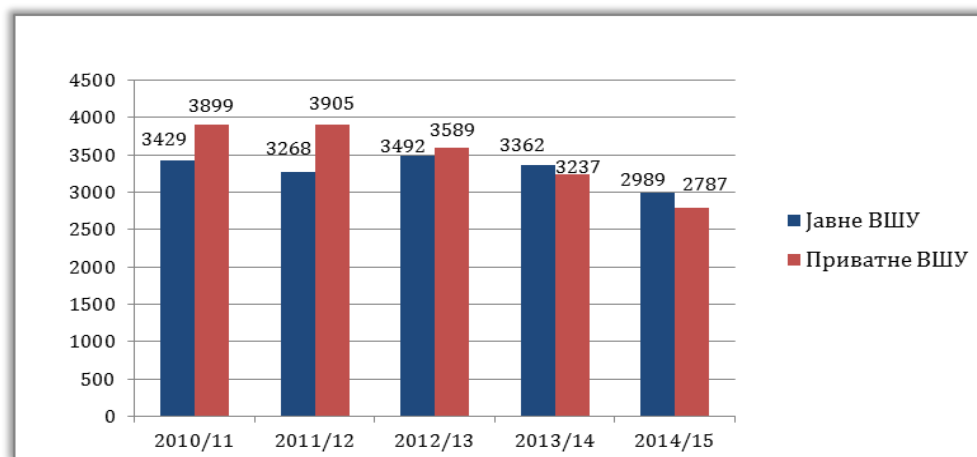
На Универзитету у Бањој Луци постоји тренд раста запошљавања наставника у звању доцента, вишег асистента и асистента. На Универзитету у Источном Сарајеву повећан је број наставника у звању доцента, као и у претходним годинама, а учева се и повећање броја виших асистената у оквиру стално запосленог наставног и сарадничког особља, док је за гостујуће наставнике и сараднике карактеристично смањење ангажмана на оба нивоа. На приватним високошколским установама присутно је повећање стално запосленог сарадничког особља у текућој години у односу на претходну годину, као и на Универзитету у Бањој Луци, док је број гостујућих наставника значајно смањен у текућој години у односу на претходну годину, што је видљиво из табеле 5.

На јавним и приватним високошколским установама у академској 2014/2015. години студира 41.033 студента. Законом су прописана права студената на одлучивање у руководним тијелима високошколских установа, од научнонаставног вијећа организационих јединица до сената и управног одбора универзитета, односно високе школе. Такође, законом је прописано успостављање студентског представничког тијела на високошколској установи које заступа и штити интересе студената. У Унију студената су укључена студентска представничка тијела.

Према подацима Републичког завода за статистику, проценат високообразованог становништва у Републици износи свега око 8%. Број дипломираних студената у Републици је у сталном порасту. Ако имамо у виду да је проценат високообразованог становништва у Хрватској 18%, Словенији 23%, Србији 6%, Аустрији 18%, Њемачкој 25%, Грчкој 23%, а да је просјек у ЕУ 28%, примјетно је да Републици недостаје високообразованог кадра. С друге стране, не можемо занемарити чињеницу да је посљедњих година у порасту број незапослених високообразованих кадрова, што упућује на потребу чвршћег повезивања високог образовања и тржишта рада.

У сљедећем графикону је дат преглед броја дипломираних студената на јавним и приватним високошколским установама у протеклих пет година.

Графикон 13. Приказ броја дипломираних студената на јавним и приватним високошколским установама у протеклих пет година

Уочљиво је да је број дипломираних студената до академске 2012/13. године био већи на приватним високошколским установама у односу на јавне, иако је број студената који студирају на јавним високошколским установама два пута већи у односу на приватне високошколске установе. Такође, из података се изводи закључак да је у порасту број дипломираних студената у области друштвених, медицинских, хуманистичких и пољопривредних наука, док је на природним наукама број дипломираних студената мањи и у опадању је.

На јавним високошколским установама у периоду од 2010. до 2015. године звање магистра наука стекло је укупно 1.130 лица, од чега 681 лице на Универзитету у Бањој Луци и 449 лица на Универзитету у Источном Сарајеву. У истом периоду звање доктора наука на јавним високошколским установама стекла су 123 лица, од чега 75 лица на Универзитету у Бањој Луци и 48 лица на Универзитету у Источном Сарајеву.

На приватним високошколским установама у периоду од 2010. до 2015. године звање магистра наука стекло је укупно 590 лица, а звање доктора наука 28 лица. Дати подаци се односе на укупан број кандидата који су стекли звања по новом и по старом систему образовања.

Табела 6. Преглед броја дипломираних лица другог циклуса студија (магистар наука и мастер) и трећег циклуса за звање доктора наука

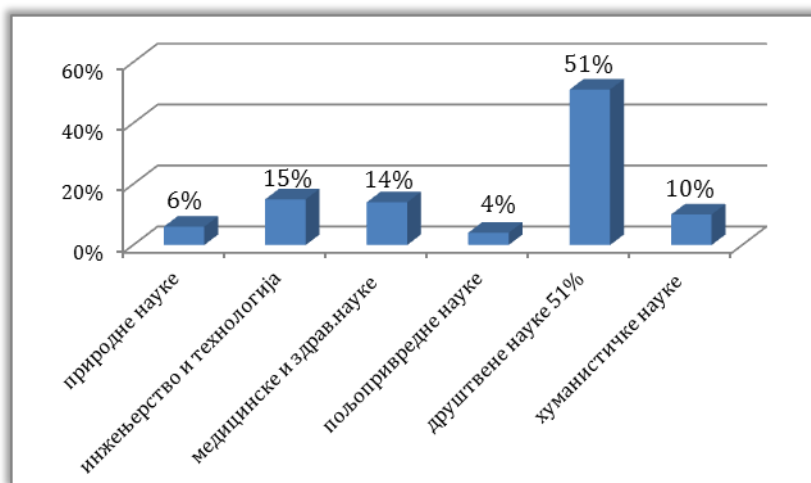
Универзитет у Бањој Луци		
Година	Други циклус и магистри наука	Доктори наука
2010.	185	21
2011.	176	16
2012.	142	14
2013.	97	15
2014.	81	9
Универзитет у Источном Сарајеву		
Година	Други циклус и магистри наука	Доктори наука
2010.	98	20
2011.	46	14
2012.	77	7
2013.	83	5
2014.	145	2
Приватни универзитети		
Година	Други циклус и магистри наука	Доктори наука
2010.	75	4
2011.	61	11
2012.	40	7
2013.	176	4
2014.	238	2

На основу Закона, Министарство креира уписну политику у складу са потребама тржишта рада и стратешким правцима развоја Републике и високог образовања.

Министарство од 2010. године утврђује уписне квоте и за приватне високошколске установе, уз уважавање истих принципа као и на јавним високошколским установама.

У сљедећем графикону дат је преглед броја студената у академској 2014/2015. години по областима образовања из којег је евидентно да је знатно изражен интерес студената за студијске програме из области друштвених наука.

Графикон 14. Број студената по научним областима у академској 2014/2015. години изражен у процентима

Закон о студентском стандарду је прописао начин на који студенти остварују материјалне и друге услове за стицање високог образовања, те материјалне претпоставке за реализовање културних, спортских и забавних дјелатности студената у установама студентског стандарда. Унапређивање студентског стандарда се остварује кроз пружање услуга студентског смјештаја и исхране и других услуга битних за квалитет студентског стандарда.

У Републици постоји пет установа студентског стандарда чија је основна дјелатност смјештај и исхрана студената, с тим да су у Бијељини у установи за унапређење ученичког стандарда (дом ученика), поред ученика, смјештени и студенти.

Табела 7. Преглед установа студентског стандарда у Републици са бројем радника, студената и смјештајним капацитетима

Назив установе	Број радника	Број студената	Смјештај и капацитет центра
ЈУ Студентски центар "Никола Тесла" Бања Лука	129	1.525	1.317
ЈУ Студентски центар Зворник	12	74	90
ЈУ Студентски центар Лукавица	31	382	309

ЈУ Студентски центар Пале	88	516	590
ЈУ Студентски центар Требиње	14	68	106
ЈУ Дом ученика Бијељина	21	83	115
УКУПНО:	295	2.648	2.527

Постојећи смјештајни капацитети у установама студентског стандарда су недовољни. То потврђује и податак да право на смјештај у установама студентског стандарда годишње оствари свега 2 648 (8,8%) студената од укупно 29.796 студената који студирају на два јавна универзитета и двије високе школе у Приједору и Требињу и који, према Закону остварују право на смјештај у установама студентског стандарда. Министарство суфинансира смјештај и исхрану студената са износом од 5 КМ дневно, односно суфинансирање смјештаја износи 1,50 КМ по једном студенту дневно, а суфинансирање исхране износи 3,50 КМ по једном студенту дневно.

У Републици се систем улагања у област студентског стандарда претежно ослања на индиректне помоћи, док директну помоћ добија релативно мали број студената. У издвајањима за индиректну помоћ доминира субвенција за смјештај и исхрану.

Због малих смјештајних капацитета у установама студентског стандарда, Влада је у претходном периоду издвојила значајна средства за рјешавање проблема смјештајних капацитета, а у току је и реализација активности на изградњи нових, те санацији и опремању постојећих установа студентског стандарда.

Табела 8. Улагања у студентске домове: Источно Сарајево и Бања Лука

Назив институције	Назив пројекта	Одобрена средства у КМ
Универзитет у Источном Сарајеву	Рјешавање смјештајних капацитета Студентског дома у Палама	5.196.679,00
Студентски центар Пале	Побољшање смјештајних капацитета Студентског центра Пале	200.000,00
Студентски центар Пале	Изградња Студентског дома у Фочи за потребе Медицинског факултета и Православног богословског факултета	2.000.000,00
	Завршетак изградње студентског дома у Фочи са околним уређењем	4.556.360,00
Студентски центар Бања Лука	Санација постојећих објеката за смјештај студената	1.500.000,00
Студентски центар Бања Лука	Санација и опремање читаонице у Студентском дому	70.000,00
Студентски центар Бања Лука	Санација Студентског дома	95.000,00
Универзитет у Бањалуци	Изградња објекта четвртог павиљона за смјештај студената	7.000.000,00
УКУПНО		20.618.041,00

Студент има право и на студентску стипендију, здравствену заштиту и право на организовано кориштење слободног времена, те могућност рада у студентској задрузи. Министарство годишње додјељује 1.000 студентских стипендија студентима који студирају у Републици за које је, у периоду од 2010. до 2014. године, издвојено око 10 милиона КМ. Тренутно, од укупно 41.033 студената који студирају на јавним и приватним универзитетима у Републици, њих око 5.480 остварује право на одређени износ стипендије (13,3%). Од укупног броја стипендиста, њих 1206 (2,94%) добија директну финансијску помоћ у облику стипендије на републичком нивоу. Стипендије, међутим, додјељују и јединице локалне самоуправе које стипендирају укупно 4.270 студената (10,41%). Сви наведени извори стипендирања студената показују да је број доступних стипендија релативно мали, при чему у поступку додјеле стипендија доминирају критеријуми изврности над социоекономским критеријумима. У пракси се дешава да чак и стипендије намијењене студентима лошијег социоекономског положаја зависе од успјеха током студија.

Стипендије за студиј у иностранству се исплаћују једнократно. Висина стипендија за студенте у иностранству износи 2.000 КМ на првом циклусу студија, 2.500 КМ на другом и 3.500 КМ на трећем циклусу студија.

У Републици већина високошколских установа почела је да примјењује процес интернационализације на традиционалан начин, уписивањем страних студената на високошколске установе. У даљем процесу интернационализација треба да се шири и на активну међународну одлазну и долазну мобилност студената и академског особља, која је и даље недовољна. За сада се у Републици изводи само један студијски програм другог циклуса на енглеском језику, на Економском факултету Универзитета у Бањој Луци. Већина високошколских установа има потписане споразуме о сарадњи са акредитованим високошколским установама из иностранства у циљу унапређивања квалитета.

Иако Влада издваја средства за суфинансирање међународне размјене студената и академског особља у износу од 110.000 КМ годишње, подаци показују да ни тај износ није био у потпуности искориштен, што показује да наши студенти и наставници или нису заинтересовани за учешће у међународној размјени, или су недовољно информисани о могућностима учествовања. Осим тога, ни програми мобилности на нивоу БиХ у којима учествује Република, као што су ERASMUS+ и СЕЕPUS, не обухватају значајнији број студената додипломских и дипломских студија.

Највећи и најважнији програм мобилности студената и академског особља земаља чланица ЕУ представља Програм ЕУ за образовање, оспособљавање, младе и спорт 2014–2020 (енгл. European Region Action Scheme for the Mobility of University Students – ERASMUS+) у којем учествују наставници и студенти из Републике. Ријеч је о новом програму финансираном од ЕУ (од 1. јануара 2014. године) који представља интеграцију европских програма које је спровела Европска комисија у периоду од 2007. до 2013. године: Програм цјеложивотног учења, „Жан Моне“, „Млади у акцији“, „Темпус“, „Ерасмус Мундус“, „Алфа“, „Едулинк“ и Програм са развијеним индустријским земљама у области високог образовања.

Академско особље и студенти са високошколских установа из Републике Српске партиципирају у Централноевропском програму размјене за универзитетске студије (енгл. СЕЕPUS – Central European Exchange Program for University Studies) јер циљ развоја академске сарадње Централне и Југоисточне Европе кроз креирање универзитетских мрежа,

доприноси изградњи области европског високог образовања, те употреба регионалне академске мобилности као стратешког програма за спровођење болоњских циљева. Свака земља домаћин обезбјеђује стипендије за гостујуће професоре и студенте који долазе на јавне високошколске установе у Републици, док партиципацију за путне трошкове сноси земља из које долазе.

3.5. SWOT анализа

SWOT анализа¹ образовања у Републици урађена је првенствено водећи рачуна о два аспекта важна за израду Стратегије:

- (1) ради се о потреби да се претходна анализа стања, детаљно и обухватно припремљена, прикаже на сажет, синтетизован начин, који омогућује стратешко фокусирање, и
- (2) да се кроз такав сажет приказ може назријети оријентација за дефинисање стратешких циљева и приоритета за сљедећи период, онако како је то могуће полазећи из перспективе садашњег стања. Тако конципирана и изведена SWOT анализа, практично, има функцију моста између оцјене садашњег и пројектовања будућег стања образовања у Републици.

Предности (снаге) образовања у Републици:

- Уређен и функционалан систем образовања (централизован у погледу одлучивања, уџбеничке политике, пружања стручне подршке), релативно једноставан за управљање (планирање, провођење, контролу), са међусобно усклађеним нивоима и ефикасном проходношћу кроз систем;
- Обезбјеђен релативно висок ниво доступности образовања, са сачуваном социјалном осјетљивошћу, на свим нивоима образовања, посебно у основном образовању;
- Солидно изграђена и обновљена физичка образовна инфраструктура (објекти), осим у неким срединама у домену предшколског васпитања и образовања;
- Наставни кадар склон личном и професионалном усавршавању;
- Усвојен и примијењен модеран концепт предшколског васпитања и образовања;
- Добро дефинисана модулarna настава у средњем стручном образовању;
- Концепт наставног плана и програма у општем образовању добро дефинисан;
- Остварени напредак у спровођењу болоњског процеса у високом образовању, са усклађеним системом бодовања и прихватањем диплома из других земаља;
- Разрађена процедура оснивања високошколских установа и реализован концепт интегрисаног универзитета.

Недостаци (слабости) образовања у Републици:

- Још увијек доминира оријентација на репродуктивно знање и учење за оцјену;
- Систем образовања није приоритетно оријентисан према талентима, већ фаворизује осредњост и пролазност;

¹ SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats) анализа се фокусира на кључне унутрашње предности и недостатке система образовања у Републици Српској, те потенцијално најугицајније надоласеће прилике у окружењу које треба да се искористе и пријетње које је потребно избјећи у наредном стратешком периоду.

- Још увијек слаба веза образовања са тржиштем рада и привредом, како унутар Републике, тако и у оквирима ширег региона и ЕУ;
- Споро увођење нових и мијењање постојећих профила и програма образовања у средњим школама и на високошколским установама;
- Образовањем се не стичу примјенљива знања и практичне вјештине за рад у привреди, ни приближно према очекивањима послодаваца;
- Систем образовања одраслих недовољно програмски разрађен и недовољно ефикасан у реализацији;
- Нема организованог и сталног стручног усавршавања наставног и васпитног кадра;
- Непотребна бирократизација образовног процеса и оптерећеност наставног особља административним задацима;
- Недоследности у примјени усвојених прописа;
- Недовољна финансијска подршка за све нивое образовања, посебно за предшколско васпитање и образовање;
- Недостатак објеката за предшколско васпитање и образовање и за смјештај студената, те објеката и садржаја за квалитетније задовољавање културних и спортских потреба студената.

Прилике које треба да се искористе за побољшање образовања у Републици:

- Подстицање образовних институција на проактивно учешће у међународним пројектима усмјереним на образовање (ERASMUS+, HORIZON 2020, британски пројекти за квалификацијски оквир и слично);
- Обнављање традиције задужбинарства и донаторства у образовању;
- Редифинисање улоге и реструктурирање Републичког педагошког завода;
- Већа аутономија и подстицање стваралачког приступа код наставника и васпитача;
- Проучавање добрих пракси у сличном окружењу, њихово прилагођавање и примјена за побољшања образовања у Републици.

Пријетње које могу да угрозе побољшање образовања у Републици:

- Смањена финансијска подршка и улагања у образовање због одређивања других проблема као хитних и приоритетних (незапосленост, сиромаштво и друго) у условима смањених јавних прихода;
- Политизација образовања (заговарање редифинисања и прерасподјеле надлежности, фокусирање пажње на националне групе предмета и слично);
- Буквално и некритичко спровођење болоњског процеса, без уважавања наслеђа и специфичности образовања у Републици;
- Неповољан имиџ високошколског образовања, узрокован у знатној мјери пренаглашеном профитном оријентацијом универзитета у приватном власништву.

4. ВИЗИЈА, МИСИЈА И СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ РАЗВОЈА ОБРАЗОВАЊА РЕПУБЛИКЕ

Визија – Квалитетан систем васпитања и образовања за друштво знања са једнаким могућностима за развој сваког појединца који ће допринијети одрживом економском и друштвеном развоју Републике. Привреда ће се великим дијелом заснивати на савременим технологијама која ће пружити квалитетно образованом појединцу шансу за одговарајући посао.

Визија је у помјерању система образовања са детерминисаног и преобладавајућег поучавања на учење учења. На крају XXI вијека биће доминантне и слободне оне нације које науче учити – нације ентузијастичних ученика, а не друштва знања.

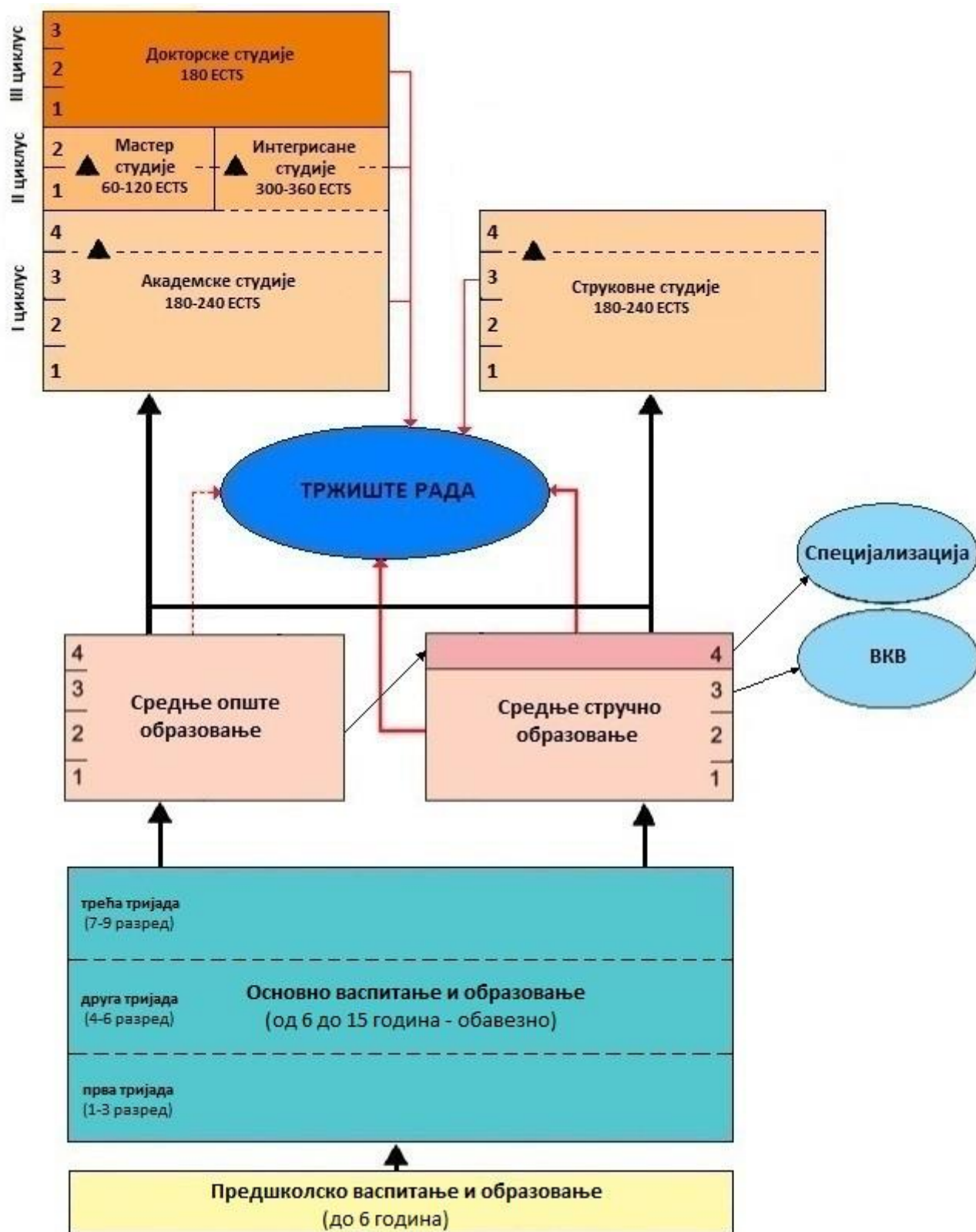
Мисија – Обезбиједити и осигурати квалитетно васпитање и образовање доступно сваком појединцу под једнаким условима, у складу с његовим способностима, ради задовољавања његових потреба и потреба друштва у сфери економског, социјалног, научнотехнолошког, културног и општег развоја. Просперитетно и демократско друштво може постојати само ако су појединци у њему оспособљени за цјеложивотно учење и компетентни да допринесе развоју друштва у складу са својим могућностима. Неопходно је усмјеравати људе да се континуирано усавршавају кроз процес цјеложивотног учења.

Мисија образовања је и у задовољавању потреба појединца и друштва у сфери економског, социјалног, научно-технолошког, културног и општег развоја. Снажно друштво може постојати само ако су појединци у њему снажни и компетентни. Компетенција је способност на дјелу. Нужно је оспособити људе да се перманентно и самостално усавршавају.

Стратешки циљеви – Избор стратешких циљева заснован је на јасној процјени актуелног стања у области васпитања и образовања. Сваки стратешки циљ за своју реализацију захтијева одговарајуће мјере и активности на основу којих се може доћи до остварења постављених циљева. Ови циљеви дефинисани су на основу претходних анализа и поуздане представе о значају и потребама система образовања. Успјешно остваривање стратешких циљева зависиће од квалитета и одговорности носиоца активности, операционализације времена и свих битних услова за њихову реализацију.

Уважавајући прихваћени методолошки приступ у изради Стратегије, дате су визије и мисије с обзиром на њихове специфичности, а у складу с тим дефинисани су и стратешки циљеви по образовним нивоима.

Шема 2: Приказ планираног образовног система Републике Српске

4.1. Предшколско васпитање и образовање

Визија – Осигурање услова за укључивање сваког дјетета у предшколско васпитање и образовање, који ће задовољити индивидуалне развојне потребе дјетета путем квалитетног

образовања и континуираног професионалног развоја васпитача, стручних сарадника и директора, модернизације програма, партнерства са родитељима и сензибилизације јавности и доносиоца одлука у области васпитања и образовања.

Мисија – Квалитетно предшколско васпитање и образовање доступно сваком предшколском дјетету, с циљем стварања основа за физички, интелектуални, социјално-емоционални, говорни и стваралачки развој дјетета, што ће допринијети развоју здраве, задовољне и друштвено одговорне личности у социјално инклузивном контексту.

Стратешки циљеви – Рано дјетињство је један од пресудних периода у когнитивном развоју појединца и представља период осјетљивог или критичног развоја дјетета. Истраживања показују да је развој мозга, као и стварање веза (трансмitera/синапси) између неурона најактивније у раној доби дјетета, тј. предшколској доби. Доказано је да су за развој мозга изузетно важне прве три године живота и да је већ од петнаесте године стварање неуронских веза у мозгу ограничено. Познато је да се знања, способности и вјештине стечене у једном периоду живота одражавају не само на исходе тог периода него и на наредно учење, односно на домете каснијег учења из чега произлази да је учење најдјелотворније када почиње у раним годинама, а наставља се и након што дијете одрасте.

Дефинисање стратешких циљева у области предшколског васпитања и образовања, генерисаће потрагу за одговорима на питања која се односе на: јачање капацитета за обухват дјецe предшколског узраста, обезбјеђивање квалитетнијих услуга система предшколског васпитања и образовања, унапређење базе података о броју дјецe предшколског узраста по различитим основама и нивоима, дефинисање модела за укључивање дјецe која одступају од типичног развоја у институционално предшколско васпитање и образовање, пружање што веће подршке едукацији родитеља, сарадњу са медијима на промоцији важности раног развоја и учења и професионални развој васпитача и њихово континуирано стручно усавршавање.

На основу изнесеног, циљеви Стратегије за област предшколског васпитања и образовања могу се дефинисати као:

- Стратешки циљ 1. Повећање обухвата дјецe узраста од три до шест година предшколским васпитањем и образовањем;
- Стратешки циљ 2. Израда ефикаснијег и квалитетнијег система услуга предшколског васпитања и образовања;
- Стратешки циљ 3. Побољшавање постојећег модела иницијалног образовања и професионалног развоја и ефикаснијег система континуираног стручног усавршавања васпитача;
- Стратешки циљ 4. Подизање свијести јавности и доносиоца одлука о значају раног учења и могућим ефектима на каснији развој и учење;
- Стратешки циљ 5. Стварање услова за укључивање у институционално предшколско васпитање и образовање дјецe која одступају од типичног развоја.

Стратешки циљ 1. Повећање обухвата дјеце узраста од три до шест година предшколским васпитањем и образовањем

Систем предшколског васпитања и образовања, као услугу, потребно је учинити доступним што већем броју дјеце предшколског узраста, али и њиховим родитељима, јер предшколско васпитање и образовање, поред тога што подстиче квалитетан развој дјетета, пружа родитељима подршку у њиховој родитељској улози.

Република планира да до краја 2020. године обухват дјеце неким од квалитетних облика институционалног предшколског васпитања и образовања буде најмање 30% од укупног броја дјеце предшколског узраста. Да би се постигао овај циљ, потребно је реконструисати и адаптирати постојеће објекте предшколских установа, али и друге објекте којима се намјена може промијенити, те предвидјети изградњу нових простора предшколских установа гдје год је то неопходно. Уочено је да постоји изражен недостатак просторних капацитета у срединама гдје је позитиван природни прираштај становништва. С друге стране, у неким срединама предшколске установе не раде у пуном капацитету, због недовољног броја уписане дјеце.

Један од значајних модела за остварење овог стратешког циља може бити и стварање могућности за несметано остваривање партнерства између јавног и приватног сектора. У Републици ради 48 приватних предшколских установа и оне представљају значајан ресурс система предшколског васпитања и образовања. Примјеном Закона о јавно-приватном партнерству створене су могућности за несметано остваривање партнерства и подршке приватних предшколских установа које би, на основу подршке јавног партнера, дјец и родитељима пружале једнако доступне услуге предшколског васпитања и образовања.

До повећаног обухвата можемо доћи и пружањем других модела услуга предшколског васпитања и образовања као што су специјализовани и краћи програми, те програм у години пред полазак у школу. Овакви видови услуга посебно су значајни у руралним, мање приступачним срединама, али и у урбаним срединама које немају предшколску установу. У таквим срединама ће се овакви програми првенствено остваривати у основним школама у учионицама за први разред, а за реализацију програма биће ангажовани васпитачи.

Поред тога, већи обухват могуће је постићи и укључивањем невладиног сектора који може обезбиједити различите облике подршке у реализацији предшколског програма, док директори предшколских установа треба да иницирају и трагају за могућностима додатног финансирања предшколских установа.

Мјера 1.1. Реконструкција и адаптација постојећих, те изградња нових објеката предшколских установа и других објеката

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

1.1.1. Реконструисати и адаптирати постојеће објекте предшколских установа у складу са тренутним потребама становништва;

1.1.2. Реконструисати и адаптирати учионице основних школа и друге објекте, којима се може промијенити намјена и преуредити их у предшколске установе за одговарајући програм предшколског васпитања и образовања;

1.1.3. Подржати иницијативе за изградњу нових простора предшколских установа гдје год за то постоје потребе, услови и интересовања средине.

Мјера 1.2. Остваривање партнерства између јавног и приватног сектора

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

1.2.1. Подржати израду програма јавно-приватног партнерства за јединице локалне самоуправе у којима постоје приватне и јавне предшколске установе и у којима постоји велики број дјецe за које нема услова за укључивање у предшколски програм у јавним предшколским установама;

1.2.2. Размотрити могућност издвајања средстава у буџету Републике, за директно финансирање развојних потреба дјецe у виду подршке јединицама локалне самоуправе;

1.2.3. Унаприједити и подстицати активно повезивање јавних и приватних предшколских установа у погледу стручних функција, усавршавања, размјене искустава и јачања међусобне сарадње.

Мјера 1.3. Програм у години пред полазак у школу

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

1.3.1. Израдити план расподјеле средстава за програм у години пред полазак у школу на основу показатеља о броју дјецe која нису укључена у неки од организованих облика предшколског васпитања и образовања;

1.3.2. Обезбиједити просторне услове за реализацију програма у години пред полазак у школу, кориштењем свих расположивих капацитета предшколских установа и основних школа;

1.3.3. Обезбиједити квалификовано особље за реализацију програма у години пред полазак у школу посебним програмом обучавања и упознавања водитеља предшколских група у години пред полазак у школу.

Мјера 1.4. Укључивање невладиног сектора кроз различите облике подршке

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

1.4.1. Обезбјеђивање средстава за ангажовање васпитача за реализацију програма;

1.4.2. Обезбјеђивање средстава за набавку потрошног и дидактичког материјала;

1.4.3. Обезбјеђивање средстава за оспособљавање простора за несметано и квалитетно остваривање циљева зацртаних програмом предшколског васпитања и образовања;

1.4.4. Континуирано усмјеравати директоре предшколских установа да иницирају и трагају за могућим моделима додатног финансирања предшколске установе.

Стратешки циљ 2. Израда ефикаснијег и квалитетнијег система услуга предшколског васпитања и образовања

Да би се остварио овај циљ, потребно је осигурати стимулативно окружење за учење кроз квалитетне предшколске програме и континуирано стручно усавршавање васпитача.

Неопходно је остваривати јачање партнерства са породицом кроз организовање радионица активног учења за родитеље/старатеље са намјером да се родитељи боље оспособе и упознају

са адекватним начинима рада са дјецом, да се информишу о значају раног учења уопште и о раду предшколских установа.

Исто тако, могу се организовати мобилни тимови васпитача и стручних сарадника по регијама Републике који ће пружати услуге подршке предшколском васпитању и образовању преко родитеља дјече предшколског узраста у сеоским подручјима, у мјестима гдје не постоје предшколске установе, кроз организовање кратких или повремених програма/радионица за родитеље.

У сарадњи са другим стручним установама потребно је остваривати психосоцијалну подршку за најосјетљивију групу дјече – дјецу са сметњама у развоју кроз организовање програма едукације за родитеље/старатеље, којима би им се пружила неопходна знања и вјештине за рад и комуникацију са својом дјецом. Тиме би се помогло дјецу у остварењу њиховог пуног потенцијала.

С обзиром на то да су директори предшколских установа задужени за управљање финансијским, али и људским ресурсима у установи, поштујући све посебности дјелатности предшколског васпитања и образовања неопходно је организовати обуке за директоре као посебан вид оспособљавања за организацију, планирање и управљање предшколском установом, водећи рачуна о управљању финансијама и људским ресурсима, комуникацији и тимском раду да би руковођење било што квалитетније.

Важно је унаприједити, иновирати и модернизовати васпитно-образовни процес савјетовањем и развојним мјерама, а затим и увидом у примјену и реализацију програма предшколског васпитања и образовања, те увидом у поступак вођења педагошке документације и евиденције.

У сарадњи са предшколским установама или самостално, основне школе могу да обављају дјелатност предшколског васпитања и образовања кроз програм за дјецу у години пред полазак у школу, као и интервентни, компензациони, рехабилитациони програм, те програм јачања родитељских знања и способности у васпитању дјече. Капацитете школа неопходно је искористити, јер у 22 јединице локалних самоуправа не постоје предшколске установе, нити организовани рад са дјецом предшколског узраста, тако да бисмо организовањем наведених програма у основним школама, унаприједили систем предшколског васпитања и образовања генерално и пружили могућност већем броју дјече да похађају понуђене предшколске програме.

Током седам година кориштења и примјене Програма предшколског васпитања и образовања, уочена је потреба за његовим побољшањем, нарочито у исходима учења као основне окоснице планирања рада са предшколским групама, како би се учинио још ефикаснијим водичем за васпитно-образовну праксу и раднике.

Мјера 2.1. Јачање партнерства са породицом

Ова мјера ће се реализовати кроз слједеће активности:

- 2.1.1. Организовати радионице активног учења за родитеље/старатеље о адекватним начинима рада са дјецом;

2.1.2. Интензивније укључивати родитеље/старатеље у свакодневне активности у предшколској установи, побољшавати волонтерске дужности родитеља.

Мјера 2.2. Организовање мобилних тимова васпитача и стручних сарадника

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 2.2.1. Посјета мобилних тимова родитељима дјете предшколског узраста у сеоским подручјима ради упознавања родитеља са значајем раног учења;
- 2.2.2. Организовати кућне посјете породицама и дјети, посебно у случајевима развојних сметњи или трајнијих обољења код дјете која их спречавају у похађању програма предшколског васпитања и образовања.

Мјера 2.3. Развијање програма психосоцијалне подршке за родитеље дјете са сметњама у развоју

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 2.3.1. Израда програма психосоцијалне подршке за родитеље дјете са сметњама у развоју;
- 2.3.2. Организовати програме едукације за родитеље/старатеље дјете са сметњама у развоју.

Мјера 2.4. Унапређивање рада директора предшколских установа

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 2.4.1. Организовати обуку за директоре као посебан вид оспособљавања за организацију, планирање, управљање и руковођење предшколском установом;
- 2.4.2. Оспособљавати директоре за савјетодано-инструктивни рад, за израду и примјену критеријума и инструмента за праћење и оцјењивање квалитета васпитно-образовног рада.

Мјера 2.5. Обезбјеђење праћења квалитета рада у предшколској установи

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 2.5.1. Осавременјавати моделе за праћење рада васпитача;
- 2.5.2. Унапређивати непосредни увид у примјену и реализацију Програма предшколског васпитања и образовања.

Мјера 2.6. Оснаживање сарадње између предшколских установа и основних школа

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 2.6.1. Створити могућност да и основне школе могу да обављају дјелатност предшколског васпитања и образовања кроз програм за дјету у години пред полазак у школу, у сарадњи са локалном заједницом и предшколском установом;
- 2.6.2. Искористити капацитете школа за предшколско васпитање и образовање посебно у срединама гдје не постоје предшколске установе.

Мјера 2.7. Осавременјавање Програма предшколског васпитања и образовања Републике Српске

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 2.7.1. Извршити анализу Програма предшколског васпитања и образовања и утврдити ефекте примјене програма;

2.7.2. Реконструисати исходе учења дјеце којима се у Програму предшколског васпитања и образовања омогућавају повољније и квалитетније развојне промјене дјеце.

Стратешки циљ 3. Побољшавање постојећег модела иницијалног образовања и професионалног развоја и ефикаснијег система континуираног стручног усавршавања васпитача

Потребно је унаприједити иницијално образовање и професионални развој васпитача, почев од избора студената приликом уписа на факултете, преко преиспитивања постојећих и израде савременијих студијских програма до дефинисања јасне политике и стратегије континуираног стручног усавршавања која ће бити усаглашена са савременим филозофијама васпитања предшколске дјеце, те стварања услова за утврђивање обавезних програма континуираног стручног усавршавања васпитача, који би били дио процеса цјеложивотног учења.

Неопходно је студијске програме за оспособљавање васпитача усагласити са савременим филозофијама васпитања предшколске дјеце, имајући у виду чињеницу да се данас врло често, васпитачи оспособљавају учећи по моделима којима се опонаша оспособљавање учитеља за рад у основној школи, нарочито у области методике, задржавајући „предметну и садржајну оријентацију учења“ са дјецом, негирајући на тај начин, природу цјеловитости учења и развоја предшколске дјеце.

Формирањем Савјета за развој предшколског, основног и средњег васпитања и образовања унаприједиће се квалитет континуираног стручног усавршавања васпитача и његов професионални развој. Као стручно савјетодавно тијело, Савјет ће давати смјернице за програме стручног усавршавања, као и за праћење њихове реализације, како би се могло утврдити да ли изабрани програми доприносе остварењу професионалног развоја и стручног усавршавања.

Као носиоцима основне дјелатности у предшколској установи, потребно је васпитачима обезбиједити већи степен аутономије и подршке током организовања и учествовања у програмима јачања родитељских знања и способности у васпитању дјеце, који се организују у предшколској установи, породичном окружењу или у другим установама и организацијама. Континуирано, у сарадњи са Заводом, неопходно је реализовати активности кроз пројекте подршке родитељима у развоју и јачању адекватних родитељских вјештина којима је циљ ојачати њихове компетенције у првим годинама живота дјетета. Активности се могу реализовати по моделу организовања обука васпитача за спровођење радионица са родитељима, праћење и супервизијску подршку тој групи васпитача, те спровођење радионица са родитељима.

Поред наведеног, потребно је радити на јачању професионалних компетенција васпитача и јавној промоцији васпитачког позива и дјелатности коју обављају, да би се кроз анимирање васпитача за интензивнију израду и размјену дидактичког материјала створило стимулативно окружење за учење предшколске дјеце.

Веома важно је обезбиједити праћење и контролу рада предшколске установе, али и васпитача креирањем модела за самоевалуацију и самооцјењивање, како бисмо добили развијен систем вредновања васпитно-образовних исхода. Неопходно је утврдити критеријуме за праћење, вредновање, оцјењивање и извјештавање.

Мјера 3.1. Усклађивање легислативе

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 3.1.1. Створити предуслове за подизање критеријума за упис студената на високошколске установе за образовање васпитача, чиме би се осигурали високи стандарди за обављање професије васпитачког позива;
- 3.1.2. Дефинисати програме на високошколским установама за образовање васпитача усаглашене са савременим филозофијама васпитања предшколске дјеце;
- 3.1.3. Стварати услове за утврђивање обавезних програма стручног усавршавања васпитача.

Мјера 3.2. Модернизација иницијалног професионалног оспособљавања васпитача

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 3.2.1. Усагласити све студијске програме за оспособљавање васпитача са савременим филозофијама васпитања предшколске дјеце, а затим, извршити релицензирање студијских програма који би укључивали обавезно обављање стручне праксе од прве године студија.

Мјера 3.3. Постојање обавезних програма стручног усавршавања васпитача

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 3.3.1. Формирати савјетодавно тијело које ће спроводити процес избора програма обуке чијим би се савлађивањем обезбиједило адекватно стручно напредовање и континуитет стручног усавршавања и напредовања у струци;
- 3.3.2. Утврдити обавезне програме обуке васпитача за стручно усавршавање у складу са потребама струке;
- 3.3.3. Провести процес одобравања програма обуке за континуирано стручно усавршавање и напредовање у струци.

Мјера 3.4. Стимулисање васпитача за стварање креативног и стимулативног окружења у предшколској установи

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 3.4.1. Обезбиједити већи степен подршке васпитачима током организовања и учествовања у програмима јачања родитељских знања и способности у васпитању дјеце;
- 3.4.2. Организовати праћење и супервизијску подршку васпитачима у погледу стварања стимулативног окружења за рад са дјецом;
- 3.4.3. Организација избора најбољих дидактичких средстава и играчки које, током васпитно-образовног рада, припремају васпитачи из предшколских установа;
- 3.4.4. Јавна промоција васпитачког позива кроз јавне приредбе и програме представљања постигнућа дјеце у њима.

Мјера 3.5. Праћење, вредновање и самоевалуација

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 3.5.1. Утврђивати критеријуме за праћење, вредновање, оцјењивање и извјештавање;
- 3.5.2. Креирати моделе за самоевалуацију и самооцјењивање васпитача.

Стратешки циљ 4. Подизање свијести јавности и доносиоца одлука о значају раног учења и могућим ефектима на каснији развој и учење

За остварење овог стратешког циља неопходно је сарађивати са медијским кућама како би се обезбиједио медијски простор за приказивање постигнућа предшколске дјеце као видних ефеката раног учења, креирати и емитовати видео-материјал о раном учењу, те остале садржаје посвећене кампањи у складу са програмским могућностима и шемом медијских кућа.

Веома је важно стално радити на превазилажењу стереотипа и предрасуда да је примарни циљ боравка дјетета у предшколској установи – чување дјетета, јер досадашња пракса показује да многи родитељи уписују дијете у вртић кад се укаже потреба за његово збрињавање, односно за вријеме радног времена родитеља. Потребно је уложити додатне напоре како би шира јавност била упозната да улагање у учење у раним годинама даје много већи поврат од улагања у учење у каснијем развојном периоду дјетета.

Мјера 4.1. Организовање медијске кампање о значају и важности раног учења

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 4.1.1. Сарадња са медијским кућама како би се обезбиједио медијски простор за приказивање материјала значајних за рано учење, наступа дјеце и јавних дискусија са стручњацима за област раног дјетињства и ефектима раног учења;
- 4.1.2. Креирати и емитовати видео-материјале о раном учењу који се могу понудити медијским кућама на располагање;
- 4.1.3. Представљати путем медијских кућа примјере добре праксе рада предшколских установа ради сензибилизације јавности о значају раног раста и учења.

Мјера 4.2. Рад на повећању свијести родитеља и доносиоца одлука о користи и важности раног учења

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 4.2.1. Организација предавања за родитеље о значају и важности раног учења;
- 4.2.2. Презентација резултата савремених истраживања доносиоцима одлука о значају и важности раног учења;
- 4.2.3. Организовати конференције за ширу јавност са стручњацима из области раног учења.

Стратешки циљ 5. Стварање услова за укључивање у институционално предшколско васпитање и образовање дјеце са сметњама у развоју

Свако дијете треба да расте у окружењу које осигурава квалитетну социјализацију, образовање, здравствену заштиту, одговарајућу исхрану, пажњу и подстицај. Будући да се сваке године број дјеце са сметњама у развоју повећава, а да студије показују да је ефекат

предшколских интервенција већи код угрожене дјеце, потребно је уложити додатне напоре да би се оваквој дјечи омогућило несметано васпитање и образовање у складу са њиховим могућностима.

Прописима је потребно дефинисати начине за отклањање постојећих физичких баријера које ометају дјецу са сметњама у развоју и које онемогућавају њихово укључивање и учешће у васпитно-образовном процесу. Исто тако, потребно је упознавањем шире јавности са потребама дјеце која имају сметње у развоју, радити на дестигматизацији дјеце са инвалидитетом кроз медијско заговарање, одржавање обука за васпитаче, стручне сараднике и директоре предшколских установа, организовање заједничких радионица дјеце са сметњама у развоју и дјеце типичног развоја.

С обзиром на то да се предшколске установе у Републици суочавају са проблемом недовољне стручности васпитача када је у питању рано откривање и интервенција код дјеце са сметњама у развоју, потребно је активно радити на стручном усавршавању васпитача у овом пољу.

Такође, потребно је радити на оснаживању сарадње између предшколских установа, јединица локалних самоуправа и невладиног сектора у смислу заједничког ангажовања одговарајућих стручних лица, уколико предшколска установа нема могућности сталног ангажовања стручњака. Надаље, потребно је јасно дефинисати начин ангажовања сарадника у предшколским установама који ће представљати техничку помоћ васпитачу у његовом раду у васпитној групи коју похађа дијете са сметњом/сметњама у развоју.

Ради успостављања боље интерресорне сарадње министарстава, институција и установа, неопходно је формирати радну групу која ће омогућити боље услове за инклузивно образовање и васпитање и повећање броја укључене дјеце са сметњама у развоју у редовне васпитне групе.

Мјера 5.1. Отклањање баријера и прилагођавање окружења потребама дјетета са сметњама у развоју

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 5.1.1. Дефинисати шта је потребно за уклањање постојећих физичких баријера које ометају дјецу са сметњама у развоју;
- 5.1.2. Упознавати ширу јавност са потребама дјеце која имају сметње у развоју;
- 5.1.3. Радити на дестигматизацији дјеце са сметњама у развоју;
- 5.1.4. Одржавати обуке за васпитаче, стручне сараднике и директоре предшколских установа како би стекли додатна знања о инклузивном образовању;
- 5.1.5. Организовати заједничке радионице дјеце са сметњама у развоју и дјеце типичног развоја.

Мјера 5.2. Оспособљавање васпитача за рано откривање и интервенцију дјеце са сметњама у развоју

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 5.2.1. Организовати обуке за васпитаче и родитеље за рано откривање и интервенцију дјеце са сметњама у развоју;

5.2.2. Обезбјеђивати стручну литературу за васпитаче за инклузивни рад.

Мјера 5.3. Јачање сарадње предшколске установе, невладиног сектора и локалне заједнице

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

5.3.1. Заједничко ангажовање одговарајућих стручних лица, уколико предшколска установа нема могућности сталног ангажовања стручњака;

5.3.2. Јасно дефинисати начин ангажовања сарадника у предшколским установама који ће представљати техничку помоћ васпитачу у његовом раду у васпитној групи коју похађа дијете са сметњом/сметњама у развоју;

5.3.3. Ангажовање волонтера одговарајућег профила за рад са дјецом у предшколским установама у складу са прописима којима се уређује рад волонтера.

Мјера 5.4. Формирање интересорне радне групе за рани раст и развој

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

5.4.1. Потписивање протокола о сарадњи министарстава у чијој надлежности је брига о дјечи.

Мјера 5.5. Охрабривање родитеља у њиховој родитељској улози и упознавање са њиховим правима и правима њихове дјеце

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

5.5.1. Пружати информације родитељима о расположивим програмима и доступним установама за укључење њихове дјеце;

5.5.2. Омогућавати индивидуални и групни рад с родитељима, јер би то допринијело подизању самопоуздања и компетентности родитеља у односу на тешкоће с којима се дијете сусреће;

5.5.3. Јачати учешће јединица локалне самоуправе у пружању доприноса при рјешавању питања из области ране детекције и интервенције дјеце са сметњама у развоју;

5.5.4. Ангажовати одговарајућа стручна лица у установама које немају стално запослене стручне сараднике – мобилни тимови стручних сарадника;

5.5.5. Промоција студијских програма за образовање дефектолога и професора специјалне едукације и рехабилитације;

5.5.6. Јачати сарадњу са невладиним сектором који се бави пружањем подршке дјечи са сметњама у развоју.

4.2. Основно васпитање и образовање

Визија – Основно васпитање и образовање као дио јединственог система образовања Републике засновано на квалитету и отворености у којем ће сваки ученик овладати квалитетним знањима и вјештинама које се могу међусобно повезивати и примјењивати у даљем школовању и у свакодневном животу задовољавајући своје развојне потребе и потребе друштва, а поштујући једнако право приступа и једнаке могућности сваког појединца без дискриминације по било ком основу.

Мисија – Обезбиједити квалитетно основно васпитање и образовање које ће оспособити ученике да кроз обавезно деветогодишње школовање, организовано кроз три васпитно-образовне тријаде, стичу знања, вјештине и способности које су им потребне за живот у савременом друштву.

Стратешки циљеви – Основно васпитање и образовање као обавезни дио система васпитања и образовања Републике представља неопходан услов за свеукупни развој, сваког појединца и друштва у цјелини. Зато је интерес Републике да има квалитетно основно васпитање и образовање, које сваком ученику без дискриминације по било којем основу, омогућава најбоље услове и подршку за свеобухватан развој, квалитетно стицање основних знања, вјештина и способности. Неопходно је да се ученици обуче како да уче, како да одаберу битно од небитног, како да уче из више извора и како да се оспособе за истраживачки рад, како да препознају своје таленте, интересовања, те наставе школовање у занимањима која им могу пружити постизање максималних резултата. Тако ће им се олакшати наставак школовања, цјеложивотно учење и успјешан живот у савременом друштву. Квалитетним васпитањем и образовањем се подстиче интелектуални, морални, физички, емоционални и социјални развој појединца, развој самосвјесног и независног, иницијативног и одговорног појединца спремног да учи, да брани и са другима усаглашава своје ставове, способног за наставак школовања, који зна да проналази и примјењује знања, да креативно мисли и ствара.

Циљеви Стратегије за област основног васпитања и образовања могу се дефинисати као:

- Стратешки циљ 1. Потпун обухват дјецe обавезним деветогодишњим основним васпитањем и образовањем;
- Стратешки циљ 2. Подизање квалитета основног васпитања и образовања;
- Стратешки циљ 3. Унапређивање услова рада школе и модернизација процеса наставе у основном васпитању и образовању;
- Стратешки циљ 4. Јачање васпитне улоге основне школе;
- Стратешки циљ 5. Усклађивање мреже школа са демографским, економским и социјалним промјенама у друштву.

За сваки дефинисани стратешки циљ утврдили смо мјере и предложили активности за њихову реализацију.

Стратешки циљ 1. Потпун обухват дјецe обавезним деветогодишњим основним васпитањем и образовањем

Основно васпитање и образовање је дјелатност од општег друштвеног интереса. Траје девет година, обавезно је и бесплатно за сву дјецу од шест до 15 година живота. Ученику који је навршио 15 година, а није стекао основно образовање, школа може омогућити школовање до навршених 17 година. Ученик са сметњама у развоју може стицати основно образовање и послје навршених 18 година у специјалним школама, а најдуже до навршене 21 године. Лица старија од 15 година, која редовно не похађају школу сматрају се одраслим и стичу основно образовање у складу са законом који уређује област образовања одраслих. Како је већ наведено, у поглављу које се односи на анализу стања у области васпитања и образовања 98,9% ученика од укупне популације основношколског узраста похађа основну школу. Иако је висока стопа наведеног обухвата, неопходно је спровођењем одговарајућих мјера и активности, достићи потпун обухват обавезним основним васпитањем и образовањем.

Да би се брже долазило до тачних података, потребно је успоставити свеобухватну, функционалну базу података о дјечи дораслој за полазак у основну школу и повећати одговорност школе и надлежних институција за међусобну сарадњу и размјену релевантних података за идентификацију те дјеце. Такође, веома је важно унаприједити активности правременог информисања родитеља о поласку дјеце у школу, о уписним подручјима и роковима за упис у које треба да буду укључени, поред школа, ресорно Министарство, локалне заједнице и медији. Потребно је наставити и са подршком породици, у виду финансирања превоза ученика који путују до школе и обезбјеђивањем бесплатних уџбеника за ученике.

У областима гдје нису дефинисани, треба да се дорађују и успостављају протоколи о сарадњи и међусобним обавезама основне школе и релевантних институција у циљу превенције, односно детекције и спречавања појава насиља у породици, насиља, злостављања и занемаривања дјеце, болести зависности и других девијантних појава које могу довести до неуписивања дјеце у школу или до престанка похађања наставе.

Да би дјеца са сметњама у развоју била на задовољавајући начин обухваћена основним васпитањем и образовањем, потребно је пратити, анализирати и унапређивати садржаје, обим и квалитет услуга за васпитно-образовне потребе те дјеце. Важно је омогућити сигуран и правилан избор најадекватнијег поступка у одређеној школској ситуацији, те равноправност сваког дјетета на одговарајући третман, без обзира на то да ли се школује у граду или селу. Инклузију ученика са сметњама у развоју потребно је и даље подстицати и развијати у свим облицима васпитно-образовног рада у школи, ван школе и у друштву уопште. Неопходно је развијати прилагођене планове и програме за васпитно-образовни рад у редовним и унапређивати програме васпитно-образовног рада у специјалним одјељењима. Потребно је анализирати рад радника који су задужени за подршку ученика са сметњама у развоју и на основу тога законом јасније дефинисати њихову улогу, профил образовања и финансирање. У наредном периоду требало би да се предузму активности које се односе на преиспитивање студијских програма за будуће наставнике и стручне сараднике и стварање услова за доношење бољих програма усаглашених са савременим филозофијама васпитања и актуелним потребама друштва. Такође, веома је битно успоставити континуирано стручно усавршавање наставника и стручних сарадника, јер подизањем њихових компетенција и проширивањем њиховог знања побољшаће се ефикасност у раду и квалитет васпитно-образовног процеса. Свакако да је важна и подршка родитељима ове дјеце. Школа треба да организује различите видове стручне помоћи за родитеље. У томе им може помоћи локална заједница, као и невладине организације које се баве питањима која се односе на дјецу са сметњама у развоју.

Оно што друштво у цјелини, а посебно школа, треба да мијења јесте однос према надареним и талентованим ученицима, будући да су они важан ресурс за развој Републике. Зато, у наредном периоду приоритет треба да буде успостављање система идентификације и праћења, те повећања одговорности школе, локалне заједнице и релевантних институција с циљем подршке надареним и талентованим ученицима. Веома је значајно што раније и прецизније утврдити природу и ниво даровитости ученика, јер би се тиме допринијело и проналаску одговарајућег, односно њима прилагођеног васпитно-образовног рада. Уколико се даровитим ученицима не посвети посебна пажња у школи, али и у породици, може се

догодити да се потенцијална даровитост не развија у довољној мјери, да даровити ученици постигну знатно слабији успјех у односу на своје капацитете, да дође до пада мотивације, нивоа аспирација и незадовољства.

Даровитим и креативним ученицима потребно је омогућити да се у наставу укључе кроз посебне програме у оквиру додатне наставе, кроз наставу различитих нивоа сложености, учење путем истраживања, рјешавања проблема и открића и кроз посебне програме учења уз кориштења електронских медија. Такође, наставници, стручни сарадници и родитељи требало би да прођу педагошко-психолошку обуку, како би успјешније подстицали развој интересовања даровитих ученика, таленат и креативност, што је, уз индивидуализацију наставе и примјену адекватних средстава, облика и метода рада, примарни задатак у подршци даровитим и креативним ученицима.

Такође, важно је имати на уму да њима нарочито погодује ангажовање у различитим облицима додатне наставе, слободним активностима, секцијама и клубовима у којима могу да слободно бирају програме и активности у складу са својим интересовањима и темпом напредовања. Учешће на смотрема, такмичењима, фестивалима, изложбама и сличним скуповима и манифестацијама подстицајно дјелује на развој, исказивање и усавршавање способности ових ученика. Потребно је обезбиједити и стипендирање даровитих ученика и омогућити много боље представљање јавности њихових постигнућа.

Предложене мјере и активности за остварење стратешког циља 1:

Мјера 1.1. Идентификација дјецe за полазак у основну школу и превенција осипања ученика из школе

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 1.1.1. Успоставити свеобухватну, функционалну базу података о дјеци за полазак у основну школу у сарадњи са матичном службом;
- 1.1.2. Успоставити бољу сарадњу школе, локалне заједнице, установе здравствене и социјалне заштите ради размјене података релевантних за идентификацију дјецe за полазак у основну школу;
- 1.1.3. Унаприједити активности правовременог информисања родитеља о поласку дјецe у школу и облике савјетодавне сарадње и подршке породицама;
- 1.1.4. Наставити са финансирањем превоза ученика;
- 1.1.5. Наставити са обезбјеђивањем бесплатних уџбеника за ученике;
- 1.1.6. Унаприједити постојеће и успоставити нове протоколе о сарадњи и међусобним обавезама основне школе и релевантних институција у циљу превенције, односно детекције и спречавања појава насиља у породици, насиља, злостављања и занемаривања дјецe, болести зависности и других девијантних појава које могу довести до неуписивања дјецe у школу или до престанка похађања наставе.

Мјера 1.2. Континуирана анализа и унапређивање садржаја, обима и квалитета услуга за дјецу са сметњама у развоју

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 1.2.1. Наставити са подстицањем и развијањем инклузије дјецe са сметњама у развоју, у свим облицима васпитно-образовног рада;
- 1.2.2. Квалитетније развијати прилагођене планове и програме за васпитно-образовни рад

у редовним и унапређивати програме васпитно-образовног рада у специјалним одјељењима;

1.2.3. Законом дефинисати улогу радника који су задужени за подршку ученика са сметњама у развоју у погледу профила образовања и финансирања њиховог рада;

1.2.4. Унапређивати облике сарадње основне школе, локалне заједнице, невладине организације, родитеља дјете са сметњама у психофизичком развоју и омогућити ангажовање волонтера одговарајућег профила у складу са Законом о волонтирању.

Мјера 1.3. Унапређење подршке надареним и талентованим ученицима

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

1.3.1. Успоставити систем идентификације и праћења надарених и талентованих ученика;

1.3.2. Обезбиједити већу индивидуализацију наставе и примјену средстава, облика и метода рада у складу са потребама надарених и талентованих ученика;

1.3.3. Примјењивати посебне програме подршке кроз такмичења, награде, стипендије, истраживачке кампове, посјете научним центрима, изложбе, фестивале науке;

1.3.4. Унапређивати облике сарадње школе и родитеља надарене и талентоване дјете кроз организовање љетње школе за надарене и талентоване ученике;

1.3.5. Организовати обуку за наставнике и стручне сараднике ради подстицања развоја интересовања, талента и креативности даровитих ученика ангажовањем професора са универзитета.

1.3.6. Формирање Центра за талентоване ученике.

Стратешки циљ 2. Подизање квалитета основног васпитања и образовања

Подизање квалитета основног васпитања и образовања могуће је остварити модернизацијом наставних планова и програма, која би се огледала у адекватној селекцији наставних садржаја са јасно дефинисаним стандардима знања и исходима учења. Иако су учињени одређени помаци, програмски садржаји појединих наставних предмета су још увијек обимни. Анализом наставних планова и програма и уџбеника израђених на основу одобрених наставних програма, потребно је утврдити стандарде знања које ученик постиже на завршетку одређеног нивоа образовања и, у складу с тим, приступити изради нових уџбеника. Надаље, сваки програм треба да се сматра довољно флексибилним у погледу исхода и ефеката који се постижу, како би се поштовале разлике у индивидуалним могућностима ученика.

У времену наглих промјена, великог броја информација и њихове брзе размјене, морамо ученике оспособљавати да успјешно користе савремене информацијске системе и опрему. Посебно је важно да наставник оспособи ученике да самостално траже изворе информација, да информације умију селектовати и у реалном животу примјењивати. Буђење интелектуалне радозналости, стимулисање критичког мишљења, развијање стваралаштва и усвајање метода и техника истраживачких активности – компонента је савремене наставе. То значи да учионица треба да постане мјесто дијалога, открића и креативног мишљења. Такво учење захтијева измијењен приступ који треба да се помјери са концепције поучавања на концепцију учења. Ово је врло сложен и захтјеван задатак, за који је потребно обучити

ученике да одвоје битно од небитног, како да уче, како да одаберу адекватне методе учења и да се сами вреднују.

Праћење и вредновање, као саставни дио рада у школи, доприноси побољшању квалитета школског рада тиме што омогућава контролу, праћење, усмјеравање и управљање процесима и резултатима васпитно-образовног рада, те мотивише и мобилише све учеснике у васпитно-образовном процесу на виши степен креативног ангажовања.

Систем вредновања рада школе, наставника и ученика треба да допринесе осигурању квалитета васпитно-образовног рада у школи. С тим у вези, потребно је развијати и адекватне механизме или моделе вредновања – за екстерно вредновање, интерно, односно за самоевалуацију. У том контексту, кад је ријеч о квалитету постигнућа ученика, важно је размотрити могућност увођења мале матуре, односно полагања завршног испита на крају основног васпитања и образовања. Да би се то реализовало, потребно је разрадити концепцију мале матуре и усагласити је с концепцијом пријема ученика у средње школе.

Програмима иницијалног образовања наставника треба да омогући да будући наставници стекну компетенције у складу са савременим педагошко-психолошким и дидактичким знањима и вјештинама. Будући наставници морају да буду обучени за нове наставне методе којима ће ученике увести у систем учења, као и за вредновање примјене нових метода и примјене савремених технологија у наставној пракси. Промјене у концепцији иницијалног образовања наставника треба да се базирају и на квалитетнијој селекцији студената, бољем праћењу њиховог напредовања у учењу и пракси. Практичан рад студената, будућих наставника у школи, није довољан. Потребно је од прве године студија увести студенте у практичну наставу и одредити основне школе које ће бити вјежбаонице за практичну обуку студената.

Квалитет и унапређивање васпитно-образовног процеса повезани су са радом стручних сарадника у школама. Они се баве различитим аспектима школског живота чиме доприносе цјелокупном развоју потенцијала сваког ученика, пружају подршку наставницима, како би остварили захтјеве које пред њих поставља савремена настава.

Директор школе мора да посједује истински ауторитет, знање и способност како би био успјешан педагошки руководилац, али и менаџер у школи.

У наредном периоду програм обуке руководства школе, треба да је осмишљен тако да више укључују компетенције које јачају успјешност планирања, вредновања, руковођења, организовања, као и да обезбјеђују јасне показатеље о примјени стеченог знања и компетенција у непосредној пракси.

Потребно је унаприједити правну регулативу и ускладити је са потребама и захтјевима савременог система васпитања и образовања. То подразумијева усклађивање постојећих прописа којима се регулише основно васпитање и образовање у Републици.

Предложене мјере и активности за остварење стратешког циља 2:

Мјера 2.1. Унапређење квалитета васпитно-образовног процеса

Ова мјера ће се реализовати кроз слједеће активности:

- 2.1.1. Унапређивати наставне планове и програме засноване на исходима учења кроз дефинисање стандарда знања који описују ниво квантитета и квалитета знања и вјештина које ученик постиже на завршетку одређеног нивоа образовања;
- 2.1.2. Континуирано унапређивати квалитет уџбеника и других наставних средстава у складу са модернизованим наставним плановима и програмима;
- 2.1.3. Примјењивати савремена средства, облике и методе рада у настави и ваннаставним активностима;
- 2.1.4. Подстицати цјеложивотно учење, учење учења и усавршавати програме за подршку свеобухватном развоју ученика;
- 2.1.5. Анализирати и унапређивати стандарде основног васпитања и образовања;
- 2.1.6. Повећати ниво одговорности и механизме контроле рада запослених, стручних органа и органа управљања и руковођења;
- 2.1.7. Оспособити просторе школа који се више не користе у настави за програмске активности ученика, обуку наставника и размјену искустава.

Мјера 2.2. Унапређење система екстерног вредновања ученичких постигнућа

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 2.2.1. Израдити јасне процедуре које ће омогућити прикупљање поузданих и значајних података о кључним знањима и вјештинама које ученици треба да стекну и изграде у одређеној фази свог школовања;
- 2.2.2. Дефинисати стандарде ученичких постигнућа по нивоима знања и вјештина које ученици постижу завршетком одређеног нивоа образовања, као механизам осигурања и унапређења квалитета образовања;
- 2.2.3. Израдити подзаконске акте и стручна упутства за спровођење система екстерног вредновања ученичких постигнућа;
- 2.2.4. Дефинисати и разрадити садржај и начин полагања тестова, те унос и обраду података и објављивање резултата екстерне провјере ученичких постигнућа;
- 2.2.5. Анализирати компете испитних задатака у тесту по задатим процедурама и предложити мјере за унапређење система екстерног вредновања ученичких постигнућа, прилагођавањем наставних задатака ученичким способностима;
- 2.2.6. Организовати полагање завршног испита – мале матуре након завршетка деветог разреда, ради унапређења квалитета ученичких постигнућа, као оглед у 10% основних школа у периоду до двије године;
- 2.2.7. Анализирати резултате огледа провјере ученичких постигнућа након завршетка деветог разреда – мала матура по прописаним процедурама;
- 2.2.8. Након анализе резултата спроведеног огледа, створити услове за увођење мале матуре, као једног од услова за упис ученика у средње школе.

Мјера 2.3. Унапређење система професионалног развоја наставника и стручних сарадника

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 2.3.1. Иницирати усклађивање програма иницијалног образовања наставника и стручних сарадника са промјенама у наставним садржајима основног васпитања и образовања;
- 2.3.2. Унаприједити стандарде компетенција за професију наставника и стручних сарадника;

2.3.3. Обезбиједити стално стручно усавршавање кроз индивидуалне програме и семинаре који се баве иновирањем основношколског рада;

2.3.4. Подизати углед и значај наставничке професије.

Мјера 2.4. Унапређење квалитета руковођења и управљања школом

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

2.4.1. Израдити стандарде компетенција за директоре у складу са визијом развоја васпитно-образовног система Републике;

2.4.2. Израдити програме обуке за директоре на основу стандарда компетенција;

2.4.3. Успоставити критеријуме и поступке вредновања рада директора у складу са стандардима компетенција;

2.4.4. Унаприједити рад школског одбора кроз континуирано побољшање квалитета рада, ради повећања одговорности и транспарентнијег рада.

Мјера 2.5. Усклађивање правне регулативе са потребама и захтјевима савременог и квалитетног система васпитања и образовања

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

2.5.1. Усклађивање постојећих прописа којима се регулише основно васпитање и образовање у Републици;

2.5.2. Усвајање нових прописа који произлазе из Стратегије у Републици.

Стратешки циљ 3. Унапређивање услова рада школе и модернизација процеса наставе у основном васпитању и образовању

Од школе као васпитно-образовне институције очекује се да постављене задатке остварује квалитетно, ефикасно, ефективно и економично. Да би се у томе успјело, потребно је створити претпоставке да основно васпитање и образовање буде засновано на најбољим условима рада у школи, почев од материјалних услова, квалитета наставног процеса заснованог на квалитетном раду наставника, а то за крајњи исход треба да има виши ниво ученичких постигнућа и школу препознатљиву у локалној заједници.

За остварење овог стратешког циља неопходно је, у погледу материјалних услова, унаприједити постојећи или изградити нови простор, поштујући прописане педагошке стандарде за рад у основној школи. Да би школа била стимулативно мјесто за боравак и учење, потребно је да хигијена школског простора буде на највишем могућем нивоу. Од великог значаја за здравље ученика је простор за исхрану дјецe, те се посебна пажња мора посветити хигијени тог дијела школског простора. Опрема и наставна средства у школи треба да прате новине и да буду у функцији иновативне наставе која ће пружити ученику и наставнику боље услове рада. Посебну пажњу потребно је усмјерити на опремање библиотека новим насловима и опремање учионица и кабинета савременом информатичком и дидактичком опремом.

Наставним планом и програмом по којем се остварује наставни процес утврђују се обавезне наставне и ваннаставне активности. У школама широм Републике влада стереотип по коме наставник треба да “испредаје”, “објасни”, “преприча” или “пренесе” градиво ученицима. Овај стереотип је неопходно свести на рационалну мјеру, а предавачку наставу надомјестити активношћу ученика, интеракцијом и истраживачким радом. Потребно је редуковати

излагачку и предавачку наставу, а развити разне моделе укључивања ученика у наставни процес. То ће се постићи примјеном методе активног учења, истраживачких метода, интерактивним и кооперативним учењем, што може допринијети већој мотивацији за учење, а то све пружа већу могућност ученику за функционалну примјену знања, али и за даље учење и рад. Данас у школама дјеца уче већину онога што им, вјероватно, никада у животу неће требати, односно требаће им само за пролазак кроз школске запреке на путу до дипломе. На такав начин ученици завршавају школу без развијених компетенција које су им потребне и важне за наставак школовања. Програмски садржаји треба да омогуће повезаност међу предметима и интегрисање и корелацију наставних садржаја. Исто тако, не треба да се занемари чињеница да, услед све веће експанзије информација и њиховог бржег протока и преношења, постоји изражен притисак за увођењем нових садржаја у наставни процес у виду посебних школских предмета.

Дидактицизам је једно од кључних својстава данашњег основношколског система васпитања и образовања у Републици. Овај систем има и своје предности јер обухвата сву дјецу под приближно једнаким условима и на доста упрошћен начин, оцјенама од 1 до 5, градира дјецу према способностима и залагању. Ипак, начин оцјењивања је неадекватан и често необјективан. Начин оцјењивања је примјерен само оцјењивању успјешности репродукције градива. Екстерно вредновање постигнућа ученика треба да промијени постојећу праксу.

Систем основног школовања треба да остане заснован на тријадама у оквиру којих се одвија разредна, разредно-предметна и предметна настава и реализује се у складу са важећим наставним планом и програмом. Предметна настава је за ученике посебно изазовна, јер у оваквој организацији наставе до изражаја долазе ученичке компетенције, вјештине, способности и интересовања. Због тога, посебну пажњу у трећој тријади потребно је посветити професионалном развоју ученика, као и његовој професионалној оријентацији на прелазу у средњу школу, кроз оснаживање подршке на путу ка његовој одлуци о избору уписа у жељену школу и занимање. Како је и промовисано у Водичу за занимања за ученике завршног разреда основне школе, систем иновирања садржаја, начин рада, континуирано праћење и укупно унапређење рада у области професионалне оријентације треба да буде један од задатака стручних служби школа у остваривању ове значајне активности за ученике при избору будућег занимања.

Предложене мјере и активности за остварење стратешког циља 3:

Мјера 3.1. Унапређивање услова рада школе

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 3.1.1. Анализирати постојеће стање услова рада у школи: материјални услови, квалитет наставног процеса и рада наставника;
- 3.1.2. Израдити план унапређења рада школе у погледу материјалних услова;
- 3.1.3. Израдити план унапређења рада школе у погледу квалитета наставног процеса;
- 3.1.4. Израдити план унапређења рада школе у погледу квалитета рада наставника на нивоу школе;
- 3.1.5. Континуирано усмјеравати директоре основних школа да иницирају и трагају за могућим моделима додатног финансирања основне школе;
- 3.1.6. Подстицати школу за развојно планирање.

Мјера 3.2. Модернизација процеса наставе у основном васпитању и образовању

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 3.2.1. Развијати разне моделе укључивања ученика у наставни процес и редуковати излагачку и предавачку наставу;
- 3.2.2. Организовати наставу усмјерену на активно учење;
- 3.2.3. Оспособљавати наставнике за увођење нових начина оцјењивања образовних постигнућа ученика заснованих на исходима учења и стандардима знања;
- 3.2.4. Унапређивати рад у области професионалне оријентације;
- 3.2.5. Унаприједити рад ученичких секција и ученичких задруга које доприносе развоју личности ученика.

Стратешки циљ 4. Јачање васпитне улоге школе

Васпитање има велик значај за изграђивање и развој личности, али и велики удио у развоју друштва. Личност се не може васпитавати изван друштва, али ни друштво не би опстало без васпитања личности. У тим односима, школа као васпитно-образовна установа, поред породице заузима веома важно мјесто. Васпитна улога школе је запостављена, имајући у виду да је садашња школа усмјерена на остваривање сазнајног аспекта, а не свих аспеката развоја личности ученика. Зато у наредном периоду треба да се развијају и образовне активности које јачају васпитну улогу школе. То подразумијева анализирање и унапређивање постојећих и увођење нових садржаја и облика наставних и ваннаставних активности.

Између осталог, веома је важно оспособљавати ученике за рационално кориштење слободног времена. Зато велики значај има образовање за рационално и развоју личности примјерено кориштење слободног времена које може да се реализује на часовима одјељенске заједнице, али и у свакодневном раду у наставним и ваннаставним активностима.

Једно од релевантних педагошких питања јесте однос школе и њеног окружења. Школа мора бити отворена према свом окружењу: родитељима ученика, јавним, социјалним, хуманитарним, безбједносним, здравственим, привредним, спортским, културним и осталим институцијама и организацијама и са њима треба да успостави партнерски однос.

Основно окружење у којем се личност формира и развија јесте породица. Породица је најзначајнији фактор васпитања. Она омогућава дјетету развој и психичку сигурност јер су васпитни утицаји у породици најснажнији и најдуже трају. Сарадња школе и породице данас се своди на информисање родитеља и комуникацију поводом проблема када се јави, што упућује на чињеницу да не постоје континуирани партнерски односи између породице и школе. Зато, добро организован и осмишљен партнерски однос породице и школе представља битан услов за потпуно остварење основних циљева васпитања и образовања. Готово да нема подручја, када је у питању васпитање, у коме сарадња ова два значајна фактора није неопходна. Родитељи и наставници су заједно одговорни за потпуни развој младих, за њихов психофизички развој, за морално и радно васпитање, за стварање атмосфере у којој ће дијете стећи љубав према раду, изградити радне навике и слично. Притом, треба истаћи да школа не може, нити треба замијенити улогу и одговорност породице за васпитање и бригу о дјечи. Школа и породица су партнери у остваривању циљева за добробит дјеце. Такође, потребно је водити рачуна и о томе да породица и школа нису једини који утичу на васпитање и

образовање јер утицај окружења, вршњачке групе, медија и других може да буде врло значајан.

Предложене мјере и активности за остварење стратешког циља 4:

Мјера 4.1. Развијање образовних активности које јачају васпитну улогу школе

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 4.1.1. Анализирати садржаје и облике васпитног дјеловања у наставном процесу;
- 4.1.2. Унапређивати садржаје и облике наставних и ваннаставних активности;
- 4.1.3. Оспособљавати ученике за рационално кориштење слободног времена.

Мјера 4.2. Унапређивање партнерства школе, породице и локалне заједнице

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 4.2.1. Јачати партнерске односе школе и породице;
- 4.2.2. Јачати сарадњу школе са локалном заједницом и израженије кориштење ресурса локалне заједнице у васпитне сврхе;
- 4.2.3. Оснаживати школу да јавности представља своје активности и резултате.

Стратешки циљ 5. Усклађивање мреже школа са демографским, економским и социјалним промјенама у друштву

Приликом доношења одлуке о утврђивању мреже основних школа одлуке се морају доносити у зависности од специфичности сваке локалне заједнице, јер су потребе локалних заједница и школа у њима врло различите. Такође, потребно је водити рачуна и о томе да је тешко дефинисати јединствене мјере за рационализацију мреже школа, јер се мора имати у виду и утицај мреже школа на миграцију становништва, економску рационалност и квалитет васпитно-образовног рада школе у цјелини. Исто тако, број ученика опредјељује мрежу централних и подручних основних школа. Мрежа основних школа у Републици није оптимално конципирана и потребно је извршити рационализацију, не само због уштеде средстава (која може бити значајна), већ и због чињенице да је ученицима потребно омогућити квалитетније услове школовања. Приликом провођења рационализације, важно је имати у виду да ученицима подручних одјељења која буду затворена треба да се организује превоз до најближе школе или подручног одјељења или да им се, у зависности од удаљености, организује смјештај и да се финансирају трошкови становања у мјесту у којем ће похађати школу.

Предложене мјере и активности за остварење стратешког циља 5:

Мјера 5.1. Успостављање оптималне мреже основних школа у складу са демографским, економским и социјалним промјенама у друштву

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 5.1.1. Анализирати постојеће стање мреже школа;
- 5.1.2. Преиспитати мјере за израду мреже основних школа;
- 5.1.3. На основу преиспитаних мјера изградити и усвојити оптималну мрежу основних школа.

4.3. Средње образовање и васпитање

Визија – Квалитетно средње образовање и васпитање за 21. вијек које ће пружити појединцу потребна знања, вјештине и компетенције за наставак даљег школовања, те стицање квалификација које ће му омогућити укључивање на тржиште рада.

Мисија – Развијање кључних компетенција, знања и позитивног односа према раду и учењу, те оспособљавање за самосталан рад, предузетништво, наставак школовања и цјеложивотно учење.

Стратешки циљеви – Средње образовање је дјелатност од општег друштвеног интереса које обухвата различите врсте и облике образовања и којим се, након завршеног средњошколског образовања, стичу знања и способности потребни за наставак даљег школовања и за рад у струци. Средње образовање је доступно свима, под једнаким условима и у складу са интересима и потребама појединца.

Једну од кључних улога у друштвеном и економском развоју Републике има средње образовање у које је потребно улагати средства да би оно било што ефикасније. Развој сваке земље зависи од њених људских ресурса, као и економије која се све више заснива на знању и вјештинама и тражи оспособљене раднике за њихово укључивање у тржиште рада.

Приоритет у осигурању квалитета у средњем образовању и васпитању је подизање нивоа образованости становништва Републике и компетентности радне снаге кроз увођење различитих врста и облика средњег општег и стручног образовања. Средње стручно образовање мора дати појединцу могућност сналажења и констатног прилагођавања тржишту рада које диктирају глобалне промјене у свијету. С друге стране, стицање знања, вјештина и способности стечених средњим општим образовањем представља основу за даље школовање појединаца, као будућих академских грађана који би требало да допринесу квалитетнијем развоју друштва у цјелини. Средње стручно и опште образовање је потребно изграђивати у складу са образовним стандардима ЕУ ради стицања интернационално упоредивих знања, као и развијања предузетничког духа младих.

За унапређивање квалитета средњег образовања у наредном периоду потребно је радити на изградњи стандарда квалитета који се односе на квалитетне услове за наставу и учење, наставне планове и програме развијене на основу стандарда занимања кроз модуларну наставу, подизање компетенција наставника и директора, те квалитет школе као установе. Такође, за остваривање жељеног стања на овом образовном нивоу неопходно је повећати обухват укључености младих у неке од облика средњег образовања, радити на подизању образовних постигнућа ученика, те стварању услова за увођење екстерне матуре као огледа, као и на усклађености потреба тржишта рада са понудом квалификација у средњем стручном образовању. Фокус треба ставити на стандарде знања којима се дефинишу жељени исходи учења и мјере ученичка постигнућа. Исто тако, потребно је усмјерити наставника на кориштење нових наставних метода ради помјерања фокуса са садржаја онога што се учи на учење тог садржаја, односно на онога ко учи, а то је ученик.

Сваком појединцу је потребна стручна помоћ у доношењу одлука о даљем професионалном путу. Прве стручне квалификације средњошколаца су битан саставни дио њихове

будућности, те је стога ученицима потребно пружити подршку у доношењу одлука о избору будућег занимања. Професионалну оријентацију, која се спроводи путем информисања и савјетовања у школама, потребно је унаприједити кроз тимски рад стручних сарадника у школи и других стручњака.

У погледу самовредновања средњих школа, очекује се да би увођење ефикасног самовредновања могло, у складу с позитивним искуствима других земаља, знатно утицати на повећање одговорности школа за властити рад, као и на унапређивање васпитно-образовног процеса.

Кроз средње образовање Република треба да развија друштво знања и учења, остваривањем циљева зацртаних овом стратегијом. За сваки од наведених циљева утврђене су посебне мјере и активности за њихову реализацију.

- Стратешки циљ 1. Унапређивање квалитета средњег општег и умјетничког образовања и васпитања;
- Стратешки циљ 2. Унапређивање квалитета средњег стручног образовања и васпитања;
- Стратешки циљ 3. Развити стандарде занимања засноване на компетенцијама и исходима учења;
- Стратешки циљ 4. Успоставити Квалификацијски оквир Републике за средње стручно образовање;
- Стратешки циљ 5. Повезивање стручног образовања и тржишта рада;
- Стратешки циљ 6. Јачање система усмјеравања и информисања при избору будућег занимања ученика – професионална оријентација;
- Стратешки циљ 7. Подршка инклузији у средњем образовању и васпитању.

Стратешки циљ 1. Унапређивање квалитета средњег општег образовања и васпитања

Да би се унаприједио квалитет средњег општег образовања и васпитања, неопходно је иновирати циљеве образовања, наставне планове и програме, континуирано вршити обуку наставника, користити савремене образовне технологије. Такође, потребно је дефинисати активности за унапређивање квалитета средњег образовања и васпитања, у погледу наставног процеса и управљања школом.

Будући да постоји разлика у условима рада средњих школа, важно је уједначавање доступности и квалитета образовања и пружања ученицима једнаких могућности за учествовање у квалитетном васпитно-образовном процесу. Да би се остварио стратешки циљ унапређивања квалитета, потребно је радити и на јачању капацитета школе за самоанализу, самовредновање и планирање.

Наставни план и програм је значајан елемент образовног система и подложен је промјенама. Нова технолошка достигнућа изискују нове приступе у реализацији наставног процеса, односно налажу континуирану потребу да се наставни планови и програми усавршавају и прилагођавају потребама ученика и друштва у цјелини. Иако је извршена модернизација наставних планова и програма за гимназије свих смјерова, који су базирани на исходима

учења, и даље се указује потреба за модификовањем програмских садржаја који би укључивали и израду стандарда знања за сваки предметни програм.

Када је у питању квалитет рада наставника, у средњем општем образовању требало би да раде најквалитетнији наставници и о томе би требало да се води рачуна при њиховом запошљавању, имајући у виду да су они ти који образују будуће академске грађане. Зато систем професионалног развоја наставника мора гарантовати стицање високих наставничких компетенција, које подразумијевају да наставници користе методе и облике рада усмјерене на достизање исхода учења, као и одговарајуће облике оцјењивања.

Поред наведеног, посебна пажња требало би да се посвети развијању васпитне функције школе кроз подизање квалитета ваннаставних активности ученика, сарадњу са локалном заједницом, те подстицање ученика да учествују у волонтерским и еколошким акцијама кроз сарадњу са осталим партнерима. Такође, школа би требало, уз сарадњу са родитељима, да подржава ученике у њиховим способностима, склоностима и интересима, а све с циљем њихове добре професионалне оријентације у животу.

Један од праваца развоја образовања Републике јесте и повећање уписа ученика у средње опште образовање до 30%, што би као крајњи циљ имало повећање броја високообразованог становништва.

Предложене мјере за остварење стратешког циља 1:

Мјера 1.1: Унапређење наставних планова и програма утврђивањем стандарда знања у складу са исходима учења

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 1.1.1. Анализирати исходе учења постојећих наставних планова и програма;
- 1.1.2. На основу модификованих исхода учења, дефинисати минималне стандарде знања који сваки ученик мора да постигне;
- 1.1.3. Израдити каталоге знања по предметним програмима за први, други, трећи и четврти разред гимназије свих смјерова;
- 1.1.4. Модернизовати програмске садржаје са фокусом на квалитет знања која се реално могу усвојити, а не на квантитет знања која се теоретски предлажу;
- 1.1.5. Израдити флексибилне програмске садржаје – до 20% садржаја да креирају наставници, ученици и школа у сарадњи са локалном заједницом.

Мјера 1.2. Подизање квалитета рада наставника и стручних сарадника кроз иницијално образовање и континуирани професионални развој

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 1.2.1. Иницирати модернизацију студијских програма с циљем обезбјеђења практичних знања и стицања компетенција за васпитни рад, флексибилност у прилагођавању новим тенденцијама у образовању, односно образовања квалитетног стручног кадра;
- 1.2.2. Развити стандарде професионалних компетенција за наставнике и стручне сараднике;

1.2.3. Израдити модуле за обуку наставника и стручних сарадника за примјену савремених наставних метода и облика рада, те информационих технологија, који ће подстицати активности ученика на нивоу школе;

1.2.4. Формирати базу података о наставницима и стручним сарадницима који су прошли обуке и успоставити механизме праћења њиховог даљег професионалног развоја;

1.2.5. Анализирати полагање стручног испита за рад у васпитно-образовним установама и предложити мјере за унапређење квалитета спровођења испита;

1.2.6. Формирати базу података о наставницима и стручним сарадницима који су положили испит за рад у васпитно-образовним установама;

1.2.7. Донијети подзаконске акте који би се односили на континуирано стручно усавршавање наставника и њихов професионални развој.

Мјера 1.3. Унапређење квалитета руковођења и управљања школом

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

1.3.1. Израдити стандарде компетенција за директоре у складу са визијом развоја васпитно-образовног система Републике;

1.3.2. Израдити програме обуке за директоре на основу стандарда компетенција које су обавезни похађати два пута годишње и то на нивоу Актива директора и на нивоу Републике;

1.3.3. Успоставити критеријуме и поступке вредновања рада директора у складу са стандардима компетенција;

1.3.4. Континуирано оспособљавање директора за унапређивање квалитетније сарадње са школским органима и тијелима: школским одбором, савјетом родитеља, савјетом ученика и стручним органима школе.

Мјера 1.4. Иновирање матурских испита кроз екстерну провјеру знања

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

1.4.1. Анализирати досадашњи начин и садржај полагања матурског испита;

1.4.2. На основу резултата анализе, израдити пилот-пројекат екстерне провјере ученичких знања, као оглед, који би обухватио објективну провјеру знања, компетенција и вјештина, обавезну за све ученике, са истим задацима који би били утемељени на стандардима знања, а са циљем постизања веће објективности у оцјењивању;

1.4.3. Одредити 10% пилот-школа које би спроводиле оглед;

1.4.4. Организовати, спровести и евалуирати пилот-пројекат, односно оглед;

1.4.5. Након евалуације огледа, донијети одлуку о увођењу иновираних матурских испита.

Мјера 1.5. Јачање васпитне функције школе у општем образовању и васпитању

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

1.5.1. Јачати партнерске односе школе и породице кроз школске активности усмјерене ка подизању свијести родитеља о значају пружања подршке ученику у остваривању његове добре оријентације у животу;

1.5.2. Унапређивати односе наставник–ученик са фокусом на васпитну функцију за вријеме наставних и ваннаставних активности кроз поштовање и моралне вриједности као модел понашања;

1.5.3. Омогућити задовољење различитих интереса ученика путем низа ваннаставних и ваншколских активности које нису дио прописаног наставног плана и програма и тако остварити услове за квалитетније спровођење слободног времена ученика;

1.5.4. Успоставити јачу сарадњу школе и локалне заједнице кроз подстицање ученика за учествовање у волонтерским акцијама.

Мјера 1.6. Успостављање система самовредновања школе

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

1.6.1. Створити претпоставке за законско и подзаконско регулисање система самовредновања школе;

1.6.2. Израдити програм за самовредновање школе који би омогућио да кроз самоанализу властитог рада школа препозна мјере за унапређивање свог рада, квалитета наставе и подршке ученицима;

1.6.3. Јачати унутрашње капацитете школе за спровођење самовредновања оспособљавањем стручних органа школе за рад на овим пословима;

1.6.4. Јачати сарадњу међу школама у погледу размјене добрих искустава у процесу самовредновања.

Мјера 1.7. Повећање стопе обухвата ученика средњим општим образовањем и васпитањем

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

1.7.1. Јачати стручне службе основних и средњих школа са циљем јачања капацитета школе да одговори на захтјеве и значај професионалне оријентације;

1.7.2. Подизати свијест јавности путем средстава јавног информисања о специфичностима општег образовања и могућностима које пружа за наставак даљег школовања;

1.7.3. Унаприједити активности "Дана отворених врата" школе, гдје би се ученици завршног разреда основне школе упознали са наставним процесом и школском климом у општем образовању на начин да им то буде доступно током цијеле наставне године;

1.7.4. Радити на популаризацији програма средњег општег образовања као добре подлоге за наставак даљег школовања;

1.7.5. Унаприједити сарадњу локалне заједнице са гимназијама кроз обезбјеђивање стипендија и уџбеника за ученике који се определиле за наставак школовања у гимназијама.

Стратешки циљ 2. Унапређивање квалитета средњег стручног образовања и васпитања

Имајући у виду развој и усвајање нових знања и технологија, те све већу потражњу за квалификованом радном снагом и чињеницу да је становништво све старије, као приоритет намеће се потреба, за развојем друштва утемељеног на знању и процесу цјеложивотног учења. У Републици, као и у земљама у окружењу, с једне стране, већина становништва се образује у средњем стручном образовању, а с друге стране, долази до честих промјена на тржишту рада, и зато се квалитет средњег стручног образовања мора континуирано

унапређивати. То подразумијева и стално праћење и евалуацију резултата како ученика и наставника, тако и стручних школа, јер стручно образовање има двојаку улогу и двоструки задатак – припрема ученике за тржиште рада, али и за наставак школовања.

Такође, потребно је успоставити цјеловит приступ у унапређивању и даљем осавремењивању наставног процеса, континуираном стручном усавршавању наставника и њиховом укупном професионалном развоју, као и усавршавању директора стручних школа кроз оспособљавање за нове услове рада како би постали менаџери у стручном образовању, те укључивању социјалних партнера у образовни процес, што је од релевантног значаја за укупан развој друштва.

Да би ученици усвојили знања, стекли вјештине и способности, као и компетенције потребне за рад и запошљавање, али и за даље образовање, потребна је модернизација модуларних наставних планова и програма заснованих на исходима учења. Модернизација модуларне наставе значајно се мора унаприједити, а прије свега у дијелу који се односи на примјену теоретских знања у практичној настави која се обавља у школи или код послодаваца, те на дио који се односи на функционалан и правичан систем оцјењивања и вредновања ученичких постигнућа. Примјена модуларне методологије у наставним плановима и програмима треба да буде унапријеђена и у погледу обезбјеђивања вертикалне и хоризонталне проходности унутар програма у оквиру једне или више струка.

Једна од значајних активности у наредном периоду биће усмјереност на повећање капацитета трогодишњих стручних школа, као директан одговор на потребе тржишта, а поготово ако се има у виду чињеница да је занимање будућих средњошколаца за упис у трогодишње стручно образовање сваке године све мање, а потребе тржишта све веће. Унапређење наставе за образовање ученика трогодишњих стручних школа ће се побољшати кроз прерасподјелу фонда часова којим би се повећао број часова практичне наставе на рачун општеобразовних и стручно-теоретских предмета. Уколико се створе услови у периоду од три до пет година, настојаће се увести експеримент дуалне наставе. Доношењем прописа ће се обезбиједити феријална пракса ученика стручних школа.

У наредном периоду потребно је радити на усаглашавању струка и занимања, поготово са аспекта лакшег прилагођавања програмских садржаја новим захтјевима тржишта рада локалних заједница. У контексту одрживог развоја локалних заједница, потребно је радити и на дефинисању нових занимања, кроз израду квалитетног огледног наставног програма, који би у процесу примјене био праћен, а послије евалуације програма, донесена је одлука о његовој примјени у редовном наставном процесу.

Мјера 2.1. Континуирано осавремењивање наставног процеса средњег стручног образовања

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 2.1.1. Донијети нове законске прописе у области средњег стручног образовања у складу са потребама тржишта рада и прописима ЕУ у овој области;
- 2.1.2. Јачати заједнички рад наставника и ученика кроз реализацију циљева средњег стручног образовања и васпитања са задатком изграђивања цјеловите личности;

- 2.1.3. Унаприједити компоненте наставног процеса кроз оспособљавање ученика за самосталан рад, учење и примјену стечених знања, гдје наставник не треба да има водећу улогу;
- 2.1.4. Унаприједити наставне методе учења учења, кроз обуку ученика;
- 2.1.5. Развијати стандарде праћења и провјеравања ученичких постигнућа;
- 2.1.6. Задовољавати захтјеве тржишта рада у погледу стицања знања, вјештина и способности које се стичу у стручном образовању;
- 2.1.7. Омогућавати проходност ученика ка високом образовању.

Мјера 2.2. Унапређење модуларних наставних планова и програма заснованих на исходима учења

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 2.2.1. Анализирати постојеће модуле по струкама и занимањима трећег и четвртог степена, са посебним освртом на практичну наставу и методе оцјењивања ученика;
- 2.2.2. На основу резултата анализе и у сарадњи са надлежним институцијама израдити Акциони план о изради ревидираних модуларних наставних планова и програма, у складу са потребама тржишта рада и приступити његовој изради;
- 2.2.3. Унаприједити модуле, са посебним освртом на практичну наставу, тако што ће ученици развијати своје стручне (примјена стечених знања на конкретан задатак и развијање вјештина), личне (самосталност, креативност, одговорност, мотивација, поузданост) и социјалне компетенције (усавршавање комуникације, тимски рад, развијање професионалне сарадње и поштивање хијерархије), а на основу резултата анализе;
- 2.2.4. Израдити редефинисан образац за израду модула за све струке и сва занимања у дијелу који се односи на "Резултате учења", а у којима би била описана ученикова знања, вјештине и личне компетенције, које ученик развија кроз примјену садржаја модула;
- 2.2.5. Донијети нови правилник о оцјењивању ученика у складу са резултатима анализе, те измијенити образац за израду модула у дијелу који се односи на оцјењивање, са циљем даљег развијања техника оцјењивања;
- 2.2.6. Успоставити механизме за лакшу допуну модуларних наставних планова и програма с циљем његовог бржег прилагођавања захтјевима тржишта рада и створити услове за креирање нове рубрике под називом "Измјена модула", у редефинисаном обрасцу;
- 2.2.7. Унаприједити израду модула тако да пружају флексибилност при планирању, организацији и реализацији наставе са могућношћу повезивања више различитих модула са циљем јачања кључних компетенција ученика;
- 2.2.8. Задржати достигнути ниво аутономије у креирању модуларних наставних планова и програма у складу са потребама тржишта рада.

Мјера 2.3. Континуирано стручно усавршавање наставника и њихов професионални развој

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 2.3.1. Идентификовати потребе наставника за њихово стручно усавршавање и професионални развој;
- 2.3.2. Израдити стандарде обуке стручног усавршавања наставника;

2.3.3. На основу стандарда израдити Програме континуираних обука наставника за све струке и занимања за професионални развој наставника, на основу идентификованих потреба наставника и потреба тржишта рада на нивоу Републике, јединице локалне самоуправе и школе;

2.3.4. Идентификовати наставнике који су прошли неку од обука стручног усавршавања која се односи на средње стручно образовање који би могли даље реализовати обуке;

2.3.5. Успоставити механизме праћења стручног усавршавања наставника и њиховог професионалног развоја;

2.3.6. Израдити и успоставити базу података о наставницима који су завршили обуке о стручном усавршавању и професионалном развоју;

2.3.7. Донијети подзаконска акта која се односе на континуирано стручно усавршавање наставника и њихов професионални развој.

Мјера 2.4. Успостављање квалитетнијег система руковођења управљања средњим стручним школама

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

2.4.1. Дефинисати стандарде за ефикасно руковођење и управљање средњом стручном школом, у складу са визијом развоја васпитно-образовног система Републике;

2.4.2. Израдити програме обуке за директоре на основу стандарда компетенција које су обавезни похађати два пута годишње, и то на нивоу актива директора и на нивоу Републике;

2.4.3. Успоставити критеријуме и поступке вредновања рада директора у складу са дефинисаним стандардима ефикасног руковођења, са посебним акцентом на остваривање квалитета и унапређивања васпитно-образовног рада;

2.4.4. Израдити модел оспособљавања директора средњих стручних школа за квалитетније повезивање школе са тржиштем рада, локалном заједницом, предузећима и компанијама;

2.4.5. Успоставити механизме мјера кориштења програма и фондова ЕУ за унапређивање средњег стручног образовања, а све у циљу мобилности и усклађености са потребама тржишта рада, развоја друштва и појединца;

2.4.6. Континуирано оспособљавање директора за унапређивање квалитетније сарадње са школским органима и тијелима: школским одбором, савјетом родитеља, савјетом ученика и стручним органима школе;

2.4.7. Јачати компетенције директора за тражење нових начина финансирања.

Мјера 2.5. Јачање васпитне функције школе у стручном образовању и васпитању

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

2.5.1. Јачати партнерске односе школе, породице и локалне заједнице кроз школске активности усмјерене ка подизању свијести родитеља и представника послодаваца о значају пружања подршке ученику у његовом усмјеравању ка могућностима успјеха у предузетничкој дјелатности;

2.5.2. Унапређивати односе наставник–ученик, послодавац–ученик, са фокусом на васпитну функцију за вријеме наставних и ваннаставних активности кроз поштовање и моралне вриједности као модел понашања;

2.5.3. Омогућити задовољење различитих интереса ученика путем низа ваннаставних и ваншколских активности које нису дио прописаног наставног плана и програма и тако остварити услове за квалитетније провођење слободног времена ученика;

2.5.4. Успоставити јачу сарадњу школе и локалне заједнице кроз подстицање ученика за учествовање у волонтерским акцијама;

2.5.5. Јачати сарадњу на релацији школа – локална заједница – послодавац, ради стварања погодније климе са циљем јачања ученикових предузетничких способности и културе.

Мјера 2.6. Успостављање система самовредновања школе

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

2.6.1. Створити претпоставке за законско и подзаконско регулисање система самовредновања школе;

2.6.2. Израдити програм за самовредновање школе који би омогућио да кроз самоанализу властитог рада и остварену сарадњу са друштвеним партнерима установа препозна мјере за унапређивање свог рада, квалитета наставе, подршке ученицима и мјере унапређења квалитетнијих партнерских односа са тржиштем рада;

2.6.3. Јачати унутрашње капацитете школе за спровођење самовредновања оспособљавањем стручних органа школе за рад на овим пословима;

2.6.4. Јачати сарадњу међу школама у погледу размјене добрих искустава у процесу самовредновања и мјерила за самовредновање.

Стратешки циљ 3. Развити стандарде занимања засноване на компетенцијама и исходима учења

За наставак реформе и модернизације средњег стручног образовања од велике важности је успостављање стандарда занимања заснованих на компетенцијама и исходима учења, те су поменути стандарди зато дефинисани као посебан стратешки циљ, који ће дати основне мјере за даље активности у редефинисању постојеће номенклатуре занимања, односно класификације занимања. Класификација занимања је подложна сталној ревизији у смислу измјена и допуна, а у складу са потребама тржишта рада, послодаваца и привредне заједнице, уз континуирану сарадњу са институцијама образовања. Данашњи развој тржишта рада, прије свега, захтијева ново дефинисање занимања у складу са савременим захтјевима радног мјеста, односно у складу са описима задатака, које појединац треба да извршава.

Под занимањем се подразумијевају послови и радни задаци који су својим садржајем и врстом, организационо и технолошки, толико сродни и повезани да их обавља један извршилац који посједује одговарајућа знања, способности и вјештине. Стандарди занимања представљају мјере достигнућа појединца које исти мора да оствари да би био способан да изврши одређен посао, а у исто вријеме стандарди су основа за израду нових или ревизију постојећих модуларних наставних планова и програма. Такође, стандарди занимања омогућавају да се утврде заједничке активности и послови који се примјењују у различитим занимањима. Исто тако, стандарди занимања обезбјеђују јачање важности стручног образовања јер компетенције које су појединци стекли кроз стручно образовање требало би да представљају кључне компетенције које тржиште рада очекује од појединца. Стога је

стандард занимања један од најважних елемената који представља везу између тржишта рада и образовних програма. Поред наведеног, стандарди занимања садрже: назив и шифру занимања, ниво захтјева, компетенције занимања (основна практична знања, стручно-теоријска знања и одговарајућа општа знања) и опис стандарда занимања.

Овај процес је дуготрајан и постепен и њега не може реализовати само Министарство, нити стручне школе, већ се морају активно укључити и сви они који исказују своје потребе за средњим стручним образовањем и квалификованом радном снагом, а то су: послодавци, предузећа, Привредна комора Републике Српске, Унија послодаваца Републике Српске, Завод за запошљавање Републике Српске и синдикат.

За остваривање овог циља неопходно је спровести сљедеће мјере и активности:

Мјера 3.1. Оцјењивање потреба за одређеним занимањем узимајући у обзир дугорочни развој дате дјелатности, а у складу са захтјевима тржишта рада

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

3.1.1. Анализирати постојећу номенклатуру занимања кроз: анализу економских показатеља дјелатности, производа, односно услуга који су резултат рада радника и могућности укључивања занимања кроз квалификациону структуру;

3.1.2. Анализирати људске ресурсе, узимајући у обзир укупан број запослених/незапослених појединаца по струкама и занимањима;

3.1.3. Утврдити потребе тржишта рада за струкама и занимањима у периоду од три до пет година;

3.1.4. Упоредити постојећу номенклатуру занимања са номенклатуром европских земаља;

3.1.5. На основу утврђених потреба за одређеним занимањима, предложити доношење законских и подзаконских аката усклађених са прописима ЕУ.

Мјера 3.2. Координација, организација и верификација поступка израде стандарда занимања

3.2.1. Формирати развојни тим који ће чинити представници школе и послодаваца;

3.2.2. Анализирати референтне документе и трендове развоја тржишта рада;

3.2.3. Анкетирати послодавце путем упитника с циљем пописа и описа послова за одређено занимање;

3.2.4. Утврдити и дефинисати компетенције стандарда занимања;

3.2.5. Предложити Савјету за развој предшколског, основног и средњег образовања и васпитања од стране развојног тима, који ће стандарди занимања бити урађени на основу потреба тржишта рада;

3.2.6. Вршити верификацију приједлога развојног тима и предлагати усвајање стандарда занимања на основу сљедећих елемената: описа стандарда занимања, нивоа компетенција потребних за реализацију занимања, назива, описа и шифре занимања, назива образовног програма и дужине трајања обуке, прегледа алата, опреме, машина, материјала за занимање и будућих трендова развоја занимања;

3.2.7. Стварати законске претпоставке за усвајање стандарда занимања Републике за средње стручно образовање у складу са европским оквирима.

Стратешки циљ 4. Успоставити Квалификацијски оквир Републике за средње стручно образовање

Друштво и економија 21. вијека захтијевају модернизацију образовног система и велику мобилност радне снаге. Да би Република одговорила на тај захтјев и омогућила јачање вертикалне и хоризонталне проходности ученика средњих стручних школа, како у земљи тако и изван ње, потребно је изградити Квалификацијски оквир Републике, којим би се, између осталог, осигурало признавање претходно стечених знања и олакшало цјеложивотно учење.

Почетни задаци у припреми Квалификацијског оквира биће усмјерени ка обезбјеђивању преносивости, транспарентности и квалитета квалификација, у складу са Европским квалификационим оквиром. Квалификацијским оквиром ће се описати и вредновати на исти начин све квалификације стечене у средњој школи, високошколским установама и на радном мјесту. Потребно је обезбиједити принцип једнакости и начин признавања стечених знања, вјештина и компетенција у процесима формалног, неформалног и информалног учења.

Квалификацијски оквир обухвата све квалификације стечене формалним, неформалним и информалним образовањем и дефинише нивое квалификација и исходе учења на сваком нивоу. Ова активност захтијева јединствен холистички приступ за успостављање, развијање и примјену Квалификацијског оквира, те би кључни партнери у овом процесу поред Министарства, требало да буду: Министарство рада и борачко-инвалидске заштите, Министарство за економске односе и регионалну сарадњу, Привредна комора Републике Српске, Завод за запошљавање Републике Српске, Унија послодаваца, синдикат и средње стручне школе.

Овај оквир ће бити дизајниран тако што ће описати исходе учења који су постигнути кроз формално, неформално и информално образовање, а исходи учења ће бити дефинисани дескрипторима који ће описати очекивана знања, вјештине и компетенције за сваки квалификацијски ниво, од основног образовања до нивоа доктора наука.

Овом стратегијом предлаже се реализација пилот-пројекта успостављања Квалификацијског оквира за средње стручно образовање у Републици, на основу наставних планова и програма оријентисаних ка компетенцијама, а који ће касније бити интегрисан у Квалификацијски оквир Републике. Стога ће успостављање система квалификација у средњем стручном образовању олакшати: процес модернизације наставних планова и програма, препознавање постигнућа појединца, бољу оспособљеност и професионалну припрему за тржиште рада, односно његово лакше и брже запошљавање и даљи наставак образовања.

Мјера 4.1. Утврђивање поступка израде Квалификацијског оквира Републике

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

4.1.1. Формирати радну групу коју ће чинити представници: Министарства, Министарства рада и борачко-инвалидске заштите, Министарства за економске односе и регионалну сарадњу, Привредне коморе Републике Српске, Завода за запошљавање Републике Српске, Уније послодаваца, синдиката и средњих стручних школа;

- 4.1.2. Анализирати и усагласити стандарде занимања са стандардима занимања у земљама ЕУ;
- 4.1.3. Анализирати постојеће стање модуларних наставних планова и програма оријентисаних ка компетенцијама и исходима учења, завршних и матурских испита и резултата самовредновања квалитета рада стручних школа;
- 4.1.4. Дефинисати нивое Квалификацијског оквира за средње стручно образовање у складу са Европским оквиром квалификација;
- 4.1.5. Развијати јасан и једноставан инструмент кредитних бодова за стручно образовање у периоду од три до пет година;
- 4.1.6. Дефинисати правила и процедуре за израду Квалификацијског оквира за средње стручно образовање;
- 4.1.7. Израдити Квалификацијски оквир за средње стручно образовање као пилот-пројекат у периоду до пет година.

Мјера 4.2. Дефинисање законских претпоставки за поступке израде Квалификацијског оквира

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 4.2.1. Предложити и усвојити Квалификацијски оквир за средње стручно образовање као пилот-пројекат у периоду до пет година;
- 4.2.2. Стварати законске претпоставке за успостављање Квалификацијског оквира Републике за средње стручно образовање у складу са европским оквирима.

Стратешки циљ 5. Повезивање стручног образовања и тржишта рада

Средње стручно образовање има кључну улогу у развијању људских ресурса, с циљем постизања привредног раста и запошљавања, и стога оно мора оспособити појединца за посједовање квалитетних знања, вјештина и компетенција потребних тржишту рада.

Влада је донијела Стратегију запошљавања с циљем спровођења економских реформи и повећавања запослености, као кључних чинилаца економије засноване на знању. Да би се спровео наведени стратешки документ у дијелу који се односи на повезивање средњег стручног образовања и тржишта рада, приступило се побољшању квалитета и ефикасности средњег стручног образовања кроз модернизацију модуларних наставних планова и програма базиранх на исходима учења.

Информације и анализа тржишта рада морају показивати генералне карактеристике и стање у погледу запошљавања и демографских кретања у Републици. Поред анализе тржишта рада, важна је и анализа сектора, која треба да пружи информације, између осталог, и о броју запослених, потребним компетенцијама, називима послова и другим важним елементима за развој секторских политика запошљавања. На основу показатеља добијених овом анализом, могуће је понудити релевантне модуларне програмске садржаје средњег стручног образовања, засноване на знањима, вјештинама и компетенцијама. Израда модула треба да буде заснована и на претходном развоју стандарда занимања и квалификација, у чијој изради ће бити ангажовани и послодавци, што ће допринијети увођењу програма који би ученицима осигурали довољно практичне наставе.

Ради бољег повезивања стручног образовања и тржишта рада, прије свега у области организације практичне наставе и повезивање послодаваца и школе, затим стипендирања ученика и обезбјеђивања релевантних података стручном образовању о потребама за квалификацијама, указује се потреба за формирањем ресорних тијела уз активно учешће Привредне коморе Републике Српске, као представника послодаваца.

Посебно је важно дефинисати и улоге средњих стручних школа, учесника и тијела који ће бити веза између средњег стручног образовања и тржишта рада. Главни носиоци овог процеса су савјетодавна вијећа средњих стручних школа која чине представници радника, послодаваца и локалне заједнице. Свака стручна школа формира савјетодавно вијеће у складу са струкама и занимањима које образује. Савјетодавно вијеће помаже школи у планирању програма рада, савјетује школу о питањима која се тичу извођења практичне наставе и помаже јачање везе између школе и локалног тржишта рада, а све са циљем обезбјеђења адекватног система образовања сагласаног потребама тржишта рада и развојним циљевима Републике. Јачање улоге савјетодавног вијећа ће створити услове и за покретање иницијативе увођења нових занимања, ревизију постојеће номенклатуре занимања и осавремењивање постојећих занимања.

Поред наведеног, свакако је значајно јачати друштвену свијест о потреби успостављања сарадње и дијалога међу партнерима који су укључени, с једне стране, у тржиште рада и запошљавање, а с друге стране, у средње стручно образовање, које школује будуће раднике за тржиште рада.

Примјеном Стратегије запошљавања, формирањем ресорних тијела ради боље повезаности стручног образовања и тржишта рада и јачања улоге савјетодавног вијећа створиће се услови за отварање нових радних мјеста и смањење стопе незапослености.

Овај стратешки циљ ће се остварити предложеним мјерама и активностима:

Мјера 5.1. Анализирање потребе тржишта рада и реалног сектора, ради усаглашавања са уписном политиком у средњим стручним школама на нивоу јединице локалне самоуправе

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 5.1.1. Прикупити и размијенити податке о потребама тржишта рада између Привредне коморе Републике Српске, послодавца и Завода за запошљавање Републике Српске;
- 5.1.2. Утврдити, на основу прикупљених података и уписне политике у средњим стручним школама, исказане потребе за кадровима у наредном периоду;
- 5.1.3. Планирати уписну политику у складу са потребама привредног развоја јединице локалне самоуправе у којој стручна школа дјелује и потребама тржишта рада;
- 5.1.4. Израдити Акциони план о потребама кадрова за тржиште рада и уписне политике на нивоу јединице локалне самоуправе за период од три до пет година.

Мјера 5.2. Унапређивање повезивања послодаваца и средње стручне школе

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 5.2.1. Формирати ресорно тијело на нивоу Владе, у којем ће активну улогу имати Привредна комора Републике Српске, а са циљем бољег повезивања стручног образовања и тржишта рада;

5.2.2. Анализирати кадровске потребе тржишта рада и реалног сектора, ради унапређивања модуларних програмских садржаја средњег стручног образовања, нарочито у дијелу који се односи на практичну наставу;

5.2.3. Ангажовати послодавце у изради модуларних програма који би ученицима осигурали довољно практичне наставе у предузећима као оглед до три године;

5.2.4. Предложити Савјету за развој предшколског, основног и средњег образовања и васпитања модернизоване модуларне програме, који се односе на повећање броја часова практичне наставе, као оглед до три године, који се затим усваја;

5.2.5. Извршити евалуацију модернизованих модула у дијелу који се односе на практичну наставу и доставити Савјету за развој предшколског, основног и средњег образовања и васпитања на разматрање и давање приједлога за увођење модула у редовну наставу, који затим предлажу министру на усвајање;

5.2.6. Стварати законску претпоставку за укључивање огледа практичне наставе у редован наставни процес.

Мјера 5.3. Јачање улоге савјетодавног вијећа у средњој стручној школи

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

5.3.1. Планирати у Годишњем програму рада школе израду Акционог плана рада савјетодавног вијећа, у складу са потребама тржишта рада јединице локалне самоуправе у којој стручна школа дјелује;

5.3.2. Покренути иницијативу према школском одбору за увођење нових занимања или модернизацију постојећих занимања од стране савјетодавног вијећа, а у складу са кадровским потребама локалног тржишта рада;

5.3.3. Спровести анкету на основу које ће се прикупити подаци о запошљавању свршених средњошколаца у стручном образовању и даљем школовању, са циљем прилагођавања модуларног наставног плана и програма средњег стручног образовања потребама тржишта рада.

Стратешки циљ 6. Јачање система усмјеравања и информисања при избору будућег занимања ученика – професионална оријентација

Један од основних предуслова за друштвено-економски развој Републике је модернизација образовног система, која подразумијева: унапређивање квалитета образовања, побољшање образовних капацитета у материјално-техничком смислу, спровођење међународних образовних стандарда, једнак приступ за све у систему образовања и оспособљавања, у циљу лакшег запошљавања, а у складу са цјеложивотним учењем. Циљ је да се путем улагања у знање побољша квалитет радне снаге на тржишту рада.

Да би се постигао планирани ниво побољшања квалитета радне снаге за тржиште рада, неопходно је јачати систем професионалне оријентације ученика. Систем унапређивања рада професионалне оријентације ученика треба да буде један од приоритетних задатака Министарства, Министарства рада и борачко-инвалидске заштите и Завода за запошљавање уз учешће и других у остваривању ове значајне функције. Завод за запошљавање, који је кључни актер тржишта рада, треба да обезбиједи битне показатеље за сарадњу са образовним системом. У тој сарадњи између образовања и служби запошљавања, поред професионалне

оријентације и информисања ученика при избору будућег занимања, важно је пружити помоћ и лицима која желе да се преквалификују или доквалификују како би се лакше запослили.

Професионалну оријентацију у оквиру образовног система школама пружају педагози или психолози, који се баве каријерним вођењем и савјетовањем ученика. Систем каријерног вођења и савјетовања ученика има за циљ да пружи помоћ ученицима да раде или наставе даље образовање, односно да продуби информисаност о могућностима примјене знања, вјештина и способности стечених у оквиру образовних струка и занимања у свијету рада, кретања на тржишту рада и перспектива запошљавања, као и могућности за даље образовање и усавршавање. Васпитно-образовни циљ каријерног вођења и савјетовања је формирање зреле и одговорне личности оспособљене да доноси промишљене и одговорне одлуке о властитој професионалној будућности. Предуслов за реализацију оваквог приступа је израда Програма рада на каријерном вођењу и савјетовању ученика, који би био намијењен свим оним који су активни учесници у реализацији овог процеса, а то су наставници, стручни сарадници, ученици и родитељи.

Професионалну оријентацију у оквиру тржишта рада спроводи Завод за запошљавање, између осталог, кроз припрему стручних и информативних брошура за упис у средње школе. Важно би било учешће Привредне коморе и Удружења послодаваца у јачању система усмјеравања и информисања при избору будућег занимања ученика, с посебним освртом на унапређивање постојећих вјештина радника.

Ученици који су сада у образовном систему најмање пет пута ће мијењати занимање или радно мјесто. Границе између рада и образовања се све више бришу – цјеложивотно учење је постало нужност. Повећава се значај компетенција као што су способност комуникације, рјешавања проблема, тимски рад, самостално учење, одговорност, које се стичу, поред осталог, кроз континуирано, самостално усавршавање појединца. Како су ефекти промјена у образовању видљиви након дужег времена, посебна пажња у петогодишњем периоду се треба дати систему усмјеравања и информисања при избору будућег занимања ученика.

За остварење овог циља предложене су сљедеће мјере и активности:

Мјера 6.1. Упознавање ученика са тржиштем рада и занимањима и њихово оспособљавање за самостално прикупљање информација које се односе на тржиште рада и занимања

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

6.1.1. Идентификовати изворе професионалног информисања о стању на тржишту рада и занимањима, чиме ће се створити могућност да се дође до жељених информација;

6.1.2. Успоставити комуникацију ученика са наставником, педагогом, психологом, родитељем и пријатељем, у циљу сакупљања информација о њиховим занимањима;

6.1.3. Користити средства јавног информисања: штампе, електронски медија, брошура са описима занимања, дигиталних медија, као изворе информација о тржишту рада и занимањима;

6.1.4. Упознавати ученике са жељеним занимањем кроз посјету предузећу које запошљава образовни профил тог занимања.

Мјера 6.2. Каријерно вођење и савјетовање ученика у средњим школама

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 6.2.1. Успоставити протокол о сарадњи кључних актера у развоју система каријерног вођења и савјетовања ученика;
- 6.2.2. Испитати и анализирати потребе ученика за професионалним информисањем, каријерним вођењем и савјетовањем;
- 6.2.3. Отварати огледне центре за каријерно вођење и савјетовање ученика у средњим школама, као пилот-пројекат за период од три године;
- 6.2.4. Стручно усавршавати и оспособљавати наставнике, педагоге и психологе средњих школа за каријерно вођење и савјетовање ученика;
- 6.2.5. Обучавати средњошколце за активно и ефикасно управљање својом каријером;
- 6.2.6. Израдити Програм рада на каријерном вођењу и савјетовању ученика у средњој школи.

Мјера 6.3. Успостављање сарадње са установама и институцијама у локалној заједници, ради одрживог програма професионалне оријентације ученика

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 6.3.1. Умрежавати установе и институције у локалној заједници и ширење идеје о успостављању функционалног и одрживог програма професионалне оријентације ученика.

Стратешки циљ 7. Подршка инклузији у средњем образовању и васпитању

Образовање дјецe са сметњама у развоју је саставни дио образовног система. Систем образовања и васпитања дјецe са сметњама у развоју треба учинити доступним кроз прилагођене и квалитетне свеобухватне услуге којима се потиче развој потенцијала дјецe са сметњама у развоју, поштујући права и карактеристике дјецe са сметњама у развоју, чије развојне могућности треба испунити и задовољити кроз квалитетно васпитање и образовање у циљу оспособљавања за самостални живот.

Савремена школа заснована на принципима активног учења веома интензивно се повезује са својим окружењем. То повезивање може да буде нарочито корисно за дјецу и ученике са сметњама у развоју, с обзиром на то да њихове специфичне потребе могу бити израженије, те ефекти сарадње са установама као што су здравствене установе, центри за социјални рад, специјалне школе могу бити вишеструки у смислу значајне подршке дјеци и ученицима и њиховој породици, али и наставницима у превазилажењу потешкоћа са којима се сусрећу у раду са овим ученицима.

Чињеница је да се средње школе у Републици суочавају са проблемом недовољне стручности наставног кадра када је у питању рад са ученицима са сметњама у развоју. Наставници нису имали прилику да уче о инклузији за вријеме својих студија, те се не сналазе у раду са оваквом дјецом и константно исказују потребу за додатним усавршавањем у овом пољу. Стога је у наредном периоду потребно обезбиједити континуирано стручно усавршавање за спровођење инклузије у школама, као саставни дио обавезног стручног усавршавања наставног кадра. Исто тако потребно је преиспитати студијске програме за образовање наставника и стручних сарадника ради унапређења квалитета иницијалног образовања и

повећања компетенције васпитно-образовних радника за рад са дјецом са сметњама у развоју.

Од изузетне важности је креирање индивидуализованих образовних програма на основу личне ситуације дјетета која се процјењује на психолошкој и социјалној основи, могућностима дјетета, његовим интересовањима, те на осталим релевантим подацима које, у сарадњи са родитељима, прикупља тим у школи, састављен од стручних сарадника и наставника датог ученика. Битно је истаћи да је, када год за то постоје могућности, индивидуализовани образовни програм потребно реализовати у оквиру заједничких активности у одјељењу.

Такође, потребно је створити основне услове који ће омогућити ученику са сметњама у развоју несметан приступ школи и настави кроз отклањање архитектонских баријера за приступ школи, адаптацијом намјештаја у учионицама и кабинетима и тоалетних простора. Исто тако, ученик са сметњама у развоју захтијева додатна наставна средства ради лакшег усвајања наставног градива, те је у сарадњи са специјалним школама потребно обезбиједити приступ специјалним наставним средствима.

Овај стратешки циљ ће се остварити кроз сљедеће мјере и активности:

Мјера 7.1. Стварање услова за укључивање ученика са сметњама у развоју у редовну наставу у средњим школама

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

7.1.1. Унаприједити законску регулативу;

7.1.2. Јачати сарадњу основне и средње школе у погледу професионалне оријентације ученика са сметњама у развоју.

Мјера 7.2. Повећање компетенција наставног кадра кроз иницијално образовање и континуирано стручно усавршавање

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

7.2.1. Увести стручно усавршавање наставника и стручних сарадника за процес инклузије у систем редовног стручног усавршавања;

7.2.2. Унаприједити и осавременити наставне садржаје који се односе на методiku рада са ученицима са сметњама у развоју.

Мјера 7.3. Јачање социјалне прихватљивости и подршке ученика са сметњама у развоју

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

7.3.1. Јачати улогу наставника у процесу прихватања ученика са сметњама у развоју од стране других ученика кроз развијање међусобне комуникације и учествовање у заједничким активностима;

7.3.2. Јачати сарадњу између средњих школа и специјалних школа путем снабдијевања редовних школа различитим наставним средствима за ученике са сметњама у развоју, организовања мобилних служби дефектолога који посјећују редовне школе и пружају помоћ ученицима, наставницима и родитељима ових ученика;

7.3.3. Јачати сарадњу између средњих школа и центара за социјални рад / служби за социјалну заштиту;

7.3.4. Јачати функционално повезивање школа и здравствених установа ради давања доприноса дијагностиковању и третману усмјереном на ублажавање или отклањање сметњи у развоју код ученика;

7.3.5. Јачати партнерство школског тима који учествује у образовању и васпитању ученика са сметњама у развоју са породицом кроз пружање свих података који су од значаја за развој ученика, као и пружање прилика за активну сарадњу и учествовање у доношењу одлука које се тичу рада са учеником.

Мјера 7.4. Ублажавање баријера ради лакшег похађања наставе ученика са сметњама у развоју

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

7.4.1. Радити на физичкој припреми школе (отклањање архитектонских баријера, адаптација намјештаја, тоалетних простора, додатна наставна средства);

7.4.2. Креирати индивидуализоване образовне програме појединачно за сваког ученика са сметњама у развоју на начин да се спровођењем истог ученик не издваја из одјелења.

Мјера 7.5. Креирање окружења које ће омогућити дјечи са сметњама у развоју лакшу интеграцију у друштво након завршетка средње школе

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

7.5.1. Путем медијске кампање промовисати специфичне способности свршених ученика и могућности њиховог доприноса цјелокупном друштву;

7.5.2. Стварање претпоставки за наставак даљег школовања.

4.4. Високо образовање

Визија – Створити претпоставке за одржив развој квалитетног високог образовања, које је научноистраживачки оријентисано и усклађено с потребама друштвеног, економског и културног развоја Републике с једнаким могућностима за све и које обезбјеђује интернационализацију кроз повећану мобилност студената и академског особља, што ће оспособити студенте за учење учења и цјеложивотно учење.

Мисија високог образовања је повећати: ефикасност, квалитет студирања на високошколским установама у Републици, обухват, вертикалну и хоризонталну покретљивост студената са високошколских установа из Републике у европском простору високог образовања. Потребно је оспособити студенте да се стално усавршавају и да своје стручне компетенције стално модернизују. Потребно је радити на развијању квалитетног система високог образовања, који ће кроз организоване студије и истраживања непрекидно обављати трансфер и креирање научних знања на основу стручних компетенција с циљем да постјешу друштвени, економски, културни и други напредак Републике и њених грађана, као друштва са равноправним могућностима за све.

Стратешки циљеви – Високо образовање има кључну улогу и значај за изградњу и функционисање, не само образовног система, већ и друштва уопште, јер се школовање кадрова који преузимају лидерску улогу у свим сегментима друштва врши управо на овом нивоу образовања. У том смислу, развој система високог образовања неопходно је

посматрати у контексту будућег развоја Републике, што подразумеијева и изузетно велику одговорност. За Републику, образовање и наука су развојни приоритети који јој могу обезбиједити дугорочну друштвену стабилност, економски напредак и културни идентитет. Суочени са динамичним промјенама у друштву, привреди и култури у глобалном свијету у којем ниједна држава не може да постоји као издвојена заједница, само подизањем квалитета високог образовања могуће је одговарајуће и успјешно одговорити на бројне и различите изазове у овој области: од примјене савремених технологија, преко људских, материјалних и природних ресурса, који се морају користити на најбољи могући начин, до ограничене могућности предвиђања дугорочног развоја и потребе да у сваком тренутку будемо, као друштво, спремни на прилагођавање.

Примјеном Болоњске декларације у Републици извршене су крупне и значајне реформе у складу са принципима ове декларације, али и на легислативном плану. Много је учињено у интернационализацији система високог образовања, отварања ка свијету и усклађивања са савременим токовима Европског простора високог образовања (енгл. European Higher Education Area – ЕНЕА). Високо образовање организовано је у три циклуса, бинарни систем академских и струковних студија, европски систем преноса бодова (енгл. European Credit Transfer System – ECTS), извршена је интеграција високошколских установа, интензивирана међународна сарадња, те појачана активност у међународним пројектима усмјереним ка развоју високог образовања и науке и успостављене везе са иностранством.

Потешкоће које имају и друге земље у процесу реформе система високог образовања постоје и у области високог образовања у Републици: хиперпродукција неквалитетног и тржишно неконкурентног високообразовног кадра, недовољна заинтересованост за дефицитарна занимања, неконкурентност и непрепознатљивост на међународном тржишту рада и друге потешкоће.

Као и у другим земљама потписницама Болоњске декларације, поставило се питање ефеката ове декларације и евентуалне потребе за примјенама и спровођењем њених основних принципа. Услед разноликости у системима високог образовања и особеностима сваког од њих, отворила су се нова питања на која је могуће дати одговор само размјеном знања и искустава. Да би Република активно и пуноправно учествовала у реформским процесима и била призната као активан, релевантан и равноправан дио европског простора високог образовања, неопходно је да се у домаћем систему високог образовања обезбиједи одговарајући ниво квалитета у складу са највишим међународним стандардима. Имајући у виду сложеност и обимност реформских циљева, Република има велике тешкоће које се могу превазићи искључиво стратешким планирањем, улагањем додатних напора, организованим и одговорним радом у интеракцији свих субјеката на реализацији постављених стратешких циљева.

Мисија високог образовања оствариће се испуњавањем постављених стратешких циљева. За сваки од наведених циљева утврђене су посебне мјере и активности за њихову реализацију.

- Стратешки циљ 1. Унапређивање организационе структуре и квалитета високог образовања;
- Стратешки циљ 2. Научноистраживачки оријентисано високо образовање и повезивање високог образовања и тржишта рада;

- Стратешки циљ 3. Модернизација студијских програма за иницијално образовање васпитача, наставника и стручних сарадника;
- Стратешки циљ 4. Интернационализација високог образовања;
- Стратешки циљ 5. Унапређивање студентског стандарда.

Стратешки циљ 1: Унапређивање организационе структуре и квалитета високог образовања

Универзитете у свим облицима својине је потребно развијати као интегрисане високошколске установе, односно као организације састављене од организационих јединица – факултета, академија, научноистраживачких института и високе школе. Организационе јединице немају статус правног лица и иступају у правном промету само заједно са називом универзитета.

Влада Републике Српске предложиће Народној скупштини усвајање Мреже високошколских установа и студијских програма у Републици. Мрежа високошколских установа садржи смјернице и критеријуме за оснивање нових високошколских установа и студијских програма и пројекцију оснивања нових високошколских установа водећи рачуна о стварним потребама за покретањем одређеног студијског програма у појединим општинама, односно дијеловима Републике Српске.

Универзитет, као једна од врста високошколских установа, изводи академске студије сва три циклуса студија, а може изводити струковне студије првог циклуса. Висока школа изводи струковне и академске студије првог циклуса.

Пооштриће се критерији за оснивање, лиценцирање и акредитацију студијских програма медицине, права и педагошких занимања.

Квалитет високог образовања обухвата академски и стручни рад и квалитет наставе, истраживања, резултате студената и успјех свршених студената. У циљу унапређивања постигнутих резултата и јачања квалитета, високошколске установе су обавезне да унапређују процедуре самовредновања и да ангажују запослене и студенте у континуираном унапређивању наставног процеса на основу принципа „студент у центру учења“. Јединство унутрашњег и спољашњег система осигурања квалитета, постиже се спровођењем Стандарда и смијерница за обезбјеђење квалитета у европском простору високог образовања (енгл. European Standards and Guidelines – ESG). Примарну одговорност за реализацију ових процеса имају високошколске установе уз обавезу јавног публикувања резултата рада, чиме ће се додатно обезбиједити квалитет високог образовања. Јединством унутрашњег и спољашњег система осигурања контроле квалитета, кроз примарну одговорност високошколских установа и обавезу јавног публикувања резултата рада, додатно ће се обезбиједити квалитет високог образовања. Такође, неопходно је уложити напоре за "отварање" према иностранству кроз мобилност, признатост и препознатљивост домаћих високошколских квалификација.

Реформу високог образовања потребно је наставити у правцу европског образовног оквира кроз примјену европских стандарда у образовању. Ниво достизања ових стандарда

искључиво је могуће мјерити збиром европских индикатора имплементираних у статистички образовни систем Републике.

Само са правовременим подацима о стању у образовном систему могуће је доносити ваљане одлуке и покретати и остваривати праве пројекте унапређења наставног и научноистраживачког рада. Реформа садржаја наставних планова и програма омогућиће препознавање и признавање циљног исхода учења у европском образовном оквиру, као потребу бржег укључивања свршених студената у друштвени и економски систем Републике и шире. Компетентност образовног кадра је пресудан фактор за успјешност образовања, ниво знања и компетенције студената. Мјерење компетентности захтијева да се европски показатељи уграде у систем оцјењивања и избора високошколског наставног кадра. Развојем властитог наставног кадра смањиваће се потреба за ангажовањем гостујућих наставника. За обезбјеђење компетентног наставног кадра пресудан је систем њиховог образовања, како на основним студијама, тако и током цјеложивотног усавшавања.

Организација другог и трећег циклуса студија један је од приоритетних задатака који се поставља пред високошколске установе. С обзиром на то да високошколске установе овај захтјев неће моћи остварити појединачно, потребно је заједничко дјеловање високошколских установа из Републике и окружења, у циљу организације овог нивоа студија. Такође, неопходно је јачати научноистраживачки рад у оквиру оба циклуса студија, користећи искуства високошколских установа у свијету.

Аутономија универзитета подразумијева да сваки универзитет својим актом прописује услове за избор и напредовање у научнонаставна звања, док су минимални услови прописани Законом о високом образовању. Универзитети су одговорни за свој рејтинг и компетентност свог наставног кадра. Само бољи критеријуми – компетентнији наставни кадар, омогућиће квалитетније и боље позиционирање свршених студената на тржишту рада.

Због релативно малог броја високообразованих кадрова и неразвијеног тржишта рада, неопходно је поштовати основне заједничке услове оцјене квалитета рада и напредовања универзитетских наставника у научнонаставна звања. Остваривање међународне препознатљивости система високог образовања Републике и позиционираности њених високошколских установа, без одлагања, неопходно је поставити као једно од приоритетних активности органа и институција у области високог образовања у Републици.

За остварење овог стратешког циља потребно је подузети сљедеће мјере и реализовати активности:

Мјера 1.1. Унапређивање организационе структуре универзитета

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

1.1.1. Оснажити интегрисан универзитет;

1.1.2. Јачати сарадњу организационих јединица нарочито ради лиценцирања заједничких студијских програма.

Мјера 1.2. Унапређивање универзитетског наставног процеса

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 1.2.1. Уједначити минималне критеријуме и процедуре за избор у научнонаставна звања;
- 1.2.2. Увести у наставни процес обавезне презентације и дискусије о научноистраживачким пројектима из те области;
- 1.2.3. Повећати број наставника који активно говоре енглески језик и користе савремене технологије у раду;
- 1.2.4. Успоставити адекватан систем бодовања наставних предмета и вредновање ваннаставних активности студената;
- 1.2.5. Унаприједити законски оквир високог образовања кроз доградњу постојећих и увођењем нових стандарда у области научнонаставног процеса;
- 1.2.6. Усвојити критеријуме за писање и објаву наставних уџбеника;
- 1.2.7. Увести редовне контроле рада високошколских установа.

Мјера 1.3. Механизми интерног обезбјеђења квалитета

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 1.3.1. Унапређивање политика и система за обезбјеђење квалитета високошколских установа;
- 1.3.2. Унапређивање процедура за развој и одобравање студијских програма првог, другог и трећег циклуса;
- 1.3.3. Успоставити модел наставног процеса према принципу „студент у центру учења“;
- 1.3.4. Унапређивати систем и критеријуме приступа студију, напредовања и дипломирања студената;
- 1.3.5. Унапређивати систем и критеријуме избора наставног кадра;
- 1.3.6. Унапређивати ресурсе за учење и подршку студентима;
- 1.3.7. Унапређивати процес управљања информацијама на високошколским установама;
- 1.3.8. Унапређивати јавно информисање у високом образовању;
- 1.3.9. Успостављати систем сталног надзора и периодичног прегледа студијских програма;
- 1.3.10. Успоставити систем периодичног екстерног обезбјеђења квалитета у високошколским установама.

Мјера 1.4. Развој студијских програма

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 1.4.1. Развијати високообразовне квалификације усклађене са оквиром квалификација и потребама тржишта рада;
- 1.4.2. Унапређивати непосредну сарадњу и усклађивање са потребама привредног развоја и тржишта рада јачајући предузетничко-иновативне компоненте образовања на свим високошколским установама;
- 1.4.3. Повећати и адекватно вредновати број часова практичне наставе на свим студијским програмима;
- 1.4.4. Учење кроз рјешавање проблема из праксе;
- 1.4.5. Развијати и унаприједити квалитет струковних студија у складу са европским стандардима;
- 1.4.6. Интернационализација академских студија;

1.4.7. Иновирати студијске програме уз јасну дефиницију специфичности академских и струковних студија;

1.4.8. Увести обавезно периодично вршење надзора над студијским програмима који се реализују на високошколским установама.

1.4.9. Повећати укупан удио струковних студијских програма на 7% у периоду до пет година.

Мјера 1.5. Унапређивање професионалних компетенција универзитетских наставника

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

1.5.1. Дефинисати критеријуме којима ће се мјерити педагошки рад универзитетских наставника;

1.5.2. Предвидјети одредбе у нормативним актима високошколских установа којима ће се конкретизовати мјерила за утврђивање педагошких компетенција;

1.5.3. Вршити периодичну самопроцјену и екстерну евалуацију педагошких, дидактичко-методичких и истраживачких квалитета универзитетских наставника;

1.5.4. Успоставити систем континуиране професионалне обуке у правцу даљег развоја функционалних и мултидисциплинарних компетенција универзитетских наставника.

Мјера 1.6. Екстерно обезбјеђење квалитета

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

1.6.1. Успоставити одрживу институционалну инфраструктуру екстерног обезбјеђења квалитета на нивоу система високог образовања Републике;

1.6.2. Развијати, унапређивати, стандардизовати и у интегрисаном приступу спроводити методе екстерног обезбјеђења квалитета као што су: екстерна евалуација, лицензирање акредитација и рангирање;

1.6.3. Вршити дисеминацију знања (обуке, семинари, радионице) у области екстерног обезбјеђења квалитета са циљем ефективне имплементације процеса;

1.6.4. Унаприједити поступак избора и усавршавања чланова тима стручњака за спровођење екстерних евалуација;

1.6.5. Унаприједити и подићи ниво захтјева за екстерну евалуацију у сврху лицензирања и акредитације.

Стратешки циљ 2. Научноистраживачки оријентисано високо образовање и повезивање високог образовања и тржишта рада

Достизање овог стратешког циља упућује на образовање квалитетног кадра који ће одговорити захтјевима савременог доба и привредног развоја Републике. У том смислу, Агенција за акредитацију високошколских установа Републике Српске мора обезбиједити да један од критеријума за акредитацију буде и анализирање могућности запошљавања кадра и анкетирање послодаваца о знањима и компетенцијама свршених студената. Остваривање овог критеријума је обавеза високошколске установе јер тако изграђује систем квалитета и јача исходе учења и компетенција свршених студената.

Број дипломираних студената у области друштвених и хуманистичких наука је у порасту, док је на природним наукама у опадању. У наредном периоду потребно је промијенити тренд

опadaња броја дипломираних студената из студијских програма у областима природних наука и математике, инжењерства, технологија и грађевинарства јер управо кадрови из ових области су покретачка снага привредног и друштвеног развоја Републике.

Организовање и примјена концепта цјеложивотног образовања су захтјев технолошких и друштвених промјена и потреба тржишта рада, што подразумијева непрекидно прилагођавање и развијање постигнутих знања и вјештина. Како би се успоставио квалитетан образовни систем, потребна је партнерска сарадња са свим релевантним чиниоцима образовања – привредни сектор, високошколске установе, студенти, асоцијације и удружења.

За Републику је од посебног значаја питање образовања младог научноистраживачког кадра, нарочито доктора наука. Реформа докторских студија је комплексан процес који је почео у свим земљама ЕУ, уз снажну политичку подршку. Ова реформа обухвата не само промјену структуре студија и уклапање у оквире болоњског процеса, већ и промјену унутар високошколских институција и њихових истраживачких и образовних политика, као и образовање засновано на компетенцијама за потребе тржишта рада, сарадњу универзитета с јавним и приватним сектором, те систематско развијање истраживачког кадра, не само за потребе академског тржишта, већ и за потребе осталих сектора и тржишта радне снаге (индустрије, предузетништва, трговине, јавних установа и организација, истраживачких организација и других организација). У том циљу, заједничка одговорност и пажња треба да се посвети трећем циклусу студија јер звања доктора наука стечена без стварног бављења научноистраживачким радом, представљају веома лошу инвестицију за будућност.

Потребно је повећати утицај научноистраживачког рада и пренос резултата тог рада у домаће пословно окружење, посебно подстицањем већег обима кооперативних активности између пословног сектора, универзитета и научноистраживачких организација. Такође, потребно је јачање посредника за пренос нових технологија и иновација у предузећа, савјетовање и пружање подршке у питањима интелектуалног власништва и трансфера технологија, пружање подршке и промоција учествовања у европским пројектима истраживања и развоја, те промоција технолошких и истраживачкоразвојних потенцијала и достигнућа у Републици.

Рад високошколског наставника мора бити у основи научноистраживачка дјелатност, али и преношење знања, сазнатих научних истина, поучавање, учење, вођење студента до сазнања потребних за његово професионално ангажовање, за континуирано усавршавање и живљење. Стога наставник у високошколској установи мора истовремено посједовати компетенције предавача, наставника, едукатора, ментора и научника и истраживача. Такође, потребно је преиспитати број и квалитет студијских програма на факултетима који образују медицинске, правне, педагошке и наставне кадрове, који би требало да се изводе само на јавним високошколским установама.

Потребно је преузети одговарајуће кораке у подизању научних истраживања у области образовања и повећати учешће у пројектима из овога домена. Такође, потребно је обезбиједити синхронизовани рад педагога, психолога и истраживача из струке како би преузели обавезу подизања квалитета и компетенција наставника.

За остварење овог стратешког циља потребно је подузети сљедеће мјере и реализовати активности:

Мјера 2.1. Унапређивање услова за научну каријеру, професионални развој и оспособљавање истраживача

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 2.2.1. Јачати финансијску и институционалну подршку за докторско усавршавање у земљи и иностранству;
- 2.2.2. Повећати број научноистраживачког усавршавања у иностранству;
- 2.2.3. Успоставити сарадњу научноистраживачког и пословног сектора и дефинисати политику менторства за истраживаче у привреди;
- 2.2.4. Промовисати и награђивати ауторе најистакнутијих истраживачких радова и пројеката.

Мјера 2.2. Научноистраживачка сарадња и мобилност

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 2.2.1. Остварити сарадњу у оквиру научноистраживачких и истраживачкоразвојних програма ЕУ;
- 2.2.2. Остварити сарадњу са научницима и истраживачима у дијаспори;
- 2.2.3. Успоставити сарадњу са научноистраживачким кадром и организацијама у Републици у оквиру мултидисциплинарних истраживања;
- 2.2.4. Повећати број и учешће гостујућих научника из иностранства у наставном процесу;
- 2.2.5. Повећати учешће студената из Републике на акредитованим свјетским универзитетима.

Мјера 2.3. Унапређивање научноистраживачког рада

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 2.3.1. Увести обавезне евалуације и рецензије научноистраживачког рада и резултата тог рада по међународно признатим стандардима и уз учешће међународних стручњака;
- 2.3.2. Дефинисати систем интерног и екстерног вредновања научноистраживачког рада на универзитетима и наставно-научног процеса;
- 2.3.3. Ускладити систем оцјењивања научноистраживачких пројеката са међународним стандардима;
- 2.3.4. Успоставити базе међународних евалуатора и базе међународних рецензената;
- 2.3.5. Унаприједити истраживање, предузетничке и иновационе компоненте високошколских установа;
- 2.3.6. Повећати број истраживача са високошколских установа у Републици у међународним пројектима као што су Хоризонт 2020 (HORIZON 2020 – највећи програм Европске уније за истраживање и иновације, који имплементира стратегију Европа 2020), Кост (енгл. European Cooperation in Science and Technology – COST) и други;
- 2.3.7. Повећати учешће наших истраживача у мултидисциплинарним пројектима.

Мјера 2.4. Унапређивање студија III циклуса високог образовања – докторских студија

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 2.4.1. Развијати заједничке критеријуме и стандарде квалитета унутар академске заједнице у Републици;
- 2.4.2. Успоставити више докторских студија унутар једне или више области образовања;
- 2.4.3. Организовати заједничке студије;
- 2.4.4. Истраживање и учење у пуном радном времену кроз заједнички примјенљива развојна истраживања, у којима се на одговарајући начин ангажују ресурси универзитета;
- 2.4.5. Повећати компетенције ментора кроз успостављање система континуиране професионалне обуке ради даљег развоја вјештина и способности, фокусираним на изградњу функционалних и мултидисциплинарних компетенција наставника.

Мјера 2.5. Истраживачки оријентисано високо образовање

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 2.5.1. Оспособити академско особље за менторски рад по међународним стандардима (критеријуми, вредновање);
- 2.5.2. Дефинисати заједничке критеријуме и примјену међународних стандарда за напредовање у научно-наставним звањима, развој система контроле;
- 2.5.3. Осавременили научноистраживачку опрему;
- 2.5.4. Креирање и увођење нових докторских студија пројектно оријентисаних према реалним потребама развоја Републике;
- 2.5.5. Промовисати и вредновати истраживачки рад за потребе привреде (критеријуми напредовања у научнонаставним звањима);
- 2.5.6. Иновирати студијске програме тако да буду оријентисани према практичном и истраживачком дијелу студија;
- 2.5.7. Јачати сарадњу са регионалним и иностраним истраживачким центрима, као и истраживачким центрима у појединим компанијама.

Мјера 2.6.. Укључивање студената у научноистраживачки рад

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 2.6.1. Уврстити истраживачке активности у систем формалног образовања за стицање ECTS бодова;
- 2.6.2. Пружити подршку раду студентских организација које се баве истраживањима и међународном размјеном у овој области;
- 2.6.3. Интензивирати медијску промоцију научноистраживачког рада међу младима.

Мјера 2.7. Подстицање и унапређивање предузетничко-иновативног карактера студија

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 2.7.1. Промовисати и подржати пројекте са директном примјеном у привреди: сарадња предузећа, универзитета и научноистраживачких института у заједничким истраживачким и развојним пројектима;
- 2.7.2. Увести универзитетске иновативне центре (предузетнички инкубатори) као помоћ студентима у реализацији истраживачких пројеката, те повезивањем са предузетничким центрима иностраних универзитета;

2.7.3. Увести предузетничко образовање у наставни процес, а у реализацију стручне обуке укључити представнике привредног сектора;

2.7.4. Подржавати изградњу истраживачко-развојних капацитета у предузећима кроз развојна истраживања која реализује научноистраживачки сектор према конкретним потребама привреде.

Мјера 2.8. Усаглашавање услова и профила студија са потребама тржишта рада и правцима развоја Републике

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

2.8.1. Јачати комуникацију и сарадњу између високошколских установа и привредног сектора;

2.8.2. Информисати и едуковати власнике, руководеће кадрове и запослене у пословном сектору о значају и могућностима сарадње са високошколским установама и академском заједницом;

2.8.3. Усмјеравати универзитете да кроз развијање стручне праксе студената, обезбиједи производе и услуге намијењене тржишту, а тиме и додатна властита средства;

2.8.4. Фокусирати развојна истраживања која генерише и реализује научноистраживачки сектор према конкретним проблемима у привреди и друштву.

Стратешки циљ 3. Модернизација студијских програма за иницијално образовање васпитача, наставника и стручних сарадника

Реформа у високом образовању у духу болоњског процеса подразумијева модернизацију иницијалног образовања васпитача, наставника и стручних сарадника Иницијално образовање, а касније и професионални развој васпитача, наставника и стручних сарадника потребно је унаприједити почев од модернизације студијских програма за њихово образовање, одговорнијег избора студената приликом уписа на високошколске установе, до дефинисања јасне политике континуираног стручног усавшавања.

Модернизација студијских програма значи да је концепт наставе/учења научно заснован (у складу са најновијим научним достигнућима и сазнањима струке, психологије учења, психологије развоја и мотивације, те методике наставе), да је флексибилан, да се васпитач, наставник и стручни сарадник успјешно прилагођава новим тенденцијама у образовању и усавшава у складу с новинама које ће бити неопходне у будућности.

Одговорнији избор, односно селекција, студената – будућих васпитача, наставника и стручних сарадника знатно је квалитетнија јер је успостављен систем по којем су најбољи у струци мотивисани да уђу у систем образовања за наставнички позив и постоји усклађеност броја кандидата за васпитаче, наставнике и стручне сараднике са нивоом потреба за њима.

Потребно је ускладити студијске програме у смислу стварања предуслова за другачији пријем студената на високошколске установе за образовање васпитача, наставника и стручних сарадника, водећи рачуна о међународним прописима и европским стандардима, те потребама Републике, реформа студијских програма на свим високошколским установама за образовање васпитача, наставника и стручних сарадника усаглашених са савременим филозофијама

васпитања и образовања, те стварања услова за утврђивање обавезних програма стручног усавршавања васпитача, наставника и стручних сарадника.

Студијски програми на педагошким факултетима стављају акценат на педагошке компетенције будућих васпитача, наставника и стручних сарадника, док на студијским програмима на којима се образују предметни наставници развијају се, прије свега, компетенције које су важне за струку, а мање се посвећује пажња педагошким, психолошким и методичким вјештина у реализацији васпитно-образовног процеса.

Потребно је обезбиједити да, након завршетка студија, васпитачаи, наставници и стручни сарадници, у процедури пријема у радни однос пролазе кроз низ развојних и контролних фаза које су предвиђеним законским и подзаконским прописима.

Стручно усавршавање наставника обавља се на основу признатих квалитетних и провјерених програма кроз које се остварује образовна политика. Вредновање наставника темељи се на резултатима обухватне и систематске контроле квалитета професионалног рада наставника (просвјетна инспекција, стручно-педагошки надзор, објективни показатељи новина које је наставник увео у наставну праксу, стручни радови итд.) тј. изводе се на основу критеријума за напредовање, који су засновани на стандардима професионалних компетенција и професионалног развоја наставника.

За остварење овог стратешког циља потребно је подузети сљедеће мјере и реализовати активности:

Мјера 3.1. Реформисање студијских програма за иницијално образовање васпитача, наставника и стручних сарадника с циљем усаглашавања са савременим филозофијама васпитања и образовања

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

3.1.1. Јасно дефинисане компетенције које студенти треба да стекну за професију васпитача, наставника и стручних сарадника на студијским програмима за њихово образовање,

3.1.2. Формирати тим стручњака који ће у наредне двије године извршити анализу свих студијских програма за образовање васпитача, наставника и стручних сарадника који се изводе на високошколским установама у Републици Српској,

3.1.3. На основу анализе, тим стручњака ће предложити хармонизацију студијских програма за образовање васпитача, наставника и стручних сарадника у погледу дужине студирања и идентичног дефинисања језгра одговарајуће струке и звања која се стичу завршетком студија,

3.1.4. На основу приједлога тима стручњака високошколске установе ће хармонизовати студијске програме за образовање васпитача, наставника и стручних сарадника.

Мјера 3.2: Успостављање система „позитивне селекције“ кандидата на студијске програме за образовање васпитача, наставника и стручних сарадника

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 3.2.1. Извршити средњорочну пројекцију потреба за запошљавање васпитача, наставника и стручних сарадника на свим нивоима образовања;
- 3.2.2. У оквиру студијског програма дефинисати услове за упис како би се постигло да исте уписују лица која су завршила средње образовање са високим просјеком оцјена;
- 3.2.3. Стипендирањем студената на студијским програмима за образовање васпитача, наставника и стручних сарадника који су дефицитарни;

Стратешки циљ 4. Интернационализација високог образовања

Имајући у виду да је прихватање процеса интернационализације од стране европских високошколских установа довело до укупног повећања квалитета образовања и убрзаног развоја научних истраживања, неопходно је интензивирати процес интернационализације високог образовања у Републици, у складу са Споразумом о приступању болоњском процесу.

Европско високо образовање захтијева снажно повећање тренда међународне мобилности студената и академског особља. Високошколске установе у Републици морају успоставити односе и сарадњу са престижним европским универзитетима доприносећи интернационализацији високог образовања као једног од најважнијих механизма побољшања укупног квалитета образовног процеса.

Кроз програм размјене потребно је суфинансирати долазак већег број страних студената трећег циклуса студија, што би довело до интернационализовања појединих истраживачких група, а самим тим и до јачања међународне сарадње и квалитета научнонаставних активности. Потребно је суфинансирати студирање домаћих студената који ће докторске студије обављати у иностранству, уз обавезу повратка након стицања научног степена доктора наука. Потписани билатерални уговори о сарадњи између универзитета у Републици и страних партнера треба максимално да се искористе, као и да се обезбиједи већи број таквих уговора, како са европским, тако и са земљама које нису обухваћене европским мрежама сарадње.

Сарадњу са еминентним иностраним научницима на универзитетима у Републици, као и са наставницима који су поријеклом из Републике, а који раде на акредитованим свјетским универзитетима, неопходно је што више користити, а то би имало вишеструку улогу у подизању квалитета високог образовања у Републици.

Унапређивање и повећање долазне мобилности студената могуће је само уколико универзитети у Републици повећају понуду студијских програма на енглеском језику. Стога је неопходно увести модуле на енглеском језику, односно створити претпоставке да студенти могу прикупити одређени број ECTS бодова студирајући студијски програм на енглеском језику.

На основу наведеног, мобилност студената и академског особља, у оквиру европског простора високог образовања, један је од основних услова постизања међународне конкурентности европског високог образовања. Посебну пажњу потребно је посветити учешћу академског особља у програмима међународне размјене и сарадње, прије свега, младих научних радника који ће своју научнонаставну каријеру наставити на универзитетима у

Републици. Боравак на престижним иностраним универзитетима, као изузетно важан услов усавршавања академског особља, потребно је напредовања у наставно-научна звања.

За остварење овог стратешког циља потребно је подузети сљедеће мјере и реализовати активности:

Мјера 4.1. Повећање мобилности студената и академског особља са циљем остварења одлазне мобилност студената од 10% и долазне мобилност од 5% до 2020. године

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

4.1.1. Подстицати универзитете у Републици да аплицирају на јавне позиве програма ERASMUS+, који се односе на међународну мобилност.

Мјера 4.2. Повећање броја докторанада из Републике на акредитованим свјетским универзитетима

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

4.2.1. Повећати учешће академског особља у програмима међународне размјене и сарадње, прије свега, младих научника који ће своју научнонаставну каријеру наставити на универзитетима у Републици;

4.2.2. Вредновати боравак и рад на акредитованим иностраним универзитетима приликом напредовања у звања;

4.2.3. Суфинансирати домаће студенте који уписују докторске студије у иностранству, уз обавезу повратка након стицања научног степена доктора наука.

Мјера 4.3. Повећање броја студената који одлазе на иностране универзитете, као и броја студената из иностранства на универзитетима у Републици, на сва три циклуса студија

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

4.3.1. Суфинансирати међународну размјену студената сва три циклуса студија;

4.3.2. Подстицати студенте да користе могућности размјене у оквиру програма Ерасмус+.

Мјера 4.4. Унапређивање међународне сарадње са акредитованим високошколским установама у иностранству

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

4.4.1. Максимално користити до сада потписане билатералне уговоре о сарадњи између наших универзитета и иностраних партнера;

4.4.2. Склапати уговоре, како са европским универзитетима тако и са универзитетима земаља које нису обухваћене европским мрежама сарадње;

4.4.3. Учешће наших универзитета у међународним пројектима у оквиру програма Ерасмус+;

4.4.4. Оснаживати капацитете канцеларија за међународну сарадњу које дјелују при универзитету;

4.4.5. Организовати међународне конференције, као и учешће наших истраживача у међународним академским форумима;

4.4.6. Формирати посебне тимове при универзитету задужене за припрему пројектних апликација.

Мјера 4.5. Довршити процес акредитације високошколских установа ради лакшег признавања домаћих квалификација приликом запошљавања у иностранству или наставка студија на иностраним високошколским установама

Ова мјера ће се реализовати кроз активности:

- 4.5.1. Успоставити Квалификацијски оквир Републике усаглашен са европским квалификацијским оквиром (European Qualifications Framework – EQF) доношењем потребних законских и подзаконских аката;
- 4.5.2. Довршити процес међународне екстерне евалуације Агенције за акредитацију високошколских установа Републике Српске у циљу њеног уписа у европски регистар (енгл. European Quality Assurance Register for Higher Education – EQAR);
- 4.5.3. Унаприједити јавно доступне информације за домаћу и инострану јавност о лиценцираним и акредитованим високошколским установама и студијским програмима;
- 4.5.4. Са представницима реалног сектора успоставити систем доношења и сталног одржавања стандарда занимања.

Мјера 4.6. Подстицати увођење студијских програма на енглеском језику

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 4.6.1. Постепено уводити модуле, а затим и студијске програме првог, другог и трећег циклуса студија на енглеском језику;
- 4.6.2. Повећати обим стручне литературе на енглеском језику на универзитетским библиотекама;
- 4.6.3. Подстицати универзитете у Републици да финансијску помоћ за реализацију овог циља обезбиједи из средстава које Европска комисија издваја у оквиру програма Ерасмус+.

Мјера 4.7. Подстицање формирања интердисциплинарних студија са акредитованим европским и свјетским високошколским установама

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 4.7.1. Израдити план интердисциплинарних студија на свим нивоима;
- 4.7.2. Идентификовати свјетске високошколске установе као стратешке партнере високошколских установа из Републике и преговарати о формирању интердисциплинарних студија;
- 4.7.3. Израдити критеријуме за лиценцирање студијских програма за интердисциплинарне студије.

Стратешки циљ 5. Унапређивање студентског стандарда

Према подацима Министарства просвјете и културе, у периоду од 2010. до 2014. године из буџета Републике је за директне и индиректне облике помоћи у области студентског стандарда издвојено укупно 33.000.000 КМ.

Модел финансирања студентског стандарда заснован је на директним и индиректним мјерама и подстицајима од стране државе, јединица локалне самоуправе, као и заинтересованих јавних и приватних предузећа и организација. Студенти остварују директне подстицаје у облику стипендија, а индиректне у облику субвенционисања смјештаја и

исхране. Износ средстава која се из буџета издвајају за област студентског стандарда је, с обзиром на укупну економску ситуацију, релативно довољан, али је обухват студената којима се додјељују повластице мали. Зато је потребно постојећа средства равномерно распоредити да би се што већем броју студената омогућила доступност високог образовања.

Улагање у студентски стандард са посебним нагласком на социјалној димензији студирања у непосредној је вези са једним од главних стратешких циљева, по којем високо образовање треба да буде доступно свима у сврху повећања броја виоскообразованих грађана. Потребно је осигурати да сви уписани студенти добију адекватне услове за завршетак студија, без обзира на њихов социјални, економски или други статус.

С обзиром на чињеницу да је социјална димензија у области високог образовања веома важна, у смислу стварања претпоставки да високо образовање буде доступно свима који желе студирати, неопходно је реформисати постојећи систем стипендирања. Реформа треба да иде у правцу обезбјеђивања веће праведности система са нагласком на социјалној димензији студирања, а посебно стимулисати студенте дефицитарних занимања.

За остварење овог стратешког циља потребно је подузети сљедеће мјере и реализовати активности:

Мјера 5.1. Израдити пројекат реформе система студентског стандарда у правцу равно-мјерније расподјеле средстава

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 5.1.1. Израдити компаративну анализу система студентског стандарда у Републици и европских система;
- 5.1.2. Израдити свеобухватну анализу социоекономског статуса студената;
- 5.1.3. Повећати број студената који остварују право на смјештај у студентским домовима.

Мјера 5.2. Реформисање постојећег модела стипендирања студената на републичком нивоу

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности

- 5.2.1. Измијенити правилник о додјели студентских стипендија;
- 5.2.2. Спроводити процедуре додјеле стипендија студентима који су у стању социјалне потребе, студентима са инвалидитетом, студентима из категорије осталих, као и онима који студирају у иностранству од стране Министарства.

Мјера 5.3. Унапређивање инфраструктурних капацитета

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 5.3.1. Проширити постојеће и изградити нове објекте за смјештај студената;
- 5.3.2. Израдити и спровести план изградње нових и обнове постојећих садржаја за потребе културног, спортског и друштвеног живота студената.

5. ПРОЖИМАЈУЋИ СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ У НИВОИМА ОБРАЗОВАЊА РЕПУБЛИКЕ

5.1. Цјеложивотно учење

Укоријењено је мишљење да се након завршетка средње школе или факултета завршава образовање појединца и да више није потребно да се учи или обучава за рад. Уколико желимо да развијемо друштво знања и убрзамо економски развој Републике, кроз оспособљену, конкурентну, продуктивну и иновативну радну снагу која ће пратити појаву нових знања и занимања и непрестано прилагођавање промјењивим условима друштвеног и пословног окружења, потребно је континуирано улагати у појединца кроз цјеложивотно учење.

Цјеложивотно учење је концепт учења током читавог живота, чији је циљ стицање и унапређивање знања, компетенција и квалификација за личне, друштвене и професионалне потребе, а који је настао због тога што се количина нових знања сваким даном увећава, док постојећа знања све више и брже застаријевају. Такав концепт обухвата учење у свим облицима: формално, неформално и информално учење, односно њихову интеграцију, како би се стекле могућности за стално унапређење личног развоја појединца. Формално образовање подразумијева стицање знања у васпитно-образовним установама према одобреном наставном плану и програму од стране Министарства, а за стечено знање се по завршетку школовања издаје свједочанство, односно диплома.

До сада је тежиште образовања било на формалном образовању. Међутим, цјеложивотно учење подразумијева и разне облике неформалног образовања путем курсева, најчешће за стране језике и обуку за рад на рачунарима, додатних обука или преквалификација и стручног усавршавања. То је процес сталне надоградње и повећања знања стеченог у формалном школском систему са циљем усавршавања постојећих способности и стицања нових знања и квалификација и адекватног оспособљавања за рад. У данашњем времену нико не може гарантовати да ће неко радити један посао или да ће имати једно занимање за читав живот. Због тога су и учења и стечена знања у оквиру свакодневних активности и рада врло драгоцјена, а такво образовање називамо „информално образовање“. Информално образовање није организовано и, са становишта онога који учи, не врши се са намјером.

Важнији циљеви цјеложивотног учења јесу: подизање општег нивоа образованости појединца, препознавање његових личних потенцијала и способности и његово оспособљавање за сналажење у промјењивим условима рада, те повећање могућности за запошљавање. Ти циљеви су артикулисани у кључним компетенцијама, чијим се усвајањем појединац оспособљава за живот у друштву знања.

Кључне компетенције за цјеложивотно учење су:

- математичка писменост и компетенције у науци и технологији,
- језичко-комуникацијске компетенције на матерњем језику,
- језичко-комуникацијске компетенције на страном језику,
- учити како се учи,
- креативно-продуктивне компетенције,
- информатичка писменост,

- међусобне, међукултуролошке, друштвене и грађанске компетенције,
- културно изражавање,
- предузетничке компетенције и
- физичко-здравствене компетенције.

Свакодневне промјене у погледу захтјева тржишта рада траже радну снагу која ће знати мијењати своје знање, вјештине, компетенције и квалификације, јер недостаци тога често су, посебно у погледу компетенција које се односе на информатичку писменост и знање страних језика, један од разлога незапослености. Зато нове компетенције представљају неопходан предуслов за професионални развој појединца и његово активно укључивање у тржиште рада. Такође, битно је напоменути да процес вредновања неформалног и информалног учења још није развијен, те је у наредном периоду потребно стварати услове за његово уређење.

Овај стратешки циљ ће се у пуном капацитету испунити кроз образовање одраслих у контексту цјеложивотног учења и то на темељу стратегије за развој образовања одраслих, која треба да се донесе у наредном периоду. У функцији подршке остварења цјеложивотног учења кроз кључне компетенције потребно је спровести активности које ће допринијети унапређењу ове области.

Мјера 5.1.1. Развијање компетенција ученика и студената за цјеложивотно учење кроз учење учења

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 5.1.1.1. Развијати способности и вјештине учења ученика и студената усмјерених са поучавања на учење учења у оквиру основне и средње школе, те факултета кроз наставни процес;
- 5.1.1.2. Оспособити студенте на студијским програмима за образовање васпитача и наставника да током свог рада, након школовања, примјењују методе учења усмјерених на учење учења.

Мјера 5.1.2. Подстицање одраслих за цјеложивотно учење

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 5.1.2.1. Пружање могућности за континуирано стицање нових, функционалних и оперативних знања кроз омогућавање даљег образовања одраслих, односно могућност доквалификације, преквалификације и континуираног стручног усавршавања током цијелог радног вијека.

Мјера 5.1.3. Информисање лица о могућностима за јачање језичко-комуникацијских компетенција, информатичке и математичке писмености

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 5.1.3.1. Пружање информација о квалитетним програмима обука за одговарајуће компетенције и стицање нових знања;
- 5.1.3.2. Стварање могућности документовања стечених знања изван формалног образовања.

5.2. Предузетничко учење

Последњих година предузетништво као кључна компетенција за цјеложивотно учење добија све више на значају и јавља се све већа заинтересованост за развијање образовних програма који подстичу ову компетенцију. Имајући у виду да већина људи нема особине предузетника, важност предузетничког учења се огледа у изградњи предузетничких знања, ставова и вјештина, те развоју личних особина попут креативности, иницијативе, самопоуздања, упорности и тимског рада. Такође, предузетничко учење доприноси подизању свијести ученика и студената о samozapošljavanju и предузетништву као моделу за развој каријере. Предузетничке вјештине се огледају и у социјалним вјештинама, лидерству, креативном рјешавању проблема и способности реализовања идеја, вођењу пројеката, преузимању ризика и препознавању прилика које се указују.

С тим у вези, образовни систем Републике треба да развија свијест о предузетништву од раног дјетињства тако што ће компоненте предузетничког учења бити заступљене на свим нивоима образовања. Предузетничко учење засновано на исходима учења ће омогућити стицање предузетничких вјештина и створити предузетнички писменог ученика. У овом процесу битно је усавршавање наставника ради усвајања предузетничких компетенција за поучавање предузетништва користећи методе активног учења. Приликом обавезног усавршавања наставника, треба планирати и обуке о предузетничком учењу. Поред наставника, важно је да и директори буду упознати о предностима и значају предузетничког учења, на основу тога ће, кроз процес руковођења, промовисати увођење иновација и награђивање предузетничких идеја. Таква школа ће бити препознатљива и отворена за партнерство са локалном заједницом и привредним субјектима у окружењу и шире. Важни носиоци активности подршке школи у предузетничком учењу су: Привредна комора Републике Српске, Агенција за мала и средња предузећа Републике Српске, Унија послодаваца Републике Српске, надлежна министарства и Завод. Ради реализације пројектних активности у сегменту предузетништва, неопходна је сарадња и са међународним организацијама и страним и домаћим предузећима.

Имајући у виду наведено, у оквиру реформе средњег стручног образовања у Републици, кроз EU VET пројекте стручног образовања и обука (енгл. Vocational education and training – EU VET), покренут је процес у којем је стављен посебан нагласак на развијање предузетништва и стицање практичних искустава и вјештина, те јачање веза између образовања и тржишта рада кроз увођење наставног предмета Основе предузетништва са два модула.

Предузетничком учењу треба да се да значајније мјесто у образовном систему због стварања покретачке снаге за развој привреде и друштва. У том смислу, потребно је учинити да предузетничко учење буде доступно сваком појединцу, реализујући мјере и активности којима се промовише предузетништво.

Мјера 5.2.1. Подизање свијести о значају предузетничког учења

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

5.2.1.1. Промовисати предузетничко учење у образовном систему Републике;

5.2.1.2. Представљати примјере добре праксе које су производ партнерства учења у предузетништву.

Мјера 5.2.2. Унапређивање предузетничког учења на свим нивоима образовања

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

5.2.2.1. Модернизовати програм предшколског васпитања и образовања увођењем нових исхода заснованих на развоју предузетничких вјештина;

5.2.2.2. Развијати основне предузетничке компетенције ученика кроз подизање свијести о предузетничкој култури, ставовима и вјештинама као пилот-пројекат у осмом разреду у 10% основних школа;

5.2.2.3. Развијати предузетничке компетенције ученика у средњој школи кроз организовање слободних активности са циљем боље припреме ученика за тржиште рада и даље образовање;

5.2.2.4. Оснаживање улоге универзитета у остваривању конкурентности јачајући предузетничко-иновативне компоненте образовања.

Мјера 5.2.3. Оспособљавање наставника за развој предузетничке компетенције у васпитно-образовним установама

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

5.2.2.1. Планирати усавршавање наставника о предузетништву као обавезни дио стручног усавршавања;

5.2.2.2. Развијати предузетничке компетенције на свим студијским програмима за образовање наставника.

Мјера 5.2.4. Развијање партнерства школе, локалне заједнице и привредних субјеката

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

5.2.4.1. Подржати ученике у изради пројеката и бизнис идеја и планова;

5.2.4.2. Ојачати сарадњу предузећа и школа кроз реализацију пројектних активности значајних за развој локалне заједнице.

5.3. Стандарди квалитета уџбеника

Уџбеник је основно, дидактички обликовано, обавезно наставно средство и извор знања за ученике. Прописан је наставним планом и програмом, чије кориштење омогућава постизање васпитно-образовних циљева и развој интеркултуралних способности ученика. Служи ученицима за разумијевање и усвајање наставног садржаја у складу са дефинисаним стандардима знања, а наставницима је водич на основу којег тумаче наставне садржаје. Уџбеник мора бити прилагођен узрасту ученика и имати развојно-формативну улогу. Као извор знања, уџбеник ученика упућује на даља истраживања и постаје темељ за цјеложивотно учење.

У школи су у употреби уџбеници који имају одобрење Министарства и објављени су у Каталогу уџбеника за одређену школску годину. Закони о основном васпитању и образовању, о средњем образовању и васпитању и о издавачкој дјелатности, прописали су да је уџбеник основно и обавезно наставно средство, које мора одговарати савременим образовним, друштвеним и културним захтјевима. Даље је прописано доношење плана уџбеника, прибављање и израда рукописа, те давање стручне рецензије на рукопис уџбеника, као и предлагање рукописа за одобрење за употребу.

Постојеће стање у уџбеничкој политици показује да потребе ученика, начин учења и вредновање остају изван контекста уџбеника. Завод за уџбенике и наставна средства Републике Српске (у даљем тексту: ЗУНС РС), једини који се бави образовним издаваштвом у Републици, у погледу садржаја и начина презентовања градива у довољној мјери не улаже у иновирање или подизање квалитета уџбеника, као ни и у трагање за новим, модернијим уџбеником. С друге стране, чињеница је да је ЗУНС РС у протеклом четворогодишњем периоду, уложио напор на модернизацији техничког уређења уџбеника, који се посебно односи на смањење грамаже уџбеника и побољшање изгледа корица. На тржишту се у избору уџбеника за употребу у васпитно-образовном процесу нуди само један уџбеник за све наставне предмете, изузев уџбеника страног језика, гдје је присутно више издавача и више уџбеника. За избор уџбеника страног језика који ће се користити у настави, ЗУНС РС и други издавачи би требало да дио својих активности усмјере на обуку наставника како би се квалитетно оспособили за избор уџбеника страног језика у најбољем интересу ученика, и обуку аутора, чиме би унаприједили квалитет израде уџбеника. Неквалитетан уџбеник се одражава на квалитет образовања и зато је потребно радити на унапређивању и развоју издавачке дјелатности у области уџбеничке политике.

Неки од уџбеника из којих ученици данас уче неприлагођени су њиховом узрасту, присутне су материјалне и штампарске грешке, нема повезивања градива. Формулација питања, задатака и налога у уџбенику не наводе ученика на активно учење, односно на самосталан рад и повезивање знања, лекције су често обимне без повезивања структуралних компоненти. Често писање уџбеника није засновано на исходима учења, а наставници не раде на вредновању квалитета уџбеника. Ако се томе дода незаинтересованост наставника да у наставном процесу ученика упуте на уочене недостатке у уџбенику, онда не чуди што су ученици функционално неписмени и што не знају да примијене стечено знање у пракси.

Услов за успостављање квалитета у уџбеничкој политици је доношење законских прописа којима би се, између осталог, прописали стандарди квалитета уџбеника, који се односе на садржај, педагошко-психолошке, дидактичко-методичке, језичке, етичко-васпитне захтјеве, графичку, ликовну и техничку опремљеност уџбеника. Доношење стандарда ће допринијети остваривању принципа и циљева васпитно-образовног процеса.

Такође, квалитету уџбеника ће допринијети писање у складу са исходима учења и стандардима знања, као и развојно-формативна улога уџбеника, али и улога преношења знања, што ће ученицима помоћи да изграде властито и употребљиво знање релевантно за дату наставну област. Важно је да се пропише шта чини уџбенички комплет, уџбеник – књига за ученика, садржај уџбеника, електронско издање, рецензирање и одабир уџбеника, као и структуралне компоненте уџбеника. Поред наведеног, за квалитет уџбеничке политике важно је имати и информацију о тржишту, континуиран рад на истраживању и процјени квалитета уџбеника и радити на издавању нове генерације уџбеника, како би се направили модернији уџбеници. За постизање квалитетног савременог уџбеника, неопходан је тимски рад на његовом писању. Од великог значаја је и међусобно разумијевање и истинско партнерство међу ученицима, наставницима, родитељима, издавачима и законодавцима. Крајњи циљ је да се дође до усвајања квалитетних иновативних рјешења у уџбеничкој политици и задовољавања потреба свих корисника уџбеника.

Издавање уџбеника у складу са општим стандардима квалитета за Републику је од прворазредног националног и културног значаја и зато ће се у Стратегији посветити посебна пажња квалитетној уџбеничкој политици и образовном издаваштву.

Мјера 5.3.1. Анализа постојећег стања у области квалитета уџбеничке политике

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 5.3.1.1. Формирати Комисију на нивоу Републике, која би у периоду до двије године урадила анализу квалитета уџбеника који су у употреби;
- 5.3.1.2. Формирати Комисију на нивоу Републике, која би у периоду до двије године урадила анализу образовног издаваштва;
- 5.3.1.3. На основу анализа, организовати јавну расправу о квалитету уџбеника;
- 5.3.1.4. У складу са циљевима Стратегије и препорукама са јавне расправе, сачинити смјернице за даље активности развоја квалитета уџбеника.

Мјера 5.3.2. Дефинисање стандарда квалитета уџбеника, као и процедура: припремања, одобравања, издавања, избора, праћења и вредновања уџбеника у васпитно-образовном процесу

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 5.3.2.1. Утврдити и дефинисати стандарде квалитета уџбеника;
- 5.3.2.2. Утврдити и дефинисати специфичне стандарде за електронске уџбенике;
- 5.3.2.3. Утврдити и дефинисати специфичне стандарде за уџбенике намијењене ученицима са посебним образовним потребама;
- 5.3.2.4. Израдити критеријуме и индикаторе квалитета уџбеника;
- 5.3.2.5. Савјет за развој предшколског, основног и средњег образовања треба да утврди услове и поступак припремања уџбеника;
- 5.3.2.6. Утврдити услове и поступак одобравања уџбеника;
- 5.3.2.7. Савјет за развој предшколског, основног и средњег образовања треба да утврди процедуре и носиоце избора, праћења и вредновања уџбеника.

Мјера 5.3.3. Унапређивање законског оквира квалитетне уџбеничке политике

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

- 5.3.3.1. Стварање претпоставке за доношење Закона о уџбеницима;
- 5.3.3.2. Стварање претпоставке за доношење новог Закона о издавачкој дјелатности.

5.4. Унапређивање квалитета рада Републичког педагошког завода кроз реорганизацију

Систем образовања Републике, који представља једну од основних дјелатности за развој друштва, суочава се са све сложенијим захтјевима који су резултат промјена у друштву изазваних употребом нових знања и примјеном нових технологија, све већом потражњом за висококвалификованом радном снагом и демографским промјенама. Процес модернизације система васпитања и образовања почет је у претходном периоду кроз увођење различитих програма, пројеката и иницијатива у свим нивоима образовања. У том процесу значајну улогу има Завод, који дјелује у саставу Министарства као управна организација.

Завод је надлежан за послове и задатке утврђене чланом 50. Закона о републичкој управи, који се, између осталог, односе и на: развој, праћење и евалуацију наставних планова и програма, праћење и вредновање квалитета рада васпитно-образовних установа, савјетодавно-инструктивни рад, развој програма стручног усавршавања васпитно-образовних радника, истраживачки и аналитички рад, организацију и спровођење такмичења ученика, развој педагошких стандарда и норматива и друге активности. Сједиште Завода је у Бањој Луци, а подручне канцеларије се налазе у: Бијељини, Добоју, Приједору и Фочи.

Дјелатност и праксу у раду Завод је наслиједио из претходног система које су и данас присутне у раду. Према важећим прописима, Завод се, у организационом смислу, састоји од једног сектора и три одјељења: Одјељење за предшколско васпитање, основно образовање и опште средње образовање, Одјељење за стручно образовање и Одјељење за правне, кадровске, финансијске и опште послове. Завод се финансира из буџета Републике.

У раду Завода доминира стручни надзор над радом васпитно-образовних установа, док су активности на унапређивању и подршци развоја квалитета у образовању потиснуте у други план. Провјера ефикасности наставе обавља се у форми записника, који надзорници сачињавају према властитим критеријумима. Након тих увида, нема сумарних прегледа који могу указати на то како се реализују наставни планови и програми, да ли се и у којој мјери у настави примјењује интерактивно и кооперативно учење, да ли и како наставници укључују ученике у наставни рад и слично. Изостаје свеобухватна анализа о реализацији наставних планова и програма. Израда нових наставних планова и програма и њихова операционализација, у овако постављеној концепцији Завода, не може се реализовати на најквалитетнији начин. У претходном периоду изостале су активности на истраживању и анализи унапређивања васпитно-образовне праксе, издавање стручних часописа, као и унапређење постојеће базе података у циљу боље евалуације образовног процеса.

Сарадња Завода и високошколских установа за образовање васпитно-образовних радника се углавном сводила на повремено ангажовање универзитетских професора за спровођење обуке наставника у оквиру континуираног стручног усавршавања или приликом полагања испита за васпитно-образовни рад у школи. Да би се осигурао квалитет у образовању, потребна је континуирана сарадња Завода и високошколских установа за образовање васпитно-образовних радника, прије свега на проналажењу најбољих рјешења између теорије и праксе, побољшању и развоју образовних индикатора и стандарда, промоцији добре праксе и евалуације кроз истраживања у образовању.

Одређене функције и надлежности Завода нису увијек прецизно и јасно дефинисане у односу на функције и надлежности других институција из области васпитања и образовања, те се уочавају преклапања његових појединих надлежности са надлежностима Министарства и Просвјетне инспекције.

У претходном периоду у раду Завода уочени су одређени недостаци који се односе на: унапређивање квалитета система континуираног стручног усавршавања и професионалног развоја запослених у предшколском, основном и средњем образовању, предлагање мјера за развој појединих нивоа образовања, нове наставне технологије и њихову примјену, развој и унапређивање квалитета модуларне наставе у средњем стручном образовању с циљем јачања ученичких компетенција ради лакшег укључивања на тржиште рада, усклађивање потреба

тржишта рада и средњег стручног образовања, праћење међународних праваца развоја у образовању и њихове примјене, израду стандарда квалитетног уџбеника, унапређење аналитичко-истраживачког рада у свим нивоима образовања.

У Европи и окружењу јављају се различити модели организације педагошких завода. У зависности од уређења државе (централно уређена држава или држава са јаким регионалним управама), педагошки заводи могу бити уређени на нивоу државе или на нивоу регије. Тако, у готово свим развијеним друштвима разликују се педагошки заводи за опште и заводи за стручно образовање, те у складу с тим, у наредном периоду потребно је предузети активности да се постојећи институционални капацитети реорганизују у том правцу. С обзиром на то да су готово сва питања битна за образовање повјерена овим институцијама, од изузетне је важности створити могућности за унапређивање квалитета рада ових институција.

Постојећа правна регулатива не препознаје могућност да се спроведу одређене промјене у унутрашњој организацији и функцији Завода. За осигурање правне регулативе која би требало да омогући значајније искорак у реорганизацији Завода, потребно је вријеме. Процес промјена у Заводу ће ићи у смјеру реорганизације постојећих структура и преобликовања основних организацијских процеса, који ће бити правно регулисани.

Нема дилеме о мјесту и улози Завода у праћењу, вредновању и унапређивању квалитета образовања у Републици. Једна од најважнијих активности Завода је развој програма стручног усавршавања васпитно-образовних радника, у којем би Завод и убудуће требало да има улогу координирајућег тијела. Да би могао одговорити овом захтјеву, Завод би морао истражити образовне потребе наставника, прије свега, на основу којих би се могли креирати програми усавршавања.

Завод врло јасно препознаје то своје мјесто и улогу, као и потребу за промјенама и модернизацијом властите организације и функције, како би очекиваној улози адекватно одговорили. Ради остварења овог циља и повећања ефикасности, бољег кориштења постојећих капацитета Завода, овом Стратегијом предвиђена је реорганизација наведене институције.

Мјера 5.4.1. Анализа постојећег стања

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

5.4.1.1. Формирати стручно тијело, које ће сачинити акциони план реорганизације Завода;

5.4.1.2. Анализирати стање и функцију Завода у складу са акционом планом, са посебним освртом на стање у обављању истраживачког и аналитичког рада у функцији унапређивања васпитно-образовног процеса, те развоја програма стручног усавршавања васпитно-образовних радника и њиховој едукацији, стања у области средњег стручног образовања, сарадњи Завода и високошколских установа за образовање васпитно-образовних радника;

5.4.1.3. Одредити циљеве развоја и пословне политике Завода, у складу са Стратегијом на основу резултата анализе, са посебним освртом на циљеве развоја истраживачког и аналитичког рада, програмима за стручно усавршавање васпитно-образовних радника

и њиховој обуци, те циљеве рада из области средњег стручног образовања и сарадње Завода и високошколских установа за образовање васпитно-образовних радника;

5.4.1.4. Сачинити препоруке за модерније и функционалније профилирање Завода, на основу дефинисаних циљева развоја и пословне политике.

Мјера 5.4.2. Промјена постојеће организационе структуре Завода у складу са дефинисаним препорукама и стратешким циљем ради осигурања квалитета у образовању

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

5.4.2.1. Дефинисати смјернице за организацију и функцију Завода, у складу са препорукама и стратешким циљем;

5.4.2.2. На основу дефинисаних смјерница, утврдити приједлог унутрашње организације и систематизације Завода.

Мјера 5.4.3. Израдити правну регулативу у вези реорганизације и јачања капацитета Завода

Ова мјера ће се реализовати кроз следеће активности:

5.4.3.1. Предложити структуру организационих јединица Завода и њихов дјелокруг рада и систематизацију са описом послова и радних задатака;

5.4.3.2. Припремити подзаконски акт о унутрашњој организацији и систематизацији радних мјеста Завода.

6. ФИНАНСИРАЊЕ

6.1. Предшколско васпитање и образовање

Доношењем Закона о предшколском васпитању и образовању створена је могућност издвајања средстава за предшколско васпитање и образовање из средстава буџета Републике. Имајући у виду да је досадашње издвајање средстава из буџета Републике за ову намјену недовољно, потребно је створити услове за већа издвајања, те другачију дистрибуцију средстава, као и изналагање додатних ванбуџетских средстава.

Посљедњих година су у све већем фокусу докази да улагање у квалитетне услуге за дјецу у раној доби носи висок степен поврата на уложено. Критичан период када су улагања нарочито ефикасна или чак и пресудна је период раног дјетињства јер доказано је да интервенције у раном дјетињству имају далеко већи корисни учинак, уз далеко мање трошкове него интервенције у каснијој доби. На основу налаза истраживања истакнутих економиста „профит“, односно „поврат“ на улагање у раном образовању биће неколико пута већи у односу на уложено, имајући у виду да су ефекти ране стимулације и учења многобројни: бољи образовни резултати, већа радна продуктивност, те већи економски раст и више прихода од пореза за државу, боље здравствено стање појединца и нижа потрошња за здравствену и социјалну заштиту, као и мањи проценат изражених девијантних и социјално неприхватљивих облика понашања. Велики број студија сугерише да је стопа поврата за сваки долар који је уложен у раном развојном периоду дјетета (од рођења до пете године) око 17 долара. Посебно је изражена разлика у погледу учинка ране интервенције између дјецe која живе у бољим социјално-економским условима у односу на дјецу која не живе у квалитетном окружењу, имајући у виду касније остваривање бољих резултата дјецe која долазе из друге поменуте групе.

Гледајући стање у Европи, најчешћи образац финансирања предшколских програма и предшколских установа јесте комбинација финансирања на државном и локалном нивоу.

Будући да су образовни системи у свакој земљи различити, врло тешко је наћи јасан начин упоређивања трошкова за поједине сегменте образовања, а за сегмент предшколског васпитања и образовања посебно. Ипак, оно што се може узети у обзир јесте проценат издвајања за предшколско васпитање и образовање од бруто државног производа сваке државе. У већини европских земаља јавни расходи за пружање услуга предшколског васпитања и образовања, изражени као проценат БДП-а су порасли са 0,46% БДП-а 2006. на 0,52% 2010. године. Највећа повећања су забиљежена у Бугарској, Данској, Шпанији, Летонији и Аустрији (0,15% или веће повећање у 2010. години у односу на 2006. годину), док се највећи пад догодио у Италији и Мађарској (-0,05%). Земља која највише издваја за област предшколског васпитања и образовања у Европи је Данска са 1% од укупног БДП-а своје државе. У Републици проценат издвајања за предшколство од укупног БДП-а износи 0,3%.

Имајући у виду наведено, у погледу финансирања предшколског васпитања и образовања у Републици ради остварења визије и мисије, те постављених стратешких циљева, потребно је дефинисати и циљеве у погледу финансирања ове области.

Стратешки циљ 1. Повећање улагања у предшколско васпитање и образовање

Мјера 1.1. Јачање капацитета предшколских установа у Републици

Ова мјера ће се реализовати кроз активности:

- 1.1.1. Анализа искориштености постојећих капацитета предшколских установа у јединицама локалних самоуправа;
- 1.1.2. Анализа потреба јединице локалне самоуправе за проширењем капацитета предшколске установе према броју дјеце заинтересоване за укључење у предшколско васпитање и образовање;
- 1.1.3. На основу података добијених анализом потреба јединица локалних самоуправа и на основу прописаних стандарда и норматива, утврдити број јединица локалних самоуправа које ће приступити изградњи нових или адаптацији постојећих објеката предшколских установа, школских или других објеката;
- 1.1.4. На основу резултата анализе сачинити мјере којима ће се јединице локалне самоуправе, које нису исказале потребу за јачање капацитета, оспособити за спровођење мјера популационе политике.

Мјера 1.2. Заговарање повећања процента издвајања буџетских средстава за већи обухват дјеце предшколским васпитањем и образовањем у јединицама локалних самоуправа

Ова мјера ће се реализовати кроз активности:

- 1.2.1. Јачати сарадњу између породица, предшколских установа и јединица локалне самоуправе са циљем изналажења начина за повећање издвајања средстава;
- 1.2.2. Стварање услова за спровођење јавно-приватног партнерства кроз приједлог мјера које би се између осталог односиле и на финансирање или суфинансирање боравка дјетета у предшколској установи, уступање простора јединица локалне

самуправе на кориштење приватној предшколској установи ради повећања обухвата дјецe предшколским васпитањем и образовањем;

1.2.3. Дефинисати критеријуме за утврђивање олакшица за поједине групе родитеља за плаћање услуга боравка дјетета у предшколској установи;

1.2.4. Дефинисати економску цијену боравка дјетета у предшколској установи по јединицама локалне самоуправе.

Мјера 1.3. Повећање издвајања средстава из буџета Републике за спровођење програма за дјецу у години пред полазак у школу

Ова мјера ће се реализовати кроз активности:

1.3.1. Анализирати податке о броју дјецe узраста пред полазак у школу;

1.3.2. На основу анализе података сачинити приједлог потреба за финансирање програма пред полазак у школу за период од пет година;

1.3.3. Сачинити информацију о броју дјецe у години пред полазак у школу и потребним финансијским средствима за реализацију програма за период од пет година.

Стратешки циљ 2. Обезбјеђење једнаке доступности предшколском васпитању и образовању

Мјера 2.1. Стварање услова за укључење дјецe из породица са нижим социјално-економским статусом и дјецe из руралних средина у којима не постоје предшколске установе у неке од предшколских програма

2.1.1. Створити законске услове за лакше укључивање и суфинансирање боравка у предшколским установама дјецe из породица са нижим социјално-економским статусом;

2.1.2. Извршити пренамјену дијела школских објеката у руралним срединама у којима не постоје предшколске установе за потребе предшколског васпитања и образовања;

2.1.3. Јачати сарадњу са јединицама локалне самоуправе, међународним организацијама и друштвеним партнерима кроз спровођење пројектних активности које се односе на једнаку доступност дјецe предшколском васпитању и образовању.

6.2. Основно васпитање и образовање

У складу са важећим Законом о основном образовању и васпитању, основно образовање је обавезно и бесплатно. Учешће финансирања основног образовања у укупном БДП-у износи 2,3%. Основни извори финансирања основног образовања су: буџет Републике, буџет локалне заједнице, властити извори и донације. Главни и највећи извор финансирања је буџет Републике, из којег се финансирају плате и накнаде запослених, материјални трошкови, инвестиције и инвестиционо одржавање и превоз ученика. Локалне заједнице из својих буџета финансирају такмичења на локалном нивоу и превоз и смјештај ученика са сметњама у развоју који се школују у специјалним школама.

Од укупног буџета за основно образовање 92% средстава је намијењено за плате и накнаде запослених, док се само 4,7% средстава издваја за материјално пословање школа (трошкови путовања и смјештаја, енергије, комуналних и комуникационих услуга, режијског материјала, текућег одржавања, материјала за посебне намјене). Као посљедица оваквог односа расподеле средстава већина школа се налази у лошем материјалном положају.

За инвестиције и инвестиционо улагање из буџета Републике се издваја веома мали проценат (0,2%). Иако је након мајских поплава из 2014. године било значајних улагања у санацију школских објеката, још увијек постоји одређени број објеката у које је неопходно улагати.

Систем финансирања основног образовања заснован је на више варијабли, од којих је најзначајнији број ученика, односно одјељења. Школе су у обавези, за сваку школску годину, од Министарства тражити сагласност за формирање одјељења. Оваквим приступом, уколико се изврши оптимизација мреже школа, обезбјеђује се приближно исти трошак по ученику у свим школама. Када се посматра дио система који се односи на обрачун и контроле плата, као и остало финансијско пословање, уочавају се одређене недостаци и потешкоће у функционисању. У постојећем систему није могуће уградити систем улазних контрола и то школама омогућава обрачун већег броја часова од броја часова прописаних наставним планом, те се тако отвара могућност злоупотреба и грешака.

Са садашњим нивоом кориштења информационих технологија у Министарству и школама није могуће у потпуности располагати тачним, посебно правовременим информацијама. Будући да је у саставу Министарства 187 нижих потрошачких јединица (установа основног образовања) које су лоциране у свим општинама Републике, доступност информација је отежана без адекватног пословно-информационог система.

За адекватно управљање и контролу финансирања основног васпитања и образовања неопходна је свеобухватна база података, на основу које би се вршиле анализе које би даље служиле за доношење адекватних и правовремених одлука. Када је у питању постојећа мрежа школа, за школску 2014/2015. годину 57 петоразредних подручних одјељења има до пет и пет ученика од којих 32 нису уписала ниједног ученика у први разред, 30 деветоразредних подручних одјељења од шестог до деветог разреда има до 40 и 40 ученика и 38 централних школа има мање од 16 одјељења. Такође, у 15 подручних одјељења уписан је један ученик, у девет подручних одјељења два ученика и у једно подручно одјељење три ученика, а у 15 подручних одјељења у двије генерације није уписан ниједан ученик, док у седам подручних одјељења већ трећу генерацију није уписан ниједан ученик.

Постојање оваквих подручних одјељења је нерационално, односно изискује неоправдано значајан утрошак финансијских средства, а са друге стране, организација наставе у таквим условима, не доприноси социјализацији ученика.

Уштеде које би се оствариле рационализацијом мреже школа усмјериле би се у побољшање материјалног стања школа и за улагање у инвестиције и инвестиционо одржавање.

Обавеза плаћања превоза ученика проистиче из Закона о о сновном образовању и васпитању, којим је дефинисано да се плаћају трошкови превоза за ученике који станују на удаљености од четири и више километра од школе.

Највећи проблем у вези са превозом ученика је чињеница да је цијена мјесечне карте за развијене и неразвијене општине иста, а то ствара проблем код превозника. Због географског положаја појединих школа и њихове неприступачности, превоз ученика се не може организовати у тим школама.

Стратешки циљ 1. Успостављање ефикаснијег система финансирања основног васпитања и образовања

Мјера 1.1. Изједначавање услова рада у основном васпитању и образовању

Ова мјера ће се реализовати кроз активности:

- 1.1.1. Анализирати услове рада у институцијама основног васпитања и образовања;
- 1.1.2. На основу анализе сачинити приједлог мјера које би се односиле на изградњу, доградњу, реконструкцију и опремање објеката, у циљу смањења постојећих разлика у раду у складу са минималним педагошким стандардима.

Мјера 1.2. Побољшање материјалног пословања школа

Ова мјера ће се реализовати кроз активности:

- 1.2.1. Кроз уштеде остварене оптимализацијом мреже школа повећати улагања у пословање школе;
- 1.2.2. Повећати проценат издавајања за материјално пословање школа са садашњих 4,7% на минимално 6,1% од укупног буџета за основно образовање;
- 1.2.3. Повећање енергетске ефикасности школских објеката кроз израду пројеката у сарадњи са међународним организацијама, јединицама локалне самоуправе и невладиним организацијама;
- 1.2.4. Успоставити перманентну и свеобухватну контролу ефикасности улагања од стране школског одбора, те ревизије.

Мјера 1.3. Рационализација мреже основних школа

Ова мјера ће се реализовати кроз активности:

- 1.3.1. Анализирати структуру и ефикасност постојеће мреже школа;
- 1.3.2. Израда анализе о потребама јединица локалних самоуправа;
- 1.3.3. Утврђивање критеријума за израду мреже основних школа;
- 1.3.4. Предложити нову мрежу основних школа;
- 1.3.5. Извршити пренамјену школских објеката у руралним срединама који се не користе у циљу ефикаснијег кориштења кроз мултисекторску сарадњу.

Мјера 1.4. Увођење пословно-информационих система

Ова мјера ће се реализовати кроз активности:

- 1.4.1. Извршити анализу постојећег пословно-информационог система у основним школама;
- 1.4.2. На основу анализе развити функционални пословно-информационог систем који ће обухватати комплетно финансијско пословање и образовну статистику у основним школама;
- 1.4.3. Завршити започети процес инсталације пословно-информационог система по свим основним школама;

1.4.4. Континуирано вршити обуку кадра у основним школама који ће радити на унапређивању пословно-информационог система.

Мјера 1.5. Унапређивање модела финансирања превоза ученика

Ова мјера ће се реализовати кроз активности:

1.5.1. Анализирати моделе одређивања цијена мјесечних карата за ученике основних школа по јединицама локалне самоуправе;

1.5.2. Предложити мјере за уједначавање критеријума за утврђивање цијена мјесечних карата за ученике основних школа;

1.5.3. Радити на подизању свијести у оквиру јединица локалних самоуправа о важности обезбјеђивања услова за доступност организованом превозу за све ученике из тих локалних заједница;

1.5.4. Наставити са активностима континуиране набавке комби возила за превоз ученика у руралним срединама и срединама гдје су подручна одјељења престала са радом.

6.3. Средње образовање и васпитање

Као основни извор финансирања средњег образовања у Републици користе се средства из буџета Републике, док се други дио финансирања преноси на ниво јединице локалне самоуправе. Министарство покрива трошкове бруто плата запослених, дио трошкова инвестиционог одржавања, капиталне издатке и слично, а из буџета јединице локалне самоуправе, којој одређена средња школа припада, финансирају се текући трошкови, расходи за енергију, дио трошкова инвестиционог одржавања, капитални издаци и слично. Учешће финансирања средњег образовања у укупном БДП-у износи 1,01%.

У финансирању средњег образовања неопходно је тежити постизању веће аутономије школе, развојне оријентације школе, преузимању одговорности на свим нивоима и повећавању партнерства међу субјектима који утичу на рад школе. Такође, потребно је утврдити начине за обезбјеђивање већег учешћа небуџетских средстава у средњем образовању.

Планирана средства требало би да буду усмјеравана, првенствено, на обезбјеђивање и побољшање ресурса и услова који воде ка повећању квалитета образовања. У те сврхе потребно је спровести низ мјера на побољшању управљања, руковођења, администрације, образовне статистике, развоја и увођења пословно-информационог система у образовању. Сврха увођења пословно-информационог система огледа се првенствено у знатном смањењу финансијских издатака и повећању ефикасности и ефективности пословања средњих школа.

Потребно је редефинисати постојећи модел финансирања у случајевима рада с дјецом са сметњама у развоју.

У мрежи средњих школа, за школску 2014/15. годину, дјелује 13 средњих школа које имају мање од 16 одјељења, што је мање од законски прописаног минимума. Будући да се ради о средњим школама које се налазе у изразито неразвијеним и неразвијеним општинама и у рубним и брдско-планинским подручјима Републике, а у складу са одлуком Владе, њима је дозвољен рад.

Имајући у виду економску ситуацију у којој се наше друштво налази, извјесно је да ће се пораст издвајања за образовање усклађивати са реалним буџетским могућностима. Неопходно је наћи модалитете увећаног улагања у средње образовање из буџета, као и из других извора финансирања.

Стратешки циљ 1. Унапређивање система финансирања средњег образовања и васпитања

Мјера 1.1. Повећање инвестиционог улагања у средње образовање

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 1.1.1. Анализирати услове рада у средњим школама;
- 1.1.2. Утврдити приједлог мјера које би се односиле на улагања у школску инфраструктуру, у циљу постизања оптималних педагошких норматива и стандарда.

Мјера 1.2. Рационалнија прерасподјела финансијских средстава у средњем образовању

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 1.2.1. Извршити пренамјену финансијских средстава усљед смањења броја одјељења за унапређење рада с ученицима којима је потребна додатна образовна подршка;
- 1.2.2. Оснажити школски менаџмент за изналажење додатних средстава за развој школе;
- 1.2.3. Оптимизација мреже средњих школа.

Мјера 1.3. Увођење пословно-информационог система

Ова мјера ће се реализовати кроз сљедеће активности:

- 1.3.1. Извршити анализу постојећег пословно-информационог система у средњим школама;
- 1.3.2. На основу анализе развити функционални пословно-информациони систем који ће обухватати комплетно финансијско пословање и образовну статистику у средњим школама;
- 1.3.3. Завршити започети процес инсталације пословно-информационог система по свим средњим школама;
- 1.3.4. Континуирано вршити обуку кадра у средњим школама за унапријеђивање пословно-информационог система.

6.4. Високо образовање

Буџетским средствима Републике универзитети и високе школе финансирају расходе за лична примања и расходе по основу кориштења робе и услуга, научноистраживачке дјелатности, опрему и услове за студирање студената са инвалидитетом, трошкове за набавку сталних средстава.

Министарство финансира међународну размјену студената и академског особља, програме и пројекте студентских организација, стипендирање студената који студирају у Републици и иностранству и финансирање студената дефицитарних занимања.

Властитим приходима финансирају се, такође, плате и накнаде запослених у дијелу који није покривен из буџетских средстава, те материјални трошкови и развојне активности, научноистраживачка дјелатност, библиотеке, организационе и друге активности.

Средствима домаћих и међународних грантова финансирају се најчешће специфичне пројектне активности, које за циљ имају повећање квалитета високог образовања, побољшање и повећање ефикасности рада високошколских установа, усвајање нових стандарда у области високог образовања, спровођење болоњске реформе и друго.

Постојећа структура расхода јавних високошколских установа оставља мало простора за унапређивање наставног и научноистраживачког процеса. Од укупног буџета јавних високошколских установа, око 80% се троши за расходе за лична примања. Расходи на плате би требало да се ограниче, а расходи за остале ставке повећају. Потребно је, у укупном буџету јавних високошколских установа, повећати учешће финансијских средстава за унапређивање наставног и научноистраживачког рада.

У европским кретањима преовладава тежња да се створи такав систем финансирања којим ће држава обезбјеђивати један дио средстава, факултети други дио средстава путем властитих прихода, а трећи дио средстава ће обезбјеђивати студенти путем партиципирања у трошковима свог школовања.

Потребно је испитати могућности успоставе средњерочног планирања нових и промјена постојећих студијских програма, те средњерочно планирање запошљавања неопходних кадрова, у складу са планираним средњерочним финансијским средствима, сходно чињеници да је број студијских програма у периоду 2008–2012. године повећан за 120%, а да тај пораст није праћен адекватним растом укупних прихода јавних високошколских установа.

Нови приступ финансирању би требало да обезбједи повећање одговорности студената и високошколских установа за успјешност студирања; омогућавање студирања онима који желе да студирају, без обзира на социјални, економски и други статус; транспарентност трошкова и цијена студирања, прибављања, алокације и потрошње прихода високошколских установа.

Стратешки циљ 1. Успостављање ефикаснијег система финансирања високог образовања

Мјера 1.1. Креирање ефикаснијих механизма кориштења буџетских средстава

Ова мјера ће се реализовати кроз активности:

1.1.1. Измијенити постојеће студијске програме који ће бити усмјерени на рационализацију и смањење њиховог броја и усаглашавање њиховог обима и садржаја са потребама тржишта рада и стандардима који вриједе у Европском простору високог образовања;

1.1.2. Континуирано планирати увођење нових студијских програма и запошљавања неопходног наставног кадра у складу са властитим приходима јавних високошколских установа и финансијским средствима из буџета Републике;

- 1.1.3. Усвојити методологију о утврђивању објективне цијене коштања студирања по студенту на одређеним студијским програмима;
- 1.1.4. Успоставити интегрисану контролу, управљање и планирање јавне високошколске установе повезујући стратешке документе факултета/универзитета/високих школа са стратегијама вишег нивоа;
- 1.1.5. Успоставити перманентну и свеобухватну контролу управљања оптерећењем наставног особља.

Мјера 1.2. Остварење веће ефикасности студирања

Ова мјера ће се реализовати кроз активности:

- 1.2.1. Остварити већу ефикасност студирања/студирање у року, повезивањем висине школарина и постигнутог успјеха у студију, увођењем нове категорије самофинансирајућих студената;
- 1.2.2. Остварити већу ефикасност студирања/студирање у року повећањем школарина за студенте понављаче; односно увођењем губљења права на буџетско (су)финансирање у случају слабих резултата у студирању;
- 1.2.3. Планирати квоте за упис буџетских, суфинансирајућих и самофинансирајућих студената у складу с утврђеним стратешким приоритетима и с потребама јавног и приватног сектора;
- 1.2.4. Увести подстицаје за студирање природних и техничко-технолошких наука.

Мјера 1.3. Ефикасније кориштење информационих система

Ова мјера ће се реализовати кроз активности:

- 1.3.1. Унаприједити развој информационих система на високошколским установама као најважнијег извора информација неопходних за креирање политика и доношење развојних и финансијских одлука;
- 1.3.2. Унаприједити сарадњу са Заводом за статистику Републике Српске и међународним истраживачким институцијама, које се баве прикупљањем података о студентској популацији;
- 1.3.3. Побољшати процес праћења повратних информација од студената – идентификовати разлоге за одустајање од студија / дуго студирање, пратити запошљавање дипломаца;
- 1.3.4. Развијати базе података за високо образовање на ниову цијелог система кроз показатеље партиципације у финансирању и стопе завршетка студија, број институција високог образовања и равнотеже броја студената, однос јавних и приватних институција, кроз статистику запошљавања дипломираних студената, ниво и удио финансирања високошколских установа из јавних извора, допринос домаћинства и податке о управљању/аутономији високошколских установа, као и успјех у спровођењу болоњске реформе.

Мјера 1.4. Јачање пројектно-истраживачке дјелатности високошколских установа

Ова мјера ће се реализовати кроз активности:

- 1.4.1. Успоставити базу података међународних пројеката, са посебним фокусом на пројекте за чију реализацију Европска комисија издваја средства у оквиру програма *HORIZON 2020*, *ERASMUS+*, у циљу што ефикаснијег кориштења могућности које пружају међународни фондови;

1.4.2. Организовати истраживачки рад на свим универзитетима, без обзира на величину и власничку структуру; обухватити знатно већи број наставника и асистената и повећати број мјеста за студенте трећег циклуса студија;

1.4.3. Планирати систематичан развој знања водећих језика код академског особља како би се подржао већи међународни ангажман и размјена.

Мјера 1.5. Повећање улагања у високо образовање и контрола ефикасности улагања

Ова мјера ће се реализовати кроз активности:

1.5.1. Обезбиједити консензус најважнијих друштвених чинилаца у Републици, за повећање улагања у високо образовање;

1.5.2. У складу с постигнутим консензусом, поставити реалан дугорочан циљ за повећање издвајања средстава изражених у проценту у БДП-а са садашњих 0,70% на већи ниво издвајања до 2020. године, кроз комбинацију јавних и приватних средстава која се улажу у високо образовање;

1.5.3. Развити план за имплементацију дугорочног циља за повећање издвајања средстава изражено у проценту у БДП-а до 2020. године;

1.5.4. Дефинисати и усвојити процедуре доношења одлука на основу анализе трошкова високошколских установа;

1.5.5. Анализа трошкова високошколске установе треба да буде дефинисана као стандардни инструмент, уз одређивање методологије уноса података, обраде података и анализе резултата, како би се успоставио стандардизовани програм трошкова по студенту по студијском програму на високошколским установама;

1.5.6. Анализу трошкова високошколске установе као стандардни инструмент користити за анализу трошкова студијских програма и понашања покретача трошкова, за планирање нових студијских програма или пројекцију вишегодишњих буџета, за анализирање разлика трошкова студијских програма на различитим високошколским установама;

1.5.7. Извршити потпуну имплементацију компјутерског програма за обрачун трошкова базираних на активностима које су развијене приликом реализације IPA пројекта "Реформа финансирања високог образовања", у редовне званичне извјештаје, документе и процедуре јавних високошколских установа, на кварталном, полугодишњем и годишњем нивоу и све то укључити у дефинисање политика и доношење одлука у свим процесима који се одвијају у високом образовању; дефинисање уписне политике, одређивање висине школарина, праћење понашања покретача трошкова, планирање нових студијских програма или пројекцију вишегодишњих буџета;

1.5.8. Успоставити индикаторе на основу којих се мјери ефикасност високошколских установа;

1.5.9. Успоставити додатне моделе за финансирање високог образовања.

7. ПРАЋЕЊЕ И ИЗВЈЕШТАВАЊЕ

Праћење и извјештавање о реализацији активности дефинисаних Стратегијом укључује утврђивање степена остварења стратешких циљева, анализу адекватности активности које су изабране за остварење стратешких циљева, те стварање основа за израду наредне Стратегије и плана рада. Праћење треба да се темељи на стандардима који су прихваћени у међународним оквирима, а који поштују критеријуме релевантности, ефикасности, ефективности, успјеха и одрживости.

Праћење реализације Стратегије вршиће Министарство континуирано, а извјештаји о реализацији вршиће се једанпут годишње за календарску годину тако што ће те извјештаје разматрати Влада, а усвајати Народна скупштина Републике Српске.

Праћење и извјештавање ће се реализовати на основу спроведених анализа, стратешких циљева, процјене остварених мјера и активности, кроз индикаторе дефинисане у оквиру Годишњег акционог плана који ће се радити за сваку годину.

Важно је створити услове да се Стратегија према потреби прилагођава квалитетним рјешењима проистеклим из примјене мјера и активности које су дефинисане Стратегијом. Оваквим приступом ће се омогућити унапређивање квалитета образовања и редефинисање мјера и активности из Стратегије.

На основу Годишњег акционог плана носиоци активности су обавезни, у складу са дефинисаним мјерама и активностима, достављати извјештаје о реализацији Стратегије.